

Latvijas Lauksaimniecības universitāte
Ekonomikas fakultāte
Latvia University of Agriculture
Faculty of Economics

Mg. math. **Līga Ramute**

**LATVIJAS ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEDALĪJUMA
ANALĪZE UN OPTIMIZĀCIJA**

**THE ANALYSIS AND OPTIMIZATION OF THE
ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION OF LATVIA**

Promocijas darba
KOPSAVILKUMS
ekonomikas doktora (*Dr. oec.*) zinātniskā grāda iegūšanai

RESUME
of the Ph.D. Paper
for the scientific degree of Dr.oec.

(paraksts)

Jelgava 2008

Informācija

Promocijas darbs izpildīts Latvijas Lauksaimniecības universitātes Ekonomikas fakultātē

Doktora studiju programma – Agrārā un reģionālā ekonomika, apakšnozare Reģionālā ekonomika

Promocijas darba zinātniskais vadītājs –

Dr.habil.sc.ing. Pēteris Rivža, Latvijas Lauksaimniecības universitātes profesors

Promocijas darba zinātniskā aprobācija noslēguma posmā:

- Apspriests un aprobēts LLU EF Uzņēmējdarbības un vadības katedras, Ekonomikas katedras, Grāmatvedības un finanšu katedras un ITF Datoru sistēmu katedras akadēmiskā personāla pārstāvju sēdē 2008. gada 27. maijā.
- Atzīts par pilnībā sagatavotu un pieņemts 2008. gada 26. jūnijā.

Oficiālie recenzenti:

1. *Dr. habil. agr. Kazimirs Špoģis*, Latvijas Lauksaimniecības universitātes profesors
2. *Dr. habil. oec. Edvīns Vanags*, Latvijas Universitātes profesors
3. *Dr. oec. Stasē Motuzienē*, Lietuvas Lauksaimniecības universitātes asoc. profesore

Promocijas darba aizstāvēšana notiks LLU Ekonomikas nozares Agrārās un Reģionālās ekonomikas apakšnozaru promocijas padomes atklātā sēdē 2008. gada 24. oktobrī Jelgavā, Svētes ielā 18, Ekonomikas fakultātes 212. auditorijā plkst. 13:00

Ar promocijas darbu var iepazīties LLU Fundamentālajā bibliotēkā, Lielā ielā 2, Jelgavā un <http://lufb.llu.lv/llu-theses.htm>.

Atsauksmes sūtīt Promocijas padomes sekretārei – Svētes iela 18, Jelgava, LV-3001; tālrunis: 63025170; e-pasts: efuzn@llu.lv. Atsauksmes vēlams sūtīt skenētā veidā ar parakstu.

Padomes sekretāre – LLU asoc. profesore, *Dr. oec. Anita Auziņa*

Information

Ph.D. paper had been developed at the Faculty of Economics of the Latvia University of Agriculture

Doctoral study program – Agrarian and Regional Economics, sub-division Regional Economics

Scientific advisor of Ph.D. paper –

Dr. habil. sc. ing. Pēteris Rivža, Professor of Latvia University of Agriculture

Scientific approbation of Ph.D. paper at the final stage:

- Discussed and approbated at the meeting of the representatives of the academic staff from the Department of Business Administration and Management, Department of Economics, Department of Accounting and Finances of the Faculty of Economics and the Department of Computer Systems of the Faculty of Information Technologies at the LUA on May 27, 2008.
- Found to be fully prepared and accepted on June 26, 2008.

Official reviewers:

1. *Dr. habil. agr. Kazimirs Špoģis*, Professor of Latvia University of Agriculture
2. *Dr. habil. oec. Edvīns Vanags*, Professor of University of Latvia
3. *Dr. oec. Stasė Motuzienė*, Associate Professor of Lithuanian University of Agriculture

The defence of Ph.D. paper will take place at the open meeting of the Promotion Council of Latvia University of Agriculture, Sub-Discipline of Agrarian and Regional Economics of the Discipline of Economics at 13:00, October 24, 2008, Room No. 212, Faculty of Economics, 18 Svētes Street, Jelgava

The Ph.D. Paper is available for reviewing at the LUA Fundamental Library, at 2 Lielā Street, Jelgava and <http://lufb.llu.lv/llu-theses.htm>.

You are welcome to send your comments, signed and in a scanned form to the secretary of Promotion Council – at 18 Svētes Street, Jelgava, LV-3001; phone: 63025170; e-mail: efuzn@llu.lv.

Secretary of the Promotion Council – Assoc. Prof., *Dr. oec. Anita Auzina*

SATURS/CONTENTS

PUBLICITĀTE.....	6
PUBLICITY.....	11
IEVADS.....	17
1. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEDALĪJUMA REFORMAS TIESISKAIS UN TEORĒTISKAIS PAMATS.....	22
1.1. Reģionalizācijas procesi Eiropas valstīs.....	22
1.2. Administratīvo teritoriju izveides tiesiskā un normatīvā bāze.....	23
1.3. Informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju loma administratīvo teritoriju attīstībā un reformā.....	29
1.4. Terminoloģijas problēmas.....	30
1.5. Teritoriālās statistikas problēmas.....	31
2. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLO IEDALĪJUMU VEIDOŠANAS PIEREDZE EIROPĀ.....	32
3. LATVIJAS ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEDALĪJUMA ATTĪSTĪBA LĪDZ 1990. GADAM.....	36
4. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀS REFORMAS GAITA LATVIJAS REPUBLIKĀ.....	38
5. JAUNVEIDOJAMĀ ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEDALĪJUMA MODEĻA 102 PAŠVALDĪBĀS ANALĪZE.....	39
5.1. Projekts par 102 pašvaldību izveidošanu Latvijā.....	39
5.2. u – indeksa izveide pašvaldību sociālekonomiskai raksturošanai.....	40
6. LATVIJAS ADMINISTRATĪVI REĢIONĀLĀ IEDALĪJUMA SINTĒZE.....	43
6.1. Latvijas teritorijas nevienmērīgā attīstība.....	43
6.2. Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma modeļa izvēle.....	44
NOSLĒGUMS.....	48
Slēdzieni.....	48
Galvenie secinājumi.....	48
Galvenās problēmas un to risinājumu iespējas.....	51

INTRODUCTION	54
1. LEGAL AND THEORETICAL BASIS FOR THE REFORM OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION	60
1.1. Regionalization Processes in European Countries	60
1.2. Legal and Normative Basis for the Development of Administrative Territories	61
1.3. The Role of Information and Telecommunication Technologies in the Development of Administrative Territories and Reform	68
1.4. Terminology Problems	69
1.5. Problems of Territorial Statistics	71
2. EUROPEAN EXPERIENCE OF THE DEVELOPMENT OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION	72
3. THE DEVELOPMENT OF THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION IN LATVIA UNTIL 1990	76
4. THE PROGRESS OF THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM IN THE REPUBLIC OF LATVIA	78
5. THE ANALYSIS OF THE NEW MODEL OF ADMINISTRATIVE- TERRITORIAL DIVISION IN 102 SELF-GOVERNMENTS	80
5.1. The Project on the Establishment of 102 Self-Governments in Latvia	80
5.2. The Development of u-index for the Socio-Economic Description of Self-Governments	81
6. THE SYNTHESIS OF THE ADMINISTRATIVE-REGIONAL DIVISION OF LATVIA	84
6.1. The Unbalanced Development of the Territory of Latvia	85
6.2. The Choice of the Model of the Administrative-Regional Division of Latvia	85
CONCLUSION	90
Statements	90
Main conclusions	90
Main Problems and Their Possible Solutions	94

PUBLICITĀTE

Promocijas darba rezultāti publicēti 17 zinātniskos rakstos starptautiskos, ārvalstu un citos Latvijas Zinātnes Padomes atzītos izdevumos:

1. Melluma A., Ramute L., Rivža P. *Klāsteranalīzes lietošana pagastu grupēšanai*. No: *Latvijas Lauksaimniecības universitātes Raksti*, 7(284). Jelgava : LLU, 1996, 99.–102. lpp.
2. Ramute L., Rivža P. *Cluster analysis for classification of rural communities*. In: *Informational technologies in agriculture*. Proceedings of Scientific Conference. Kaunas : Lithuanian University of Agriculture, 1997, 24 April. pp. 78–79.
3. Rivža P., Ramute L. *Different methods for grouping rural communities*. In: *Transactions of the Estonian Agricultural University*, No.196. Tartu : Estonian Agricultural University, 1998. pp. 177–178.
4. Ramute L., Ruža I. *Latvija un informācijas sabiedrība*. No: *Homo Ruralis*. Starptautiska konference. Jelgava : LLU, 1998, 12.–13. jūnijs. 151.–153.lpp.
5. Rivža B., Rivža P., Ramute L., Kruzmetra M. *An assessment of administrative-regional reform in Latvia*. In: *Proceedings of the Latvia University of Agriculture*. Volume 1 (295). Jelgava : Latvia University of Agriculture, 1999. pp. 2.–8.
6. Rivža B., Rivža P., Ramute L. *Latvia administrative-territorial reform: problems, solutions, conclusions*. In: *Proceedings of Scientific Conference*. Kaunas: Lithuania University of Agriculture, 1999, 4 March. pp. 384.–388.
7. Rivža B., Rivža P., Ramute L., Kruzmetra M. *Latvia administrative-territorial reform and an experience of European countries*. In: *Rural development: contents, models and policies in the EU, towards the 21 th century*. Proceedings of International Seminar. Perugia (Italy): University of Perugia, Faculty of Agriculture. 1999, 18–19 June. pp. 247.–254.
8. Rivža B., Rivža P., Ramute L., Kruzmetra M. *Latvia administrative-territorial reform in the context of EU*. In: *Agrarian Prospects VIII. The agrarian sector competitiveness and the integration processes*. First part. Praha (Czechoslovakia), 1999, 23-24 September. p. 178.-181.
9. Ramute L. *Problems and possibilities relevant to administrative – territorial reform in Latvia*. In: *Nordic – Baltic Sea Region on Eve of 21st Century*. Reports of The 6th Nordic – Baltic Conference in Regional Science. Riga, 2000, 4–7 October. pp. 155.–158.
10. Ramute L. *Latvia administrative territories suitability for criteria of support system in EU*. In: *Sapard programme: opportunities and prospects for the three Baltic countries towards the strategy for integrated and sustainable rural development*. International Seminar in Lithuania, Kaunas, 2000, 15–17 December. pp. 36.–37.
11. Rivža P., Rivža B., Ramute L. *Experience in the use of the Analytic Hierarchy Process in Latvia*. In: *Humanities and Social Sciences*. Latvian countryside

- today. 1(30)/ 2001. Riga : University of Latvia, 2001. pp. 15.–23.
12. Rivza P., Rivza B., Ramute L. *Decision making and the Analytic Hierarchy Process in Latvia*. In: *Proceedings of The Third Nordic – Baltic Agrometric conference*. Jelgava : Latvia University of Agriculture, 2001, 24–26 May. pp. 94.–97.
 13. Ramute L. *An assessment of Latvia administrative territorial division with u – indicator*. In: Ulf Olsson and Jaak Sikk (Editors): *Fourth Nordic-Baltic Agrometrics Conference*. Conference proceedings. Report 81. Uppsala : Swedish University of Agricultural Sciences, 2003, 15-17 June. pp.119.–122.
 14. Ramute L. *An integrated assessment of rural communities in Latvia*. In: *Information Technologies and Telecommunications for rural development*. Proceeding of the International Scientific Conference. Jelgava : Latvia University of Agriculture, 2004, 6–7 May. pp. 91.–96.
 15. Kopeika E., Ramute L. *Natural sciences and IT as basic element of Latvia national economy development*. In: Ulf Olsson and Jaak Sikk (Editors): *5th Nordic – Baltic Agrometrics conference Otepää, Estonia, June 15-17, 2005*. Conference report. Report 1. Uppsala : Swedish University of Agricultural Sciences, 2006, pp. 51.–59.
 16. Rivza P., Kopeika E., Ramute L. *Development of ICT as economy promoting factor in regions of Latvia*. In: *NJF 23rd Congress 2007 Proceedings Trends and Perspectives in Agriculture*, NJF Report, Vol 3, No. 2. Copenhagen (Denmark), 2007, 26–29 June. pp. 277.–278.
 17. Rivza P., Kopeika E., Ramute L. „*E-Europe index 2005*” for Regions of Latvia. In: *Rural development 2007*, Proceedings of The third international scientific conference. Volume 3, book 2. Kaunas (Lithuania) : Akademia, 2007, 8–10 November. pp. 351.–355.

Pārējās 12 publikācijas par promocijas darba tēmas saturu:

18. Rivža P., Ramute L. *Klāsteranalīzes lietošana pagastu darbības plānošanā*. No: *Jaunās informācijas tehnoloģijas lauksaimniecībā*. Zinātniskās konferences materiāli. Jelgava : LLU, 1996, 4. jūnijs. 39.–40. lpp.
19. Ramute L., Rivža P. *Klāsteranalīzes lietošana pagastu grupēšanai*. No: *Latvijas lauku attīstība 21. gadsimta prasību aspektā*. Zinātniskās konferences materiāli. Jelgava : LLU EF, 1997, 7. aprīlis. 72.–75. lpp.
20. Rivža P., Ramute L. *Pagastu grupēšanas metodes*. No: *Latvijas tautsaimniecība: stāvoklis, problēmas, risinājumi*. Zinātniskās konferences materiāli. Jelgava : LLU EF, 1998, 8. aprīlis. 70.–71. lpp.
21. Rivža B., Rivža P., Krūzmētra M., Ramute L. *Administratīvi reģionālā reforma un cilvēks tajā*. *Latvijas Vēstnesis*, 1998, 20. oktobris. 1. lpp.
22. Rivža P., Ramute L., Ruža I. *Lauksaimniecības informatizācija Eiropas Savienībā un Latvijā*. No: *Latvijas Lauksaimniecības universitātes Raksti* 17(294), Jelgava: LLU, 1998. 48.–51. lpp.

23. Ramute L. *Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma ietekmējošo faktoru noteikšana un analīze*. No: Doktorantu zinātniskās konferences *Zinātnes nākotne mūsu rokās* referātu krājums. Jelgava : LLU, 1999, 26. – 28. maijs. 164.–170. lpp.
24. Rivža B., Rivža P., Ramute L., Krūzmētra M. *Valsts administratīvi reģionālais iedalījums: problēmas, metodes, risinājumi*. Jelgava : LLU, 1999. 120 lpp.
25. Ramute L., Ruža I. *ES valstu pieredze un stratēģija lauksaimniecības informatizācijas jomā*. No: Zinātniska monogrāfija „*Latvijas lauksaimniecības informatizācija*”, 13. nodaļa *Lauksaimniecības informatizācija*, 6. apakšnodaļa. Jelgava: LLU, 1999. 13.5.–13.22. lpp.
26. Ramute L. *Lai reformās ņemtu vērā vietējās aktivitātes*. *Latvijas Vēstnesis*, 2000, 21. jūnijs. 5. lpp.
27. Ramute L. *Administratīvi teritoriālā reforma ar iespējām, problēmām, risinājumiem*. *Latvijas Vēstnesis*, 2000, 25. oktobris. 1.; 5. lpp.
28. Rivža B., Rivža P., Ramute L., Kruzmetra M. *An Assessment of Administrative-Regional Reform in Latvia*. In: Rivža B. and Kruzmetra M. (Editors): *Discourse on Rural Development in Latvia*. Jelgava: LUA, 2003. p. 242.–256.
29. Rivža P., Rivža B., Ramute L. *Experience in the Use of the Analytic Hierarchy Process in Latvia*. In: Rivža B. and Kruzmetra M. (Editors): *Discourse on Rural Development in Latvia*. Jelgava : LUA, 2003. p. 302.–312.

Promocijas darba autore ir sekojošu mācību līdzekļu līdzautore:

1. Arhipova I., Ramute L., Žuka L. *Matemātiskās statistikas uzdevumu risināšana ar MS Excel*. 1. daļa. Mācību līdzeklis. Jelgava : LLU, 1997. 121lpp.
2. Arhipova I., Ramute L., Žuka L. *Matemātiskās statistikas uzdevumu risināšana ar MS Excel*. 2. daļa. Mācību līdzeklis. Jelgava : LLU, 1997. 98 lpp.
3. Arhipova I., Ramute L., Paura L. *Datu statistiskā apstrāde ar MS Excel*. Mācību līdzeklis. Jelgava : LLU, 1998. 159 lpp.

Pētījumu prezentācija

Par Promocijas darba saturu autore ir ziņojusi **16 zinātniskās konferencēs, semināros un kongresā:**

13 starptautiskās zinātniskās konferencēs, semināros un kongresā:

1. *Cluster analysis for classification of rural communities*. Scientific Conference *Informational technologies in agriculture*. Kaunas (Lietuva): Lithuanian University of Agriculture, 1997, 24. aprīlis.
2. *Different methods for grouping rural communities*. International Scientific Conference *Rural live, Agriculture and Informatics*. Tartu (Igaunija): Estonian Agricultural University, 1998, 26 jūnijs.
3. *Latvija un informācijas sabiedrība*. Starptautiska konference *Homo Ruralis*. Jelgava : LLU, 1998, 12.–13. jūnijs.

4. *Latvia administrative-territorial reform: problems, solutions, conclusions.* Scientific Conference. Kaunas (Lietuva): Lithuanian University of Agriculture, 1999, 4. marts.
5. *Latvia administrative-territorial reform and an experience of European countries.* Seminar Rural development: contents, models and policies in the EU, towards the 21st century. Perugia (Itālija) : University of Perugia, Faculty of Agriculture. 1999, 18.–19. jūnijs.
6. *Latvia on the way of the administrative-territorial reform.* International Scientific conference *National economy and education on the means of integration in EU.* Jelgava : LLU, 1999, 29.–30. jūnijs.
7. *Administratīvi teritoriālā reforma Latvijā – nākotnes perspektīvas.* ES Phare programmas konference *Vietējo pašvaldību nākotnes modelis Latvijā.* Jūrmala, 2000, 16. jūnijs.
8. *Problems and possibilities relevant to administrative – territorial reform in Latvia.* The 6th Nordic – Baltic Conference in Regional Science *Nordic – Baltic Sea Region on Eve of 21st Century,* Rīga, 2000, 4.–7. oktobris.
9. *Decision Making And The Analytic Hierarchy Process In Latvia.* The Third Nordic – Baltic Agrometric conference. Jelgava : LLU, 2001, 24.–26. maijs.
10. *An assessment of Latvia administrative territorial division with u – indicator.* The 4th Nordic – Baltic Agrometric Conference. Uppsala (Zviedrija): Swedish University of Agricultural sciences, 2003, 15.–17. jūnijs.
11. *An integrated assessment of rural communities in Latvia.* International Scientific Conference *Information Technologies and Telecommunications for rural development.* Jelgava : LLU, 2004, 6.–7. maijs.
12. *Development of ICT as economy promoting factor in regions of Latvia.* NJF's 23rd Congress *Trends and Perspectives in Agriculture.* Copenhagen (Dānija), 2007, 26.-29. jūnijs.
13. „*E-Europe index 2005*” for Regions of Latvia. International scientific conference *Rural development 2007,* Kaunas (Lietuva), 2007, 8.–10. novembris.

3 nacionāla līmeņa konferencēs:

14. *Klāsteranalīzes lietošana pagastu darbības plānošanā. Jaunās informācijas tehnoloģijas lauksaimniecībā.* Zinātniskā konference. Jelgava : LLU, 1996, 4. jūnijs.
15. *Klāsteranalīzes lietošana pagastu grupēšanai. Latvijas lauku attīstība 21. gadsimta prasību aspektā.* Zinātniskā konference. Jelgava : LLU EF, 1997, 7. aprīlis.
16. *Lauksaimniecības informatizācija Eiropas Savienībā un Latvijā.* Zinātniska konference *Lauksaimniecības iespējas un problēmu risinājumi.* Valsts nozīmes apakšprogrammas 96.P.13.1 uzdevums. Jelgava : LLU EF, 1998, 21. decembris.

Pētījumu rezultātu **aprobācija** notikusi:

- Latvijas Zinātņu akadēmijas un Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmijas kopsēdē „Latvijas lauku attīstība Eiropas Savienības kontekstā” Jelgavā, 1998. gada 15. oktobrī.
- Preiļu rajona Padomē seminārā ar pašvaldību pārstāvjiem 1998. gada 6. augustā.
- Kurzemes rajonu pašvaldību vadītāju seminārā Kuldīgā, 1998. gada 15. oktobrī.
- Vidzemes un Latgales rajonu pašvaldību vadītāju seminārā Madonā, 1998. gada 22. oktobrī.
- Liepājas rajona pašvaldību vadītāju un Liepājas rajona attīstības un darbības plāna darba grupu seminārā Grobiņā, 1998. gada 2. decembrī.
- Pētījuma rezultāti iekļauti un aprobēti valsts pasūtījuma Valsts administratīvi reģionālā iedalījuma projektā 1999. gadā, kura izpildē promocijas darba autore piedalījies kopā ar BO SIA¹ ZA Ekonomikas institūta², LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātnes fakultātes un LLU Ekonomikas fakultātes, Informātikas institūta, Humanitārā institūta pārstāvjiem (Valsts pasūtījums Nr. VARAM, PLP Nr.98/01, *Valsts administratīvi reģionālā iedalījuma projekts, 1999*).
- Doktoranta seminārā “Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma analīze un optimizācija” LLU ITF³ Informātikas katedrā 2001. gada 29. novembrī.
- LLU EF⁴ Uzņēmējdarbības un vadības katedras, Ekonomikas katedras, Grāmatvedības un finanšu katedras un ITF Informātikas katedras akadēmiskā personāla pārstāvja kopsēdē 2002. gada 26. jūnijā.
- LLU EF Uzņēmējdarbības un vadības katedras, Ekonomikas katedras, Grāmatvedības un finanšu katedras un ITF Datoru sistēmu katedras akadēmiskā personāla pārstāvju kopsēdē 2008. gada 27. maijā.
- Pētījumu rezultāti izmantoti studiju priekšmeta *Reģiona analīzes metodes* sagatavošanā LLU EF akadēmiskās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas *Ekonomika* apakšprogrammas *Reģionālā attīstība un pārvalde*, gan akadēmiskās augstākās izglītības maģistra studiju programmas *Ekonomika* apakšprogrammas *Reģionālā attīstība un pārvalde* studentiem.

¹ SIA - Sabiedrība ar ierobežotu atbildību

² BO SIA ZA Ekonomikas institūts – Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts

³ ITF – Informācijas Tehnoloģiju fakultāte

⁴ EF – Ekonomikas fakultāte

PUBLICITY

The results of Ph.D. paper are published in the 17 following scientific proceedings in the publications acknowledged by the Latvian Council of Sciences:

1. Melluma A., Ramute L., Rivza P. *Cluster Analysis for Grouping of Rural Communities*. (In Latvian) In: *Proceedings of the Latvia University of Agriculture*. 7(284). Jelgava: LUA, 1996. pp. 99–102.
2. Ramute L., Rivza P. *Cluster Analysis for Classification of Rural Communities*. In: *Informational Technologies in Agriculture*. Proceedings of Scientific Conference. Kaunas: Lithuanian University of Agriculture, April 24, 1997. pp. 78–79.
3. Rivza P., Ramute L. *Different Methods for Grouping Rural Communities*. In: *Proceedings of Estonian Agricultural University*. Transactions of the Estonian Agricultural University, No.196. Tartu: Estonian Agricultural University, 1998. pp. 177–178.
4. Ramute L., Ruza I. *Latvia and Information Society*. (In Latvian) In: *Homo Ruralis*. International Conference. Jelgava: LUA, June 12-13, 1998. pp.151–153.
5. Rivza B., Rivza P., Ramute L., Kruzmetra M. *An Assessment of Administrative-Regional Reform in Latvia*. In: *Proceedings of the Latvia University of Agriculture*. Volume 1 (295). Jelgava: LUA, 1999. pp. 2–8.
6. Rivza B., Rivza P., Ramute L. *Latvia Administrative-Territorial Reform: Problems, Solutions, Conclusions*. In: *Proceedings of Scientific Conference*. Kaunas: Lithuania University of Agriculture, March 4, 1999. pp. 70–74.
7. Rivza B., Rivza P., Ramute L., Kruzmetra M. *Latvia Administrative-Territorial Reform and an Experience of European Countries*. In: *Rural Development: Contents, Models and Policies in the EU, towards the 21st Century*. Proceedings of International Seminar. Perugia (Italy): University of Perugia, Faculty of Agriculture. June 18-19, 1999. pp. 78–85.
8. Rivza B., Rivza P., Ramute L., Kruzmetra M. *Latvia administrative-territorial reform in the context of EU*. In: *Agrarian Prospects VIII. The agrarian sector competitiveness and the integration processes*. First part. Praha (Czechoslovakia), 1999, 23-24 September. pp. 178.-181.
9. Ramute L. *Problems and Possibilities Relevant to Administrative-Territorial Reform in Latvia*. In: *Nordic – Baltic Sea Region on Eve of 21st Century*. Reports of the 6th Nordic – Baltic Conference. Riga, October 4-7, 2000. pp.155. –158.
10. Ramute L. *Latvia Administrative Territories Suitability for Criteria of Support System in EU*. In: *Sapard Programme: Opportunities and Prospects for the Three Baltic Countries towards the Strategy for Integrated and Sustainable Rural Development*. International Seminar in Lithuania, Kaunas (Lithuania), December 15-17, 2000. pp. 15 –19.

11. Rivza P., Rivza B., Ramute L. *Experience in the Use of the Analytic Hierarchy Process in Latvia*. In: *Humanities and Social Sciences*. Latvian countryside today. 1(30)/ 2001. Riga: University of Latvia, 2001. pp. 15–23.
12. Rivza P., Rivza B., Ramute L. *Decision Making and the Analytic Hierarchy Process in Latvia*. In: *Proceedings of the Third Nordic – Baltic Agrometric conference*. Jelgava: LUA, May 24-26, 2001. pp. 94–97.
13. Ramute L. *An Assessment of Latvia Administrative-Territorial Division with u-indicator*. In: Ulf Olsson and Jaak Sikk (Editors): *Fourth Nordic-Baltic Agrometrics Conference*. Conference proceedings. Report 81. Uppsala (Sweden): SLU, Department of Biometry and Informatics, June 15-17, 2003. pp. 119–122.
14. Ramute L. *An Integrated Assessment of Rural Communities in Latvia*. In: *Information Technologies and Telecommunications for Rural Development*. Proceeding of the International Scientific Conference. Jelgava: Latvia University of Agriculture, May 6-7, 2004. pp. 91–96.
15. Kopeika E., Ramute L. *Natural Sciences and IT as Basic Element of Latvia National Economy Development*. In: *5th Nordic – Baltic Agrometrics Teaching conference*. Proceedings of International scientific conference. Otepää (Estonia), June 15-17, 2005. pp. 51–59.
16. Rivza P., Kopeika E., Ramute L. *Development of ICT as Economy Promoting Factor in Regions of Latvia*. In: *NJF 23rd Congress 2007 Proceedings Trends and Perspectives in Agriculture*, NJF Report, Vol 3, No.2. Copenhagen, June 26-29, 2007. pp. 277–278.
17. Rivza P., Kopeika E., Ramute L. *E-Europe index 2005” for Regions of Latvia*. In: *Rural Development 2007*, Proceedings of the Third International Scientific Conference. Volume 3, book 2. Kaunas (Lithuania): Akademia, November 8-10, 2007. pp. 351–355.

Other 12 publications on the content of the theme of Ph.D. paper:

18. Rivza P., Ramute L. *The Use of Cluster Analysis for the Planning of the Activities of Rural Communities*. (In Latvian) In: *The New Information Technologies in Agriculture*. (In Latvian) Proceedings of Scientific Conference. Jelgava: LUA, June 2, 1996. pp.39–40.
19. Ramute L., Rivza P. *The Use of Cluster Analysis for Grouping of Rural Communities*. (In Latvian) In: *The Development of the Rural Areas of Latvia within the Aspect of the 21st Century Demands*. (In Latvian) Proceedings of Scientific Conference. Jelgava: LUA, Faculty of Economics, April 7, 1997. pp.72–75.
20. Rivza P., Ramute L. *The Methods of Grouping Rural Communities*. (In Latvian) In: *The National Economy of Latvia: Situation, Problems, Solutions*. (In Latvian) Proceedings of Scientific Conference. Jelgava: LUA, Faculty of Economics, April 8, 1998. pp.70–71.

21. Rivza B., Rivza P., Kruzmetra M., Ramute L. *Administrative-Regional Reform and the Individual within It*. (In Latvian) *Latvijas Vēstnesis*, October 20, 1998. p.1.
22. Rivza P., Ramute L., Ruza I. The Informatization of Agriculture in the European Union and Latvia. (In Latvian) In: *Proceedings of the Latvia University of Agriculture* 17(294), Jelgava: LUA, 1998. pp. 48–51.
23. Ramute L. *Determination and Analysis of the Factors Influencing the Administrative-Regional Division of Latvia*. (In Latvian) In: *Proceedings of the Scientific Conference of Doctoral Students Science in Our Hands*. (In Latvian) Jelgava: LUA, May 26-28, 1999. pp. 164–170.
24. Rivza B., Rivza P., Ramute L., Kruzmetra M. *The State Administrative-Regional Division: Problems, Methods, Solutions*. (In Latvian) Jelgava: LUA, 1999. pp. 120.
25. Ramute L., Ruza I. *Experience and Strategy of the EU Countries in the Field of the Informatization of Agriculture*. (In Latvian) In: Monograph “*Scientific Basis for the Agriculture of Latvia*” (In Latvian), Chapter 13 *Informatization of Agriculture*, Section 6. Jelgava: LUA, 1999. pp. 13.5–13.22.
26. Ramute L. *In Order Local Activities would be taken into Account within the Context of Reforms*. (In Latvian) *Latvijas Vēstnesis*, June 21, 2000. p. 5.
27. Ramute L. *Administrative-Territorial Reform with the Possibilities, Problems, Solutions*. (in Latvian) *Latvijas Vēstnesis*, October 25, 2000. pp. 1., 5.
28. Rivza B., Rivza P., Ramute L., Kruzmetra M. *An Assessment of Administrative-Regional Reform in Latvia*. In: Rivza B. and Kruzmetra M. (Editors): *Discourse on Rural Development in Latvia*. Jelgava: LUA, 2003. pp. 242–256.
29. Rivza P., Rivza B., Ramute L. *Experience in the Use of the Analytic Hierarchy Process in Latvia*. In: Rivza B. and Kruzmetra M. (Editors): *Discourse on Rural Development in Latvia*. Jelgava: LUA, 2003. pp. 302–312.

The author of Ph.D. paper is the co-author of the following teaching/study aids:

1. Arhipova I., Ramute L., Zuka L. *Solution of Mathematical Statistical Problems with MS Excel*. Part 1. (In Latvian) Teaching/study aid. Jelgava: LUA, 1997. pp.121.
2. Arhipova I., Ramute L., Zuka L. *Solution of Mathematical Statistical Problems with MS Excel*. Part 2. (In Latvian) Teaching/study aid. Jelgava: LUA, 1997. pp.98.
3. Arhipova I., Ramute L., Paura L. *Statistical Processing of Data with MS Excel*. (In Latvian) Teaching/study aid. Jelgava: LUA, 1998. pp.159.

Presentation of research performed

The content of Ph.D. paper was presented by the author at **16 scientific conferences, seminars and a congress**:

At 13 international scientific conferences, seminars and a congress:

1. *Cluster Analysis for Classification of Rural Communities*. Scientific Conference *Informational Technologies in Agriculture*. Kaunas (Lithuania): Lithuanian University of Agriculture, April 24, 1997.
2. *Different Methods for Grouping Rural Communities. Rural live, Agriculture and Informatics*. International Scientific Conference. Tartu (Estonia): Estonian Agricultural University, June 26, 1998.
3. *Latvia and Information Society. Homo Ruralis*. (In Latvian) International Conference. Jelgava: LUA, June 12-13, 1998.
4. *Latvia Administrative-Territorial Reform: Problems, Solutions, Conclusions*. Scientific Conference. Kaunas (Lithuania): Lithuanian University of Agriculture, March 4, 1999.
5. *Latvia Administrative-Territorial Reform and an Experience of European Countries*. Seminar *Rural Development: Contents, Models and Policies in the EU, towards the 21st Century*. Perugia (Italy): University of Perugia, Faculty of Agriculture. June 18-19, 1999.
6. *Latvia on the Way of the Administrative-Territorial Reform*. International Scientific Conference *National Economy and Education on the Means of Integration in EU*. Jelgava: LUA, June 29-30, 1999.
7. *Administrative-Territorial Reform in Latvia – Future Perspectives*. (In Latvian) The Conference of the EU Phare program *Future Model of Local Governments in Latvia*. Jurmala, June 16, 2000.
8. *Problems and Possibilities Relevant to Administrative-Territorial Reform in Latvia*. The 6th Nordic – Baltic Conference *Nordic – Baltic Sea Region on Eve of 21st Century*, Riga, October 4-7, 2000.
9. *Decision Making and the Analytic Hierarchy Process in Latvia*. The third Nordic – Baltic Agrometric Conference. Jelgava: LUA, May 24-26, 2001.
10. *An Assessment of Latvia Administrative-Territorial Division with u-indicator*. The 4th Nordic – Baltic Agrometric Conference. Uppsala (Sweden): Swedish University of Agricultural sciences, June 15-17, 2003.
11. *An Integrated Assessment of Rural Communities in Latvia. Information Technologies and Telecommunications for Rural Development*. International Scientific Conference. Jelgava: LUA, May 6-7, 2004.
12. *Development of ICT as Economy Promoting Factor in the Regions of Latvia*. NfJ's 23rd Congress *Trends and Perspectives in Agriculture*. Copenhagen (Denmark), June 26-29, 2007.
13. „*E-Europe index 2005*” for Regions of Latvia. International scientific conference *Rural development 2007*, Kaunas (Lietuva), November 8–10, 2007

At **3 national level** conferences:

14. *The Use of Cluster Analysis for the Planning of the Activities of Rural Communities*. (In Latvian) In: *The New Information Technologies in Agriculture*. (In Latvian) Scientific Conference. Jelgava: LUA, June 4, 1996.
15. *The Use of Cluster Analysis for Grouping of Rural Communities*. (In Latvian) In: *The Development of the Rural Areas of Latvia within the Aspect of the 21st Century Demands*. (In Latvian) Scientific Conference. Jelgava: LUA, Faculty of Economics, April 7, 1997.
16. *The Informatization of Agriculture in the European Union and Latvia*. (In Latvian) Scientific Conference *Possibilities of Agriculture and Solutions of Problems*. State significance sub-program 96.P.13.1 task. Jelgava: LUA, Faculty of Economics, December 21, 1998.

The **approbation** of research results took place at:

- The joint meeting of Latvian Academy of Sciences and Latvia Academy of Agricultural and Forestry Sciences “The Development of the Rural Areas of Latvia within the Context of the European Union” in Jelgava, on October 15, 1998.
- Seminar with the representatives of self-governments at the Council of Preiļi District, on August 6, 1998.
- Seminar of the heads of the self-governments of Kurzeme districts in Kuldīga, on October 15, 1998.
- Seminar of the heads of the self-governments of Vidzeme and Latgale districts in Madona, on October 22, 1998.
- Seminar of the heads of the self-governments of Liepāja District and the working groups of Liepāja District development and activities plan in Grobiņa, on December 2, 1998.
- The results of the research are included and approbated in the public procurement State administrative-regional division project in 1999, in the execution of which the author of Ph.D. paper took part together with the representatives of NO Institute of Economics of Latvian Academy of Sciences Ltd.⁵, Faculty of Geography and Earth Sciences of the University of Latvia, LUA Faculty of Economics, Institute of Informatics, Institute of Humanities.
- Doctoral student’s seminar “The Analysis and Optimization of the Administrative-Territorial Division of Latvia” at the Department of Informatics of LUA FIT⁶ on November 29, 2001.

⁵ NO Institute of Economics of Latvian Academy of Sciences Ltd. – Nonprofit organization Institute of Economics of Latvian Academy of Sciences Limited liability company

⁶ FIT – Faculty of Information Technologies

- Joint meeting of the representatives of the academic staff of the LUA FE⁷ Department of Business Administration and Management, Department of Economics, Department of Accounting and Finances and FIT Department of Informatics on June 26, 2002.
- Joint meeting of the representatives of the academic staff of the LUA FE Department of Business Administration and Management, Department of Economics, Department of Accounting and Finances and FIT Department of Computer Systems on May 27, 2008.
- Research results are used for the development of the study course *Methods of Regional Analysis* for the students of the sub-program *Regional Development and Management* of the academic higher education Bachelor's study program *Economics*, as well as for the students of the sub-program *Regional Development and Management* of the academic higher education Master's study program *Economics*, implemented at the LUA FE.

⁷ FE – Faculty of Economics

IEVADS

Problēmas nostādne

Pārejas periodā no centralizētā plānsaimniecības modeļa uz tirgus ekonomiku Latvijā pastiprinājās valsts reģionu un pilsētu nelīdzsvarota attīstība. Latvijas valsts pārvaldes struktūra un reģionālā politika Latvijā kopš 1940. gada bija atšķirīga no Eiropas attīstīto valstu modeļiem. ES⁸ valstīs tajā laikā notika varas un finanšu decentralizācija par labu vietējām varām, paredzot vietējām un reģionālajām pašvaldībām risināt un izlemt tām uzticētos jautājumus.

Pašvaldību loma reģionālajā attīstībā un politikā arvien pieaug, jo pašvaldību kompetencē ir teritorijas iedzīvotājiem būtisku jautājumu risināšana. Latvijas pašvaldību kapacitāti mazina to sadrumstalotība (caurmērā salīdzinoši neliels iedzīvotāju skaits) un zemā finanšu autonomija. Mazajās pašvaldībās sociāli ekonomiskās attīstības līmenis ir zemāks nekā lielajās, jo to budžeta resursi ir nepietiekami investīcijām, kredītu ņemšanai vai līdzekļu piesaistīšanai, kur nepieciešams pašvaldības līdzfinansējums. Pārvaldes izdevumu īpatsvars ir salīdzinoši augsts, bet administratīvā spēja – zema, jo trūkst juristu, ekonomistu, finansistu, personāla speciālistu, teritorijas un attīstības plānotāju, projektu vadītāju. Mazās pašvaldībās notiek amatu apvienošana, un darbiniekiem mazinās iespējas specializēties. Tām nav pietiekams tehniskais un tehnoloģiskais nodrošinājums, iespējas izstrādāt un pieteikt projektus ir ierobežotas cilvēkresursu trūkuma dēļ. Daudzas pašvaldības tikai ar lielām grūtībām spēj tikt galā ar saviem ikdienas uzdevumiem, tādēļ ir likumsakarīgi, ka trūkst resursu un iespēju, lai orientētos uz attīstības jautājumiem.

Lai sasniegtu ilgtspējīgu un līdzsvarotu ekonomisko izaugsmi mūsu valstī, jārada priekšnosacījumi labvēlīgu un līdzvērtīgu vides, dzīvošanas un darba apstākļu veidošanai visos Latvijas reģionos, jāmazina un jānovērš nevēlamās reģionālās atšķirības, kā arī jāsekmē teritoriālo reformu īstenošana Latvijā. Kopš 20. gs. 90. gadu sākuma Latvijā ir aktuāli valsts varas un pārvaldes decentralizācijas un demokratizācijas procesi, kuri cieši saistīti ar pašvaldību attīstību. Ļoti svarīgi, lai reformas, kuras saistītas ar pašvaldībām, nenotiktu distancēti no reģionālās attīstības plānošanas.

Norādītās problēmas aktualizēja reformu nepieciešamību un 1998. gada 21. oktobrī LR⁹ Saeima pieņēma Administratīvi teritoriālās reformas likumu, nosakot kārtību, kādā tiktu veikta šī reforma un, kādas administratīvās teritorijas, reformu realizējot, izveidojamas Latvijā. Kaut arī likums nosaka, ka ir nepieciešams formulēt administratīvi teritoriālo vienību veidošanas kritērijus, tomēr joprojām ir problēma, pēc kādiem kritērijiem šīs vienības noteikt un līdz ar to, cik šādu vienību jāveido.

⁸ ES – Eiropas Savienība

⁹ LR – Latvijas Republika

Reformas aktualitāti pastiprina virzība uz informācijas sabiedrību, t. i., uz tādu sabiedrības modeli, kas dod cilvēkiem saskarsmes iespējas pilnīgi jaunā vidē. Tajā svarīgāka par personu atrašanās vietu kļūst kvalitatīvu, mūsdienīgu tehnoloģiju pieejamība, kas nodrošina reālu sadarbību reālā laikā, kad galvenais uzsvars ir uz informācijas pārraides izmantošanu. Līdz ar Latvijas virzību uz informācijas sabiedrību, var notikt pagastu, rajonu apvienošanās un lielāku teritoriju (reģionu) izveide, jo informatīvie tīkli nodrošinātu pietiekamu saikni starp teritoriju daļām.

Promocijas darba tēmas izvēli pastiprinošs faktors autorei bija iespēja kopā ar Zinātņu Akadēmijas Ekonomikas institūta, LU¹⁰ Ģeogrāfijas un Zemes zinātnes fakultātes un LLU¹¹ Ekonomikas fakultātes, Informātikas institūta (no 2001. gada Informācijas tehnoloģiju fakultāte), Humanitārā institūta (no 2001. gada Sociālo Zinātņu fakultāte) pārstāvjiem piedalīties valsts pasūtījuma projekta “Valsts administratīvi reģionālais iedalījums” izpildē 1998. - 1999. gadā.

Promocijas darba autore Latvijas reģionālās attīstības problēmas, administratīvi teritoriālā iedalījuma veidošanos un pašvaldību organizācijas jautājumus pētījusi jau kopš 1996. gada.

Lielu ieguldījumu reģionālās attīstības problēmu un pašvaldību organizācijas, darbības un attīstības jautājumu pētīšanā snieguši gan ievērojami Latvijas zinātnieki, gan praktiķi. Nosaukšu alfabēta secībā: J. Bunkšs (1995; 1998; 1999; 2000), A. Boruks (2000; 2004), I. Gaters (2002; 2003), A. Jaunsleinis (1999), R. Karnīte (1999), S. Keišs (1999; 2001), O. Krastiņš (2004), J. Krūmiņš (2000; 2002), M. Krūzmētra (1997; 1998; 1999; 2000; 2003), M. Kučinskis (2004; 2006), A. Melluma (1996; 1999; 2000), J. Počs (1999), M. Pūķis (1997; 1998; 1999), B. Rivža (1997; 1998; 1999; 2001; 2003), P. Rivža (1996; 1997; 1998; 1999; 2001; 2003; 2007), I. Šķiņķe (1997; 1999), P. Šķiņķis (1997; 1999), A. Štokenbergs (2006; 2007), I. Vaidere (1999; 2006), I. Vanags (2004; 2006), E. Vanags (1993; 1997; 2001; 2004; 2005; 2006), I. Vilka (1997; 2001; 2004; 2006), E. Zalāns (2007) u. c.

Promocijas darba autore veikusi Eiropas Savienības valstu pieredzes izpēti par administratīvi teritoriālo iedalījumu veidošanu, pašvaldību reformu un pašvaldību struktūrām, kā arī izpētījusi Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma vēsturisko attīstību. Tika veikta arī likumdošanas un normatīvo aktu bāzes par administratīvi teritoriālo iedalījumu izpēte, kā rezultātā jāatzīst, ka **reģionālā politika un teritoriālā statistika Latvijā attīstās un mainās ļoti strauji.**

Pētījuma ierobežojumi

Tā kā administratīvi teritoriālā iedalījuma analīze ir saistīta ar ļoti plašu jautājumu loku gan no reģionālā attīstības, gan pašvaldību organizācijas un darbības sfērām, visus jautājumus vienā promocijas darbā pietiekoši dziļi nav iespējams izstrādāt.

Tāpēc galvenā uzmanība pievērsta administratīvi teritoriālā iedalījuma veidošanās procesu gan ārvalstīs, gan Latvijā izpētei, atbilstošās tiesiskās un normatīvās bāzes

¹⁰ LU – Latvijas Universitāte

¹¹ LLU – Latvijas Lauksaimniecības universitāte

izpētei, projekta par vietējo pašvaldību izveidošanu Latvijā analīzei, kā arī administratīvi teritoriālā iedalījuma reģionālā līmeņa izstrādes jautājumiem. Jaunveidojamā administratīvi teritoriālā iedalījuma vietējās pašvaldībās integrētā raksturojuma pētījuma pamatā izmantoti LR Centrālās statistikas pārvaldes publicētie un publiski pieejamie dati par Latvijas pagastiem līdz 1998. gadam. Pēc 1998. gada tiek izdoti krājumi tikai par rajoniem un lielākajām pilsētām, bet statistikas krājumi par administratīvajām teritorijām vietējo pašvaldību līmenī (pilsētas, pagasti, novadi) vairs nav izdoti.

Pētījuma priekšmets

Atbilstoši problēmas nostādnei par pētījumu priekšmetu tiek noteikta administratīvi teritoriālā reforma.

Pētījuma objekts ir Latvijas administratīvi teritoriālais iedalījums.

Pētījuma hipotēze

Divu līmeņu administratīvi teritoriālais iedalījums Latvijā, ar tieši vēlētam vietējām un reģionālām pašvaldībām, ir valsts vienmērīgas un ilgtspējīgas attīstības veicinošs instruments.

Promocijas darba mērķis

Izpētīt Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma attīstību, izanalizēt un izvērtēt iespējamus risinājumus, izstrādāt priekšlikumus tā pilnveidošanai.

Mērķa sasniegšanai darbā risinātie uzdevumi:

- izvērtēt ES valstu pieredzi administratīvi teritoriālo iedalījumu izveidē;
- izpētīt Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma vēsturisko attīstību;
- izvērtēt tiesisko un normatīvo bāzi, kas saistoša Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma izveidei;
- izanalizēt un izvērtēt administratīvi teritoriālās reformas gaitu Latvijā;
- veikt jaunveidojamā novadu modeļa sociālekonomiskā stāvokļa analīzi;
- izstrādāt priekšlikumus Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma pilnveidei.

Pētījumiem izmantotie materiāli:

Promocijas darba uzdevumu īstenošanai izmantoti LR likumi, LR Ministru kabineta noteikumi, LR Ekonomikas ministrijas materiāli, Latvijas Pašvaldību savienības materiāli, LR Zinātņu Akadēmijas Ekonomikas institūta materiāli, LR CSP¹² un citu organizāciju publicētie statistikas dati, Eiropas Vietējo pašvaldību harta, zinātniskās publikācijas, konferenču un semināru materiāli, publikācijas periodikā un cita publiski pieejamā informācija.

Pētījumos pielietotās metodes:

Promocijas darba izstrādei izmantotas vispārzinātniskās pētījumu metodes ekonomikā, kvalitatīvās un kvantitatīvās pētījumu metodes.

ES valstu pieredzes administratīvi teritoriālo iedalījumu izveidē izvērtēšanai, Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma vēsturiskās attīstības izpētei, tiesiskās un normatīvās bāzes izvērtēšanai, administratīvi teritoriālās reformas gaitas izpētei

¹² LR CSP – Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvalde

izmantota monogrāfiskā, salīdzinājumu, loģiski konstruktīvā, aptaujas, intervijas, sintēzes, zinātniskās indukcijas un dedukcijas metode.

Jaunveidojamā novadu modeļa izvērtēšanai, Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma analīzei un sintēzei izmantota SVID analīze, datu statistiskās analīzes metodes, tai skaitā: korelācijas analīze, regresijas analīze, dispersijas analīze, ranžēšana, dinamikas rindu analīze, klāsteru analīze, faktoru analīze.

Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma optimizācijai veidots klasiskais transporta uzdevums.

Lēmuma pieņemšanai izmantota hierarhiju analīzes metode.

Pētījumu novitāte:

- reģionālās ekonomikas teorētiskā bāze papildināta ar autores izstrādātajām definīcijām terminiem *administratīvā teritorija* un *administratīvi teritoriālais iedalījums*;
- padziļināti vispusīgi izpēti administratīvi teritoriālās reformas gaita Latvijā;
- izstrādāts komplekss indikators novadu sociālekonomiskā stāvokļa raksturošanai;
- izmantojot klāsteru analīzes un optimizācijas metodes veikta Latvijas reģionālā iedalījuma sintēze;
- lēmumu pieņemšanā par Latvijas administratīvi reģionālo iedalījumu pielietota hierarhiju analīzes metode.

Pētījumu zinātniskais nozīmīgums

Ar promocijas darbā ietverto pētījumu rezultātu oriģinalitāti būtiski papildināta un attīstīta reģionālās ekonomikas teorētiskā bāze, - izanalizēta administratīvi teritoriālā iedalījuma veidošanās pieredze ES valstīs, vēsturiskā attīstība Latvijā, izstrādātas terminu *administratīvā teritorija* un *administratīvi teritoriālais iedalījums* definīcijas, sociālekonomiskās situācijas raksturošanai piemērots komplekss indikators, sintezēti valsts administratīvi reģionālā iedalījuma varianti.

Pētījumu tautsaimnieciskais nozīmīgums

Promocijas darbā ietverto pētījumu rezultāti izmantojami realizējot administratīvi teritoriālo reformu Latvijā. Pētījumu rezultāti būtiski papildina gan akadēmiskās augstākās izglītības bakalaura studiju programmas „Ekonomika” apakšprogrammas „Reģionālā attīstība un pārvalde”, gan akadēmiskās augstākās izglītības maģistra studiju programmas „Ekonomika” apakšprogrammas „Reģionālā attīstība un pārvalde” studiju priekšmetus.

Promocijas darba pētījuma izklāsts strukturēts **sešās nodaļās**.

Pirmā nodaļa ir veltīta teorētiskai diskusijai par administratīvi teritoriālā iedalījuma tiesisko un teorētisko pamatu.

Otrā nodaļa ietver pētījumu izklāstu par administratīvi teritoriālo iedalījumu veidošanas, pašvaldību darbības, administratīvi teritoriālo reformu pieredzi Eiropas valstīs.

Trešā nodaļa ietver pētījumu iztirzājumu par Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma vēsturisko attīstību un izmaiņām līdz 1990. gadam.

Ceturrtā nodaļa veltīta administratīvi teritoriālās reformas gaitas izpētei un analīzei Latvijā.

Piektā nodaļa ir veltīta administratīvi teritoriālā iedalījuma projekta vietēja līmeņa pašvaldībās analīzei, izmantojot sociālekonomiskā stāvokļa raksturošanai izstrādātu kompleksu indikatoru.

Sestajā nodaļā izklāstīta Latvijas administratīvi reģionālajam iedalījumam piemērota modeļa sintēze un raksturojums.

Promocijas darba **nobeigumā** formulēti **slēdzieni, galvenie secinājumi**, uzrādītas **galvenās problēmas un to risinājumu iespējas**.

Promocijas darba aizstāvamās tēzes

1. ES ir daudzveidība administratīvo teritoriju veidošanā un nav definētas vienotas prasības administratīvo teritoriju lielumam.
2. Latvijas administratīvi teritoriālais iedalījums vēsturiski veidojies atbilstoši valsts politiskai sistēmai.
3. Pašvaldību sociālekonomiskā situācija ir saistīta ar to atrašanās vietu valstī un attālumu no valsts galvaspilsētas.
4. Valsts varas un pārvaldes decentralizācijas un demokratizācijas nostiprināšanai, ilgtspējīgas un līdzsvarotas ekonomiskās izaugsmes veicināšanai visā valsts teritorijā LR jāveido administratīvi teritoriālais iedalījums ar divu līmeņu pašvaldībām, kuras ievēlētas aizklātās, vienlīdzīgās, tiešās un vispārējās vēlēšanās.
5. Latvijā ieteicams veidot administratīvi reģionālo iedalījumu 5 reģionos ar vēlētajām reģionālām pašvaldībām.

1. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEDALĪJUMA REFORMAS TIESISKAIS UN TEORĒTISKAIS PAMATS

Nodaļā 28 lapas, 1 attēls un 1 tabula.

Nodaļā iztirzāti reģionalizācijas procesi Eiropā, kuri aizsākās pagājušā gadsimta 70. gados, analizēta administratīvo teritoriju izveides tiesiskā un normatīvā bāze, informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju loma administratīvo teritoriju mēroga palielināšanā, kā arī precizēta terminoloģija, analizēta teritoriālās statistikas sagatavošana ES un Latvijā.

1.1. Reģionalizācijas procesi Eiropas valstīs

20. gs. beigās Eiropā aizsākās reģionalizācijas procesi, kas saistīti gan ar jauna politiskā varas līmeņa izveidi, gan ar esošo administratīvo teritoriju robežu grozīšanu, gan reģionālo kompetenču paplašināšanu.

Reģionalizācijas procesus Eiropā var iedalīt divos posmos:

- **pirmais reģionalizācijas posms** iezīmējās 20. gs. 70. gados;
- **otrais reģionalizācijas posms** bija raksturīgs 20. gs. 80. gadu beigām.

Pirmajam reģionalizācijas posmam galvenie motīvi bija **demokratizācija un decentralizācija**. Šajā periodā, piemēram, **Beļģija** četru reformu rezultātā (1970, 1980, 1988-89 un 1993) tika pārveidota no unitāras uz federālu valsti, piešķirot nozīmīgas pilnvaras un kompetences reģioniem un apgabaliem. Savukārt **Spānijā** izveidojās 17 autonomie reģioni, **Portugālē**, - 18 reģioni, **Francijā** plānošanas nolūkiem izveidoja 26 valsts reģionus, pieņemot likumu par pašvaldību izveidošanu šajos reģionos, **Itālijā** reģioniem ir pat pilnvaras izdot likumus atsevišķās jomās, kas tai dod federālās valsts dažas iezīmes, **Dānijā** un **Zviedrijā** reģionalizācijas ietvaros notika pašvaldību otrā līmeņa reformas, attīstot demokrātiski vēlētas reģionālās pašvaldības.

Izanalizējot, sistematizējot, apkopojot informācijas avotus, jāatzīst, ka ES neizvirza obligātas prasības valstu iekšējai (tai skaitā reģionālajai) organizācijai, tomēr 80. gadu vidū tika atzīta nepieciešamība **noteikt reģionālo attīstību par ES prioritāti**. Līdz ar to, uzsākās **otrais reģionalizācijas posms**.

Eiropā pagājušā gadsimta beigās pakāpeniski arvien lielāka kļuva virzība uz **politiski autonomu pašvaldību veidošanu**; iezīmējas **subsidiaritātes princips**, kas nozīmē, ka:

- kompetences jānodod pēc iespējas tuvāk pilsonim;
- reģions nedrīkst iejaukties vietējo varu darbībā;
- valsts nedrīkst iejaukties reģiona darbībā;
- starpvalstu savienības nav tiesīgas ietekmēt nacionālo valdību darbību nodalītas kompetences ietvaros.

Otrajam reģionalizācijas posmam Eiropā raksturīgs **kvalitatīvs reģionu nozīmes pieaugums**. Pašvaldības kļuvušas par attīstības plānošanas un vadības subjektēm, pēdējo 20 gadu laikā Eiropā **iezīmējas izteikta orientācija uz iedzīvotāju** un viņa interesēm. Pašvaldības šim nolūkam ievieš “**vienas pieturas aģentūras**” (tulkojumā no angļu valodas “*One Stop Agency*”) jeb pakalpojumu sniegšanas vai pārvaldes organizācijas formu, kurā iedzīvotājs saņem iecerēto pakalpojumu vai lēmumu vienu reizi apmeklējot kompetento institūciju.

Pēdējos gadu desmitos lielākajā daļā valstu pārsvarā vērojama valsts varas un pārvaldes decentralizācijas tendence: daļa agrāk valsts centrālajā līmenī veikto funkciju tiek nodotas pašvaldībām.

Vairumā ES valstu **pirmā līmeņa jeb pamatlīmeņa pašvaldību kompetencē ir sociāli nozīmīgas funkcijas, otrā līmeņa jeb reģionālo pašvaldību kompetencē** parasti ir slimnīcas, reģionālās nozīmes kultūras iestādes, ceļi, sabiedriskais transports, vides aizsardzība, kā arī reģionālā plānošana.

Līdz ar reģionalizācijas procesiem ES notiek nepārtrauktas diskusijas par ES nākotni – vai **ES** veidojas par **ES federāciju** vai **nācijvalstu savienību**, kura orientēta uz policentrisku ES valstu attīstību, kur īpaša vieta ierādīta dalībvalstu reģionu administratīvās kapacitātes celšanai un paver lielākas iespējas reģioniem pašiem veikt reģionālo sadarbību.

1.2. Administratīvo teritoriju izveides tiesiskā un normatīvā bāze

Atbilstoši pētījumam izvirzītajiem uzdevumiem, promocijas darbā veikta administratīvi teritoriālā iedalījuma veidošanas tiesiskās un normatīvās bāzes izpēte, analizējot tiesību aktus, kuri tiešā veidā ir saistoši Latvijas administratīvi teritoriju izveides un reformēšanas procesam, tiesību un normatīvos dokumentus klasificējot (1. attēls):

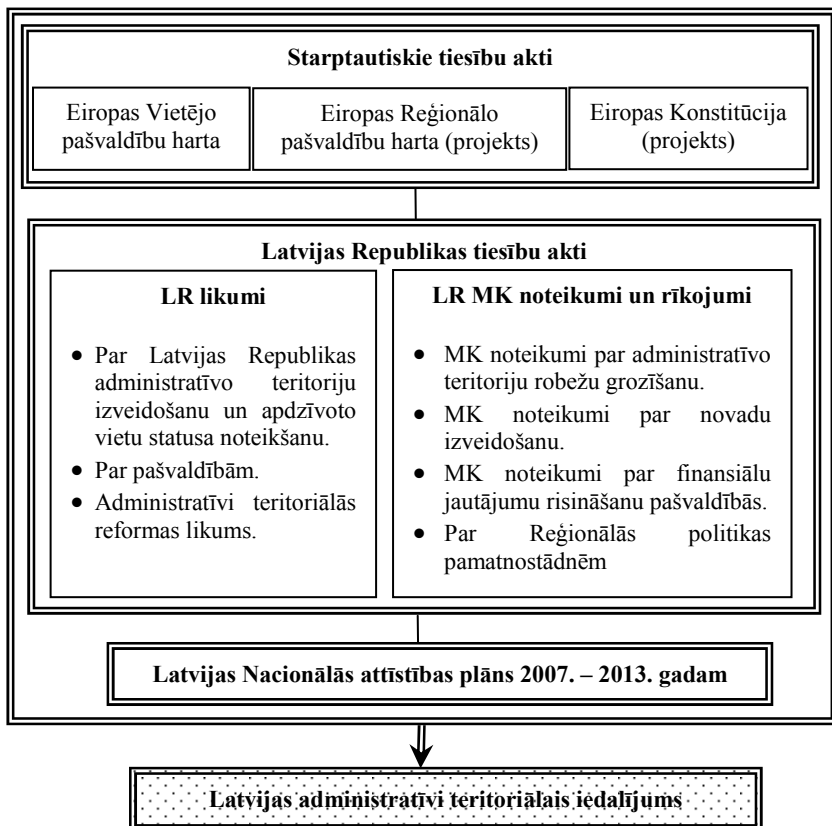
- **starpautiskie tiesību akti;**
- **LR tiesību akti:**
 - LR likumi;
 - LR MK¹³ noteikumi un rīkojumi.

1996. gada 28. februārī Latvijā ir ratificēta 1985. gadā Eiropas Padomē pieņemtā **Eiropas Vietējo pašvaldību harta**, kurā precīzi **formulēts** mūsdienīgs teritoriālās pašvaldības jēdziens, - ka vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs.

Tiek norādīts, ka vietējā vara ir viens no demokrātiskas un decentralizētas iekārtas pamatiem, ka vietējās pašvaldības principam ir jābūt atzītam valsts likumdošanā un

¹³ LR MK – Latvijas Republikas Ministru kabinets

ka centrālā vai reģionālā vara, nedrīkst apstrīdēt vai ierobežot vietējām varām piešķirtās pilnvaras.

1. attēls. Latvijas administratīvi teritoriālajam iedalījumam saistošie starptautiskie un LR tiesiskie un normatīvie dokumenti

1997. gadā Eiropas vietējo un reģionālo varu kongress pieņem un izsludina apspriešanai **Eiropas Reģionālo pašvaldību hartu**, pamatā attiecinot vietējo pašvaldību hartas principus arī uz nākamo teritoriālo dalījumu pēc nacionālās valsts, ieskaitot reģioniem kļūt par aktīvām starptautisko attiecību dalībniecēm, veicināt pārrobežu reģionālo sadarbību, paplašināt reģionu lomu attīstības plānošanā un finansēšanā.

Hartas projektā uzsvērts, ka starp reģionālām un vietējām pašvaldībām nav hierarhiskās pakļautības, un ka **reģionālām pašvaldībām padomes vai asamblejas**

tiek ievēlētas tieši brīvās, aizklātās un universālās vēlēšanās vai arī tiek izveidotas no iedzīvotāju ievēlētiem vietējo pašvaldību deputātiem. Jāatzīst, ka līdz pat 2008. gadam Eiropas reģionālo pašvaldību harta vēl joprojām pastāv projekta līmenī.

2004. gadā 25 ES valstis parakstīja Līgumu par **Eiropas Konstitūcijas** izveidošanu, kurā iestrādāti subsidiaritātes un proporcionālītātes principi ES kompetenču īstenošanai arī attiecībā uz pašvaldībām. Noteikts, ka ES institūcijām jāaizsargā vietējo un reģionālo pašvaldību tiesības, jākonsultējas ar vietējām un reģionālajām pašvaldībām finanšu un administrācijas jautājumos, ka ES jārespektē dalībvalstu nacionālā identitāte, to fundamentālo struktūru - politisko un konstitucionālo – mantojums, ieskaitot reģionālās un vietējās pašvaldības. Francijā un Nīderlandē 2005. gadā rīkotajos referendumos Konstitūciju neratificēja, līdz ar to citās valstīs dokumenta izskatīšanas process iesaldēts.

Promocijas darba autore uzskata, ka Eiropas Konstitūcijā iestrādātās normas un principi attiecībā uz pašvaldībām ir pilnībā atbalstāmas, un ka tās saglabāsies kā prioritāras, lai arī kādas pārmaiņas ar šo dokumentu tālākā nākotnē nenotiktu.

Atzīstu, ka Eiropas Vietējo pašvaldību hartas un Eiropas Reģionālo pašvaldību hartas galvenie principi pamatā tiek realizēti un ievēroti arī Latvijā, diskutējams jautājums ir par atsevišķu normu piemērojumu Latvijā:

- valsts Konstitūcijā, - Latvijas Republikas Satversmē nav ietverti pašvaldību principi;
- Eiropas vietējo pašvaldību harta neatļauj vietējās varas teritoriju robežu izmaiņas bez iepriekšējas konsultēšanās ar attiecīgo vietējo varu, un pēc iespējas iesaka to realizēt ar referendumu palīdzību;
- esošo reģionālo pašvaldību darbības pieredze Eiropā liecina, ka reģionālās pašvaldības, ievēlētas vai izveidotas no iedzīvotāju ievēlētiem vietējo pašvaldību deputātiem, veicina ekonomisko izaugsmi valstī, ilgtspējīgu attīstību, publisko pakalpojumu kvalitātes paaugstināšanu un demokrātijas nostiprināšanu.

Jāatzīst, ka Latvijas administratīvi teritoriālais iedalījums 90. gadu sākumā vairs neatbilda jaunajam laikmeta un politiskās sistēmas prasībām. Šajā laikā Latvijā notika arī atbilstošās normatīvās bāzes sakārtošana, kas aizsākās ar 1991. gada 6. jūnija Latvijas Republikas Augstākā Padomes likumu „**Par Latvijas Republikas administratīvo teritoriju izveidošanu un apdzīvoto vietu statusa noteikšanu**” pieņemšanu, kurā tika norādīti sekojoši principi:

- administratīvās teritorijas;
- apdzīvotās vietas;
- nosaukumu piešķiršana administratīvajām teritorijām un apdzīvotajām vietām un to pārdēvēšana;
- administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu uzskaitē un reģistrācija.

Likumā norādīts, ka administratīvā teritorija ir Latvijas teritorijas iedalījuma vienība, kurā valsts pārvaldes institūcijas un pašvaldība savas kompetences ietvaros realizē

pārvaldi. Likumā norādīts, ka LR sastāv no Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales un to iedala sekojošās administratīvajās teritorijās: rajonos, republikas pilsētās, savukārt Latvijas rajonus iedala sekojošās administratīvajās teritorijās: rajonu pilsētās, pagastos, vēlāk, 2001. gada 5. jūlijā izdarītajos likuma grozījumos tiek papildināts, - un novados.

Uzskatu, ka līdz ar augstāk norādīto, tiek atzīts, ka Latvijā pastāv administratīvi teritoriālais iedalījums ar divu līmeņu pašvaldībām.

2006. gada 28. septembra likuma redakcijā normatīvais akts tika papildināts ar 3.1 pantu, kurā noteikts, apriņķu (reģionu) veidošanas princips, - ka apriņķu administratīvās teritorijas izveido un likvidē, to robežas groza Saeima ar likumu. Likumā noteikts, ka apriņķu kategorijā var ieskaitīt teritoriāli vienotas vietējo pašvaldību administratīvās teritorijas, kurās dzīvo ne mazāk kā 200 tūkstoši pastāvīgo iedzīvotāju, kas tomēr liecina par Latvijas mērķi saglabāt valstī divu līmeņu pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu.

Vēršu uzmanību uz likumā noteikto normu, ka novadu administratīvās teritorijas izveido un likvidē, kā arī to robežas groza Ministru kabinets, pamatojoties uz ieinteresēto pašvaldību lēmumiem. Secinu, ka no iepriekš norādītā izriet, ja ieinteresētās pašvaldības nav izteikušas vēlmi grozīt robežas vai izveidot novadu administratīvās teritorijas un nav ieinteresēto pašvaldību lēmuma, tad nav pamata pārveidotas administratīvās teritorijas izveidei piespiedu kārtā.

1994. gada 19. maijā LR Saeimā pieņemts likums **“Par pašvaldībām”**, kas reglamentē Latvijas pašvaldību darbības vispārīgos noteikumus un ekonomisko pamatu, pašvaldību kompetenci, domes (padomes) un tās institūciju, kā arī domes (padomes) priekšsēdētāja tiesības un pienākumus, pašvaldību attiecības ar Ministru kabinetu un ministriņām, kā arī pašvaldību savstarpējo attiecību vispārīgos noteikumus.

Attiecībā uz pašvaldību līmeņiem Latvijā arī likumā „Par pašvaldībām” noteikts, ka valstī ir divu veidu pašvaldības:

- **vietējās pašvaldības** - pilsētu, novadu un pagastu pašvaldības;
- **rajonu pašvaldības**, kas ir rajonu (reģionālā) pārvalde, kas ar vietējo pašvaldību deleģētās pārstāvniecības - padomes - un tās izveidoto institūciju un iestāžu starpniecību nodrošina likumos noteikto funkciju un vietējo pašvaldību deleģēto funkciju izpildi, ievērojot valsts un attiecīgā rajona administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses.

Pats svarīgākais tiesiskais akts, kurš reglamentē Latvijas administratīvi teritoriālo reformu un ar to saistītos jautājumus, kas nosaka kārtību, kādā tiek veikta administratīvi teritoriālā reforma, kādas administratīvās teritorijas izveidojamas, realizējot reformu, ir 1998. gada 21. oktobrī pieņemtais **„Administratīvi teritoriālās reformas likums”**.

Administratīvi teritoriālās reformas likums vispārīgi definē reformas mērķi, reformas laika grafiku, reformas procesu, reformas finansiālo atbalstu, kā arī reformas koordināciju.

Administratīvi teritoriālās reformas mērķis, kā norādīts likuma 2. pantā, ir izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas ar vietējām pašvaldībām, kas nodrošinātu kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanu iedzīvotājiem. Likumā noteikts, ka pēc administratīvi teritoriālās reformas Latvijā ir šādas administratīvās teritorijas: apriņķi, novadi, republikas pilsētas (likuma 5. pants). Likums nosaka, ka vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālā reforma tiek realizēta līdz 2009. gada vietējo pašvaldību vēlēšanām, pieļaujot, ka līdz 2009. gada 31. janvārim, saskaņā ar administratīvi teritoriālā iedalījuma noteikumos noteikto novadu teritoriālo dalījumu, vietējā pašvaldība var pieņemt lēmumu par novada izveidošanu. Secinu, ka līdz norādītajam datumam tiek atļauta brīvprātīga vietējo pašvaldību apvienošanās, bet tikai pieņemta administratīvi teritoriāla iedalījuma modeļa ietvaros.

Attiecībā uz reģionālo pašvaldību reformēšanu, Administratīvi teritoriālās reformas likums nosaka, ka administratīvā teritorija, kas sastāv no vietējo pašvaldību administratīvajām teritorijām ir **apriņķis**, un ka apriņķu pašvaldību izveidošanu nosaka īpašs likums. Jāatzīmē, ka likuma 5. pants nosaka, pēc administratīvi teritoriālās reformas Latvijā ir gan novadi, un republikas pilsētas, gan apriņķi, - reģionālās pašvaldības.

Jāatzīmē, ka Administratīvi teritoriālās reformas likumā 2005. gada 22. septembrī tika izdarīti nozīmīgi grozījumi, kuri laboja līdz tam pastāvējušās neatbilstības attiecībā pret termiņiem. Savdabīgi, ka līdz pat 2005. gada 22. septembrim likumā bija iekļauti termiņi, kuri norādīja uz jau pagājušu laiku, lai gan norādītās likuma normas līdz pat 2005. gadam nebija izpildītas, - bija paredzēts, ka vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālā reforma tiek veikta pēc vietējo pašvaldību iniciatīvas - līdz 2003. gada 31. decembrim, bet pēc Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas izstrādātiem projektiem - no 2004. gada 1. janvāra līdz 2004. gada 30. novembrim. Jāatzīmē, ka Ministru kabinetam līdz 2000. gada 31. decembrim bija uzticēts sagatavo priekšlikumus par valsts teritorijas iedalījumu apriņķos.

Diemžēl 2005. gadā no likuma sākotnējās redakcijas tika izslēgta III nodaļa, kura noteica kā tiek veidots valsts iedalījums apriņķos (reģionos).

Promocijas darba autorei nav informācijas, ka līdz 2008. gada 1. janvārim atsevišķs likums par apriņķu izveidošanu Latvijā būtu izstrādāts un pieņemts. Tādējādi, pētniekiem ir sarežģīti izsekot līdzī valsts nostājai attiecībā uz administratīvi teritoriālo līmeņu reformu, ja likumā noteikts, ka pēc administratīvi teritoriālās reformas Latvijā ir gan novadi, un republikas pilsētas, gan apriņķi, kas ir reģionālo pašvaldību administratīvās teritorijas, bet tajā pašā laikā vēl līdz 2008. gadam Latvijā nav likuma, kurš noteiktu un reglamentētu apriņķu izveidi.

Atbilstoši izvirzītajiem pētījuma uzdevumiem, promocijas darba autore iepazinusies un norādījusi virkni MK noteikumus, pamatuzmanību pievēršot tiem MK noteikumiem, kuri izdoti saskaņā ar administratīvi teritoriālo reformu un tieši nosaka administratīvo teritoriju robežu izmaiņas.

2007. gada 4. septembrī tika izstrādāti svarīgi **MK noteikumi Nr.596 „Noteikumi par vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu”**, kuri nosaka vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu Latvijā 9 republikas nozīmes pilsētās (līdz šim esošām 7 republikas nozīmes pilsētām pievienotas vēl divas, - par republikas nozīmes pilsētu tiktu dēvēta arī Jēkabpils un Valmiera) un 103 novados, pēc MK piedāvāta projekta. Jāatzīmē, ka 34 Latvijas pašvaldības aktīvi protestē pret MK projektu un vēlas palikt patstāvīgas, nevis administratīvi teritoriālās reformas ceļā tikt pievienotas citām, tādēļ izteikušas vēlmi uzsākt nepieciešamos priekšdarbus, lai savu patstāvību aizstāvētu LR Satversmes tiesā.

Attiecībā uz norādītajiem MK noteikumiem Nr.596, uzskatu, ka, veidojot jauno novadu karti, nav ievērotas pašvaldību tiesības, piemēram, vairākos gadījumos, grozot pašvaldību robežas, nav tikusi rīkota sabiedriskā apspriešana, kā norādīts normatīvajos dokumentos, tāpat likumos teikts, ka mainīt pašvaldības robežas var tikai tad, ja tā lēmusi pašvaldības padome.

Analizējot dažāda līmeņa un nozīmības tiesiskos un normatīvos dokumentus, secinu, ka administratīvi teritoriālā reforma realizējama, to cieši saistot ar valsts kopējām reģionālās attīstības pamatnostādņēm. Līdz ar to, uzskatu, ka nozīmīga uzmanība jāpievērš arī LR **MK 2004. gada 2. aprīļa rīkojumam Nr.198 „Par Reģionālās politikas pamatnostādņēm”**, kur atzīts, ka pieaugot valsts attīstības līmenim, palielinās atšķirība starp atsevišķu reģionu attīstības līmeņiem. Reģionālās politikas pamatnostādņēs atzīta Latvijas un tās reģionu zemā konkurētspēja salīdzinājumā ar pārējiem Eiropas Savienības reģioniem, būtiskas sociālekonomiskās attīstības līmeņa atšķirības un to palielināšanās tendence starp Latvijas reģioniem.

Lai sasniegtu reģionālās politikas mērķus, pamatnostādņēs ir noteikti rinda rīcības virzienu, to starpā:

- īstenot administratīvi teritoriālo reformu;
- sniegt atbalstu reģionālā un vietējā līmeņa institūcijām, lai paaugstinātu to administratīvo spēju;
- sakārtot valsts pārvaldes reģionālās struktūras atbilstoši plānošanas reģionu teritorijām un reģionālo pašvaldību teritorijām;
- radīt priekšnoteikumus galvaspilsētas Rīgas starptautiskās nozīmes un konkurētspējas palielināšanai.

Lai īstenotu iepriekš norādītās reģionālās politikas pamatnostādnes, LR RAPLM¹⁴ 2006. gadā izstrādāja **Latvijas Nacionālās attīstības plānu 2007.–2013.gadam**. Tajā norādīti galvenie valsts darbības virzieni turpmākajiem gadiem, uzsvērts izaugsmes modelis „cilvēks pirmajā vietā”, norādīts, ka Latvijai jāpievērš nopietna uzmanība cilvēkresursu kvalitātes uzlabošanai, kā drošas, stabilas un ilglaicīgas valsts attīstības priekšnosacījums norādīta arī laba pārvaldība, rīcībaspējīgas pašvaldības un izaugsmi nodrošinoši reģioni.

Dokumentā norādīta nepieciešamība ievērojami paplašināt reģionālo pašvaldību

¹⁴ LR RAPLM – Latvijas Republikas Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija

funkcijas (salīdzinot ar esošo rajonu funkcijām) un noteikt stabilāku finanšu ieņēmumu bāzi, kas nodrošinātu augstāku šo pašvaldību autonomijas līmeni. Šobrīd reģionālā reforma un vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālā reforma sevišķi svarīga ir reģionālās attīstības un plānošanas kontekstā.

Norādīto problēmu atrisināšanai Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007. – 2013. gadam iestrādāti uzdevumi:

1. pabeigt vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo reformu, izveidojot darboties spējīgas vietējās pašvaldības – pilsētas, novadus;
2. pilnveidot pašvaldību finansēšanas sistēmu;
3. īstenot reģionālo reformu, izveidojot ekonomiski attīstīties spējīgus reģionus un reģionālās pašvaldības.

1.3. Informācijas un telekomunikāciju tehnoloģiju loma administratīvo teritoriju attīstībā un reformā

Pateicoties straujajai informācijas tehnoloģiju un Interneta attīstībai pasaulē, notiek revolucionāras izmaiņas, kuru apzīmēšanai tiek lietoti termini **informācijas sabiedrība, jaunā ekonomika** u. c. Mēs esam liecinieki jauna laikmeta - informācijas laikmeta - tapšanai. Izmaiņu būtība ir apstākļi, ka jaunās tehnoloģijas un komunikāciju iespējas ļauj daudzas lietas cilvēku dzīvē kārtot daudz ērtāk un, galvenais, efektīvāk, kā rezultātā rodas būtisks darba ražīguma pieaugums, kas savukārt izsauc kardinālas izmaiņas visās sabiedrības dzīves jomās – sadzīvē, ekonomikā un politikā.

Attālumiem un valstu robežām zūd nozīme. Līdz ar to par valsts un pašvaldību galveno misiju kļūst konkurētspējas nodrošināšana jaunajā informācijas laikmetā. Tas ierosina tādu uzdevumu risināšanu kā pieejamas telekomunikāciju infrastruktūras, labvēlīgas vides radīšana telekomunikāciju uzņēmējdarbībai, likumdošanas pielāgošana elektronizācijai, sabiedrības izglītošana darbam informācijas laikmetā.

Informācijas sabiedrības izveide Latvijā izvirzīta par valsts attīstības prioritāti.

Tikai inovatīva pieeja, augoša zināšanu potenciāla iespēju pilna izmantošana, tradicionālo procedūru pārveidošana ikvienā nozarē un darbībā izmantojot informācijas un komunikāciju tehnoloģiju sniegtās iespējas nozīmē jaunu domāšanas un darbības veidu. Rezultāts ir kvalitatīvas izmaiņas – efektīvāka ražošana un pakalpojumi, valsts pārvalde un sociālā politika.

LR MK 2002. gada 20. augustā pieņēmis Latvijas e-pārvaldes koncepciju, kuras pamatā ir vīzija par Latviju kā attīstītu, dinamisku un pārtikušu valsti, kuras viena no pamatiezīmēm ir uz iedzīvotāju vajadzībām vērsta, demokrātiska un efektīva valsts pārvalde, kas spēj nodrošināt Latvijas valsts, kā arī tās iedzīvotāju konkurētspēju un labklājību informācijas laikmetā. Koncepcijā izklāstītās valsts pārvaldes modernizācijas nostādnes attiecas uz visām valsts pārvaldes institūcijām, ieskaitot ministriju pakļautībā un pārziņā esošās valsts iestādes, kā arī pašvaldības.

Piekrītu atziņām, ka e-pārvalde nodrošinās augstāku valsts pārvaldes un pašvaldības konkurētspēju. **Dinamiska un moderna pašvaldība piesaistīs investoru uzmanību, kas veicinās uzņēmējdarbības vides attīstību, darbavietu skaita augšanu, iedzīvotāju ekonomiskā stāvokļa uzlabošanu, kā arī kvalificēta darbaspēka pieplūdi.** Valsts un pašvaldību institūciju darbā līdz ar e-pārvaldes ieviešanu tiks nodrošināta lielāka atklātība un caurspīdīgums. E-pārvalde nodrošinās ērtākus, labākus un kvalitatīvākus sabiedriskos pakalpojumus, ļaus mērķtiecīgāk un efektīvāk izlietot valsts un pašvaldības līdzekļus, veicinās demokrātijas nostiprināšanu un iedzīvotāju līdzdalības valsts pārvaldē palielināšanu. Uzskatu, ka informācijas un telekomunikāciju attīstība rada priekšnoteikumus sekmīgai administratīvi teritoriālās reformas gaitai.

1.4. Terminoloģijas problēmas

Promocijas darbā tika izanalizēti un precizēti tādi pētījumiem svarīgi termini kā **teritorija, administratīvā teritorija, pašvaldība un reģions.**

Termins **teritorija** visbiežāk tiek definēts robežu kontekstā. No sabiedrības viedokļa teritorija ir funkcionāla, kur tā palīdz realizēt sabiedrības grupu un indivīdu attiecības, kā arī organizatoriskais ietvars veicot valsts pārvaldes un attīstības uzdevumus. Robežas ir teritoriju raksturojoša pazīme, tomēr teritorijas būtību konkrēti atsedz teritorijas loma jeb iekšējās funkcijas, to skaitā pārvaldes funkcijas.

No funkcionālā viedokļa teritorijas var iedalīt trīs grupās:

- *politiskās* jeb pārvaldes teritorijas;
- *saimnieciskās* jeb saimnieciskās vadības teritorijas;
- *piederības* jeb psiholoģiskās vai juridiskās piederības teritorijas.

Politiskās un saimnieciskās teritorijas tiek dēvētas par **administratīvajām teritorijām**, tās atšķiras pēc to galvenajām funkcijām, atainojot ar kontroli saistīto ģeogrāfiskās telpas funkcionālo organizāciju.

Valsts, kas ir sociāli politiska institūcija, politisko mērķu un uzdevumu ietvaros veido varas realizācijas teritoriālo sistēmu jeb valsts pārvaldes teritoriālās organizācijas formu – **administratīvi teritoriālo iedalījumu**. Administratīvi teritoriālā iedalījuma noturība atspoguļo gan valsts organizācijas īpatnības, gan arī pašas organizācijas stabilitāti. Administratīvi teritoriālais iedalījums pamatā tiek radīts valsts pārvaldei, galvenokārt politisko jautājumu risinājumiem. Administratīvi teritoriālais iedalījums, tā struktūra atsedz esošās politiskās jeb pārvaldes organizācijas specifiku.

Administratīvi teritoriālā iedalījuma objekts ir teritorija, – ģeogrāfiska telpa, kurai ir savas administratīvās robežas un administratīvi teritoriālā infrastruktūra – centrālās administratīvās vietas un administratīvās saites jeb komunikācijas, kuras varētu nodēvēt par šī objekta struktūrelementiem. Robežas atdala pārvaldāmo teritoriju, norobežo varas vai kontroles teritoriālo iespaidu sfēru. Centrālā administratīvā vieta ir pārvaldes organizācijas centrs. Savukārt saites pilda organizējošās funkcijas.

Administratīvi teritoriālais iedalījums ir ļoti cieši saistīts ar valsts saimniecisko dzīvi, ierobežojot vai rosinot tās attīstību. Tādējādi administratīvi teritoriālais iedalījums uztverams kā viens no cilvēka dzīves vides vadīšanas un veidošanas līdzekļiem.

Pētījumu gaitā, iepazīstoties ar plašiem administratīvās teritorijas skaidrojumiem, promocijas darba autorei izkristalizējās savi norādīto terminu definējumi. Ierosinu papildināt reģionālās ekonomikas teoriju, ar tādu terminu kā *administratīvā teritorija* un *administratīvi teritoriālais iedalījums* definējumiem.

Piedāvāju izmantot sekojošas *administratīvās teritorijas* un *administratīvi teritoriālā iedalījuma definīcijas*:

Administratīvā teritorija ir tāda valsts ģeogrāfiskā telpa, kurai ir ar likumu noteiktas resursiem atbilstošas sociāli nozīmīgas funkcijas, atbilstoša pārvalde un vadība, noteikta robeža un infrastruktūra.

Administratīvi teritoriālais iedalījums ir ar likumu noteikta hierarhiska administratīvo teritoriju pārvaldes organizācijas sistēma.

Viens no galvenajiem teritoriālās pašpārvaldes veidiem ir **pašvaldība**. Turpmākajā pētījumā izmantošu pašvaldības definīciju, kura ir dota Eiropas vietējo pašvaldību hartā:

Vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs.

Lietojot *reģiona* jēdzienu, tā nozīme tiek attiecināta gan uz globālu mērogu, gan atsevišķu ģeogrāfisku vienību apzīmēšanu, gan kā pārvaldes līmeni tieši zem centrālās valdības, kā nacionālo valstu administratīvi teritoriālo vienību apzīmējumu, kura pamatā ir nacionālo valstu līmenī juridiski noteikts teritoriālais un administratīvais svars, kurš reāli darbojas ES dalībvalstu pārvaldē un ES statistikas un finanšu politikas organizācijā.

Darba autore atbalsta reģiona jēdziena izmantošanu formālā reģiona izpratnē un pievienojas Eiropas Reģionālās asamblejas *reģiona* jēdziena sniegtajai *definīcijai*:

Termins reģions ir jāattiecina uz tādu pārvaldes līmeni, kas atrodas tieši zem centrālās valdības, kuram ir politiska pārstāvniecība, ko garantē ievēlētās reģionālās padomes pastāvēšana, vai tam ir asociācija vai valde, ko vietējās varas instances, kas atrodas vienu pakāpi zemāk, ir izveidojušas reģionālajā līmenī.

1.5. Teritoriālās statistikas problēmas

Eiropas Savienības reģionālās politikas ietvaros tiek izmantota reģionālā klasifikācija NUTS¹⁵. Reģionālo klasifikāciju ir noteicis EUROSTAT¹⁶, ņemot vērā dalībvalstu institucionālo sistēmu, lai vienotu **vienveidīgu teritoriālo vienību**

¹⁵ NUTS (Nomenclature of territorial units of statistics) - Teritoriālo vienību Statistikas Nomenklatūra

¹⁶ EUROSTAT - ES statistikas dienests

sadalījumu reģionālās statistikas radīšanai Eiropas Savienībā.

2003.gada 26.maijā Eiropas Parlaments un Padome pieņēma regulu (EK)Nr.1059/2003 "Par kopējas statistiski teritoriālo vienību klasifikācijas (NUTS) izveidi". Noteikts, ka dalījums NUTS līmeņos ir atkarīgs no iedzīvotāju skaita attiecīgajā teritorijā:

- NUTS-I no 3 līdz 7 milj. iedzīvotāji,
- NUTS-II no 800000 līdz 3 milj. iedzīvotāji,
- NUTS-III no 150000 līdz 800000 iedzīvotāji.

Latvijā reģionālā statistika tiek veidota, balstoties uz ES dalībvalstu Statistisko teritoriālo vienību klasifikatorā ietvertajiem pamatprincipiem. Šī hierarhiskā trīs līmeņu klasifikācija veidota, lai nodrošinātu teritoriālo vienību vienotu iedalījumu ES reģionālās statistikas mērķiem.

Latvijā noteikts šāds NUTS piemērojums Latvijas administratīvi teritoriālajam iedalījumam:

- NUTS I – visa Latvija kopumā;
- NUTS II – visa Latvija kopumā;
- NUTS III – seši statistiskie reģioni (Rīgas reģions, Pierīgas reģions, Vidzemes reģions, Kurzemes reģions, Zemgales reģions, Latgales reģions).

Piekrītu E. Vanaga, I. Vanaga, O. Krastiņa domām, ka informācijas sabiedrības laikmetā **informācija pamatoti uzskatāma par nozīmīgu resursu**, ka līdz ar novadu izveidošanu, svarīgi ne tikai nepazaudēt, bet pat palielināt statistisko informāciju par mazākām teritoriālām vienībām – pagastiem, rajonu pilsētām, kas nebūs administratīvi teritoriālās vienības un kurām nebūs pašvaldību statuss. Pētnieki norādījuši, ka Eiropā arvien pieaug lietotāju interese ne tikai pēc kvantitatīvās statistikas, kas atspoguļo faktisko stāvokli valstī, sabiedrībā, uzņēmumos, bet arī pēc kvalitatīviem pētījumiem, ekonomiskās analīzes un prognozēšanas. Piekrītu, ka pietiekams kvantitatīvo un kvalitatīvo statistikas rādītāju kopums dos iespēju vispusīgi analizēt jaunveidojamo teritoriju pašvaldību darbību un pilnveidot to.

Taču jau 10 gadus Latvijā pastāv statistikas datu problēma par pagastiem. Pētniekiem, doktorantiem, arī promocijas darba autorei statistikas datu nepieejamība par Latvijas pagastiem pēc 1998. gada, negatīvi ietekmē un apgrūtina datu apstrādi, procesu, tendenču likumsakarību noteikšanu, vērtēšanu, prognozēšanu, informācija par zemākā līmeņa pašvaldībām Latvijā veidojas vienpusīga, stacionāra un nav iespējams analizēt dinamiku, pazīmju noturību vairāku gadu griezumā.

2. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLO IEDALĪJUMU VEIDOŠANAS PIEREDZE EIROPĀ

Nodaļā 18 lapa, 1 attēls un 3 tabulas. Tajā analizēta un apkopota informācija gan par pašvaldību sistēmu Eiropas federālajās, gan unitārajās valstīs, gan administratīvi

teritoriālā iedalījuma veidošanos tādās jaunajās ES valstīs kā Polija, Lietuva un Igaunija.

Ļoti lielu ieguldījumu pašvaldību teorijas attīstīšanā devuši Latvijas zinātnieki E. Vanags un I. Vilka, kuri ilgā laika periodā pētījuši pašvaldību darbību visā pasaulē. **Dānijas** pašvaldību sistēmas veidošanās un darbības princips pagājušā gadsimta 90. gados tika izmantots kā piemērs Latvijas pašvaldību sistēmas atjaunošanas posmam. Dānija ir viena no visdecentralizētākajām valstīm Eiropā. Tajā darbojas divu līmeņu pašvaldības, - pirmo līmeni veido municipalitāte, kas ir vietējās pašvaldības, otro – apgabalu jeb reģionālās pašvaldības. Jāatzīmē, kā pašvaldību apvienošanās process Dānijā, tāpat kā Latvijā, tika realizēts ilgā laika posmā, - no 1959. līdz 1970. gadam. Reformas rezultātā ievērojami samazinājās vietējo pašvaldību skaits, pašvaldības tika pārstrukturētas, tika ieviests jauns funkciju sadalījums, jauna finansēšanas un finanšu izlīdzināšanas sistēma. Pašvaldību reformas pamatideja Dānijā bija daudzu funkciju deleģēšana no centrālās valdības uz pašvaldībām, un kā lielākais ieguvums tika norādīta efektīvāka līdzekļu izmantošana. 2003. gadā, kā iedzīvotāju intereses izvirzot par centrālām vajadzībām, tika uzskatīts, ka reforma, kura veikta 20. gs. 70. gados, jāturpina. Līdz ar to, iezīmējās nepieciešamība pēc pašvaldību funkciju pārdales, kam kā sekas iezīmējās nepieciešamība pēc pašvaldību struktūras maiņas. Savukārt, no 2007. gada 1. janvāra Dānijā uzsāks reformu projekts iepriekšējo 15 apgabalu vietā izveidot 5 reģionus un iepriekšējās 271 municipalitātes vietā izveidot 98.

Sekojoši līdzīgu administratīvu teritoriālā iedalījuma izmaiņām Dānijā, jāsecina, ka šajā valstī administratīvu teritoriālā iedalījuma noturība cieši saistīta ar valsts organizācijas īpatnībām un laikmeta mainīgajām prasībām.

Lietuvas administratīvu teritoriālais iedalījums kopš pagājušā gadsimta 90. gadiem mainījies pakāpeniski, - veiktās izmaiņas izdarītas 1994. gadā un 2000. gadā. Deviņdesmito gadu sākumā Lietuvā bija divu līmeņu pašvaldību sistēma, 1995. gadā līdz tam esošās 581 pašvaldības vietā tika izveidotas 56 pašvaldības. Tas tika panākts, likvidējot bijušās pirmā līmeņa pašvaldības un atstājot bijušās otrā līmeņa – rajonu un republikas pilsētu – pašvaldības kā vienīgo pašvaldību līmeni. Tā rezultātā pašvaldību skaits samazinājās vairāk nekā 10 reizes. Vienlaicīgi reformas rezultātā izveidojās arī 10 administratīvie apgabali, taču jānorāda, ka apgabalu līmenī nedarbojas pašvaldības, bet gan valsts pārvaldes institūcijas. Apgabalu pārvalde īsteno valsts politiku apgabala teritorijā, netieši uzrauga pašvaldību darbību, koordinē valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību sadarbību.

2008. gada sākumā Lietuvā ir 10 apgabali, kuri sadalīti 60 vietējās pašvaldībās (municipalitātēs). Lietuvā šobrīd ir otras lielākās, pēc iedzīvotāju skaita, vietējās pašvaldības Eiropā (aiz Apvienotās Karalistes). Jāatzīmē, ka Lietuvas Republika, salīdzinot ar visām trim Baltijas valstīm, ir viscentralizētākā, jo pašvaldību darbību šeit kontrolē valsts iecelts gubernators, kas regulē pašvaldību darbību.

Praksē pierādījies, ka Lietuvā izveidotas pārlielu lielas pašvaldības, kas apgrūtinot iedzīvotājiem pakalpojumu saņemšanu, kā arī iesaistīšanos pašvaldību darbā, līdz ar

to Lietuvā turpinās diskusijas par pašvaldību skaitu un iezīmējas projekti izveidot 80 līdz 90 vietējās pašvaldības.

Pieņem, ka Lietuvas piemērs Latvijā būtu jāņem vērā, gan plānojot pašvaldību līmeņu skaitu, gan arī vietējo pašvaldību skaitu, izvairoties no kļūdām, piemēram, neizveidot pārāk lielas, iedzīvotājiem nepieņemamas vietējā mēroga pašvaldības. Atšķirībā no Latvijas, Lietuvā pašvaldību principi ir iekļauti Lietuvas Republikas Konstitūcijā, kurā pašvaldībām atvēlēta nodaļa “Vietējās pašvaldības un pārvalde”.

Lietuvā pēdējā laikā tiek domāts par nepieciešamību izveidot tieši vēlētas reģionālās pašvaldības. Šajā jautājumā promocijas darba autore pilnībā atbalsta arī E. Vanaga un I. Vilkas viedokli, ka vēlētas reģionālās pašvaldības ir demokrātiskākas, efektīvākas nekā no augšas ieceltas valsts pārvaldes institūcijas. Jāatzīmē, ka Latvijai, realizējot administratīvi teritoriālo reformu, Lietuvas praksē pārbaudītais piemērs būtu jāņem vērā.

Igaunija, tāpat kā Lietuva un Latvija, pēc neatkarības atgūšanas, pagājušā gadsimta 90. gados uzsāka pašvaldību sistēmas reformēšanu. 1990. gada decembrī Igaunija tika pieņemti pašvaldību reformas principi, kuri balstījās uz kaimiņvalsts Somijas piemēru. Reformas principi paredzēja valsts pārvaldes decentralizāciju un pāreju no divu līmeņu pašvaldību sistēmas uz viena līmeņa, likvidējot rajonu pašvaldības.

Igaunijas teritorija ir sadalīta 15 apgabalos, kuros darbojas valsts pārvaldes institūcijas ar gubernatoru priekšgalā; viņš pārstāv valsts intereses apgabalā un koordinē sadarbību starp valsts pārvaldes institūcijām. Apgabals ir sadalīts pilsētās un lauku municipalitātēs (pašvaldībās). Pilsētās un lauku pašvaldībās ir vietējā pārvalde. Lauku pašvaldību teritorija var sastāvēt no ciematiem, ciemiem un citām apmetnes vienībām. Apgabalu pārvaldes ir centrālās valdības teritoriāli dekoncentrētās institūcijas, kuras veic vietējo pašvaldību uzraudzību, konsultēšanu un koordināciju, un tās sadarbojas ar vietējo pašvaldību reģionālajām savienībām. Pēdējos gados Igaunijas apgabalu gubernatori norādījuši uz nepieciešamību izveidot tieši vēlētas reģionālās pašvaldības ar plašām funkcijām un lielu politisko autonomiju.

Kopš 2005. gada Igaunijā ir 227 vietējās pašvaldības, 34 no tām pilsētu pašvaldības, bet 193 lauku pašvaldības. Igaunijas Konstitūcijā, atšķirībā no Latvijas Satversmes, ir iekļauti pašvaldību pamatprincipi, nosakot to garantijas, kā arī noteikts, ka pašvaldību robežas nevar tikt mainītas bez pašvaldību piekrišanas, kas būtu vērā ņemams piemērs Latvijai pašvaldību reformas realizācijai.

Iepazīstoties ar pašvaldību struktūrām visās ES valstīs, galvenā iezīme ir daudzveidība, - ES nav valstu, kurās būtu vienāda organizācija, pilnvaru, funkciju un atbildības sadalījums (1. tabula).

Decentralizētā pārvalde Eiropas Savienības valstīs

<i>Valsts</i>	<i>Pašvaldību līmeņi</i>	<i>Reģionālais līmenis</i>	<i>Starpposma līmenis</i>	<i>Vietējā pašvaldība</i>
<i>federālās valstis</i>				
<i>Austrija</i>	1	9 zemes	-	2381 municipalitāte
<i>Beļģija</i>	2	3 kopienas 3 reģioni	11 provinces	589 municipalitātes
<i>Vācija</i>	2	16 zemes	439 rajoni	13176 municipalitātes
<i>unitāras valstis</i>				
<i>Dānija</i>	2	-	15 apgabali	271 municipalitāte
<i>Somija</i>	1	19 reģioni, 1 autonomais reģions	12 provinces	446 municipalitātes
<i>Francija</i>	3	26 reģioni	100 departamenti	36678 municipalitātes
<i>Grieķija</i>	2	13 administratīvie reģioni	54 prefektūras (valsts pārvaldes institūcijas)	1034 municipalitātes un kopienas
<i>Itālija</i>	3	21 reģions	103 provinces	8100 municipalitātes
<i>Īrija</i>	1	-	29 grāfistes, 5 pilsētu padomes	114 vietējās pašvaldības
<i>Luksemburga</i>	1	-	-	118 pašvaldības
<i>Nīderlande</i>	2	-	12 provinces	489 municipalitātes
<i>Portugāle</i>	2	2 autonomi reģioni	308 municipalitātes	4257 draudzes
<i>Spānija</i>	3	19 reģioni	52 provinces	8108 municipalitātes
<i>Zviedrija</i>	2	2 reģioni	21 apgabals	290 komūnas
<i>Apvienotā Karaliste</i>	2 vai 1	4 nāciju (reģioni) 8 apgabali	35 grāfistes	454 rajoni 8200 draudzes

Avots: autores konstrukcija pēc EUROSTAT, 2004

Izpētot administratīvi teritoriālā iedalījuma reformas Eiropā, tika noskaidrotas to **kopīgās iezīmes:**

- virzība uz decentralizāciju un pašvaldību autonomiju;

- nostiprinās demokrātija, palielinās pašvaldību darbības efektivitāte, izmantojot modernas vadības metodes, iesaistot iedzīvotājus pašvaldību darbā un lēmumu pieņemšanā;
- tiek paredzēta pašvaldību sadarbība noteiktu funkciju veikšanai, sevišķi aktuāli valstīs ar mazām pašvaldībām;
- zemāka līmeņa pašvaldības nav pakļautas augstāka līmeņa pašvaldībām;
- pašvaldības brīvprātīgi apvienojas asociācijās, kas veic interešu aizstāvību;
- pašvaldību principi iekļauti valstu Konstitūcijās (izņemot Lielbritāniju, kurā nav Konstitūcijas un Latviju);
- Eiropas valstīs ir akceptēta Eiropas Vietējo pašvaldību harta;
- pašvaldības veic ar likumu noteiktās un valsts deleģētās funkcijas;
- pašvaldību uzraudzība notiek tikai no pieņemto lēmumu tiesiskuma viedokļa;
- tiek praktizēta demokrātiska sarunu sistēma ar valdību un reģionālajām pašvaldībām;
- vērojama negatīva iezīme, kā pašvaldību reformu atrautība no valsts pārvaldes reformām un reģionālās attīstības politikas;
- pašvaldībām ir tiesības organizēt konsultatīvos vietējos referendumus;
- pēdējos gados **vērojama izteikta tendence pastiprināties reģionālo pašvaldību lomai.**

ES valstu pašvaldību **reformu atšķirīgās iezīmes:**

- dažāds administratīvi teritoriālo līmeņu skaits zem centrālās valdības, - no viena līdz trim;
- atšķirīgi nosacījumi attiecībā uz elektorātu;
- dažāda pašvaldību budžeta ieņēmumu un izdevumu struktūra;
- atšķirīga nostāja pret pašvaldību piedalīšanos kapitālsabiedrībās.

3. LATVIJAS ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEDALĪJUMA ATTĪSTĪBA LĪDZ 1990. GADAM

Nodaļā 9 lapa, 2 tabulas.

Atbilstoši pētījumam nedefinētajiem uzdevumiem, promocijas darba 3. nodaļa veltīta Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījuma vēsturiskajai attīstībai. Lai izzinātu iedalījuma noturību, aplūkots laika posms tika izvēlēts visai plašs, – no 801.–888. gada, kad uzrādītas senākās rakstītās ziņas par Latvijas administratīvi teritoriālo iedalījumu, līdz mūsu valsts neatkarības atgūšanai 1990. gadā.

Latvijas teritorija tikusi iedalīta prezidiātos, vaivadijās, pilsnovados jeb stārastijās, apriņķos, pagastos, ciemos, rajonos, taču pamatā vēsturiski iezīmējas Latvijas administratīvi teritoriālais iedalījums 2 līmeņos. Administratīvi teritoriālo vienību attīstība Latvijā no 1582. gada līdz 1990. gadam apkopota sekojošā tabulā (2. tabula).

2. tabula

Administratīvi teritoriālo vienību attīstība Latvijā 1582. - 1990. g.

<i>Vienību maiņu periodi</i>	<i>Reģionālā līmeņa vienības</i>	<i>Vietējā līmeņa vienības</i>
Poļu laiki (1582. – 1630.) Latgalē līdz 1772. g. ¹⁷	prezidiāti, no 1598. g. vaivadijas	pilsnovadi jeb stārstijas (Latgalē no 1630. g. – trakti)
Kurzemes hercogiste un Kurzemes guberņa (1617. – 1816.)	virspilskunga tiesas un pilskunga iecirkņi	-
Vidzeme zviedru laikos (1630. – 1713.)	apriņķi	pilsnovadi, no 1688. g. – draudzes
Krievijas impērija (līdz 1920.g.)	apriņķi	Vidzemē – draudzes, no 1817. g. Kurzemē un 1819. g. Vidzemē – pagasti
Latvijas Republika un Latvijas PSR (1920. – 1949.)	apriņķi	pagasti (no 1945. g. arī ciemi)
LPSR (no 1949)	rajoni	ciemi

Avots: Šķiņķis P., 1999.

No 1941. g. līdz 20. gs. astoņdesmito gadu beigām, Latvijā, atbilstoši valsts politiskajai iekārtai, veidojot kopsaimniecības, par hierarhijā zemākā līmeņa administratīvi teritoriālā iedalījuma vienībām Latvijā kļuva sociālistisko kopsaimniecību teritorijas; ciema padomes Latvijā funkcionēja kā politiskas organizācijas un realizācijas vietējais centrs, politiski administratīvā vienība (3. tabula).

3. tabula

Administratīvi teritoriālo vienību skaita izmaiņas LPSR

<i>Gads</i>	<i>1941</i>	<i>1946</i>	<i>1950</i>	<i>1954</i>	<i>1958</i>	<i>1960</i>	<i>1965</i>	<i>1967</i>
<i>Apriņķu, rajonu skaits</i>	19 apr. ¹⁸	19 apr.	58 raj. ¹⁹	58 raj.	45 raj.	32 raj.	21 raj.	26 raj.
<i>Pagastu, ciema padomju skaits</i>	516 pag. ²⁰	510 pag., 1362 c. p. ²¹	1334 c. p.	1229 līdz 708 c. p.	645 c. p.	628 c. p.	553 c. p.	468 c. p.

Avots: Valsts administratīvi reģionālā iedalījuma projekts, 1999

¹⁷ g. - gads

¹⁸ apr. - apriņķis

¹⁹ raj. - rajons

²⁰ pag. - pagasts

²¹ c. p. – ciema padome

Teritoriālās struktūras attīstībā nozīme bija ne tik daudz ciema padomēm kā teritorijām, ar robežām noteiktām ģeogrāfiskās telpas daļām, bet gan administratīvajiem ciema padomju centriem, ap kuriem tika veidoti kolhozi. Latvijai atgūstot neatkarību, iezīmējas nepieciešamība mainīt līdz 1990. gadam pastāvējušo administratīvi teritoriālo iedalījumu atbilstoši mainītajām politiskajām un laikmeta prasībām.

4. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀS REFORMAS GAITA LATVIJAS REPUBLIKĀ

Nodaļā 24 lapas, 1 attēls.

Promocijas darba 4. nodaļā analizēta administratīvi teritoriālās reformas uzsākšanas, ieviešanas praksē un norises gaita Latvijā, detalizēti analizētas galvenās nostādnes administratīvo teritoriju reformēšanas jautājumos, analizēti izstrādātie projekti.

Analizējot dokumentus un preses materiālus, var secināt, ka 1989. gada 10. decembrī Latvijā notikušās pašvaldību vēlēšanas bija demokrātiskas un ievēlētajām pašvaldībām bija svarīga loma valsts neatkarības atgūšanā.

Pēc neatkarības atgūšanas Latvijā sākās valsts varas un pārvaldes demokratizācija un decentralizācija. Tiek izstrādāti un pieņemti pašvaldību attīstībai nozīmīgi likumi un normatīvie dokumenti, reglamentējot administratīvo teritoriju izveidošanu, pašvaldību darbības vispārīgos noteikumus un ekonomisko pamatu, pašvaldību kompetenci.

Atbilstoši laikmeta mainītajām prasībām un politiskai nepieciešamībai, Latvijā iezīmējas likumsakarīga tendence pašvaldību konsolidācijai, un 1992. gadā Latvijas Republikas Augstākā Padome uzsāka Administratīvi teritoriālās reformas dokumentāro un metodoloģisko sagatavošanu.

1998. gada 21. oktobrī tiek pieņemts “**Administratīvi teritoriālās reformas likums**”, nosakot kārtību, kādā tiek veikta pagastu un pilsētu administratīvi teritoriālā reforma, kādas administratīvās teritorijas izveidojamas, realizējot reformu.

2008. gada 1. janvārī Latvijā ir sekojošas 551 administratīvā teritorija:

reģionālajā līmenī:

- 26 rajoni;
- 7 republikas nozīmes pilsētas;

vietējo pašvaldību līmenī:

- 52 rajonu pilsētas;
- 430 pagasti;
- 36 novadi.

Analizējot procesu attīstību, redzams, ka **no 1996. gada, kad notika pirmā pašvaldību apvienošanās, līdz 2008. gada 1. janvārim Latvijā ir izveidojušies tikai 36 novadi**, kas uzskatāmi pierāda pārlietu gauso administratīvi teritoriālās reformas gaitu Latvijā. Tātad jau ilgus gadus turpinās nodokļu maksātāju līdzekļu

izšķērdēšana sīko pašvaldību administrāciju uzturēšanai, kā arī efektīvu attīstības projektu kavēšana.

Ar MK 2003. gada 1. decembra rīkojumu Nr.738 “**Par novadu izveidošanas modeli**” ir pieņemts **102 novadu izveidošanas projekts administratīvi teritoriālās reformas īstenošanai Latvijā**. Savukārt, 2007. gada 4. septembra MK noteikumi Nr.596 „**Noteikumi par vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo iedalījumu**”, nosaka vietējo pašvaldību administratīvi teritoriālo precizēto iedalījumu, - Latvijā būs 9 republikas nozīmes pilsētas un 103 novadi. Reaģējot uz šo valdības lēmumu, 34 Latvijas pašvaldību vadītāji aktīvi protestēja pret MK projektu.

Izvērtējot teritoriālās reformas gaitu un procesu attīstību, jāsecina, ka Latvijas politiku vidū visā analizējamā laika periodā nav konsekvences reformas stratēģiskajos jautājumos:

- vai Latvijā ir lietderīgi veidot daudzlīmeņu pašvaldību modeli;
- par rajonu jeb reģionālā līmeņa pašvaldību likvidāciju;
- kādā secībā veikt reģionālo teritoriālo reformu:
 - paralēli vietējo pašvaldību teritoriālajai reformai;
 - apsteidzot vietējo pašvaldību reformu;
 - pēc vietējo pašvaldību teritoriālās reformas pabeigšanas;

Stratēģiskās labilitātes dēļ zinātnieku un speciālistu izstrādātie projekti netiek īstenoti.

5. JAUNVEIDOJAMĀ ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ IEDALĪJUMA MODEĻA 102 PAŠVALDĪBĀS ANALĪZE

Nodaļā 25 lapas, 16 attēli, 6 tabulas.

Promocijas darba 5. nodaļa veltīta vispusīgai projekta bāzes modeļa, - administratīvi teritoriālā iedalījuma 102 pašvaldībās analīzei (*Pašvaldību administratīvi teritoriālā iedalījuma projekts, 2001*).

Šajā nodaļā promocijas darba autore izklāstījusi pētījumu rezultātus par vietējo pašvaldību konsolidāciju, to administratīvo teritoriju veidošanas kritēriju analīzi, par kompleksa indikatora u–indeksa izstrādi un tā pielietojumu 102 pašvaldību integrētā raksturojumu veikšanai, kā arī pašvaldību grupēšanai ar klāsteru analīzes palīdzību.

5.1. Projekts par 102 pašvaldību izveidošanu Latvijā

Atbilstoši pētījuma rezultātiem, secināts, ka mazas un nelielas pašvaldības Latvijā rada finanšu līdzekļu sadrumstalotību starp daudzajām pašvaldībām, un veido priekšnoteikumus līdzekļu neracionālai izmantošanai. Administratīvajās teritorijās ar iedzīvotāju nelielu skaitu nav pietiekošas infrastruktūras pašvaldībām uzticēto funkciju veikšanai. Konsolidējoties iedzīvotāju skaitam vietējās pašvaldībās

palielinātos ekonomisko un sociālo resursu dažādība un daudzums, mazinātos līdzekļu nelietderīga tērēšana personāla un administrāciju uzturēšanai mazajās teritorijās, pašvaldības kvalitatīvāk varētu veikt attīstības plānošanu un nodrošināt attīstību, palielinātos vietējo pašvaldību ietekme valsts dzīvē, uzlabotos iedzīvotāju sociāli ekonomisko apstākļu izlīdzināšana, samazinātos vajadzība pēc sarežģītas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas.

Apvienoto pašvaldību teritoriju noteikšanas procedūra balstās uz sekojošiem kritērijiem, kuri noteikti SIA Sigma serviss, Kuldīgas rajona padomes un Kurzemes attīstības aģentūras izstrādātajā *Pašvaldību administratīvi teritoriālā iedalījuma projektā (2001)*:

- iedzīvotāju skaits jaunveidojamās pašvaldības teritorijā nedrīkst būt mazāks par 5000;
- jaunveidojamā teritorijā jābūt attīstības centram ar iedzīvotāju skaitu no 2000 līdz 25000;
- jaunveidojamās teritorijas ceļu tīklam jābūt virzītam no teritorijas atsevišķām daļām uz administratīvo centru;
- attālums no jaunveidojamās teritorijas administratīvā centra līdz robežai nedrīkst pārsniegt 30 km;
- individuālā analīze.

5.2. u – indeksa izveide pašvaldību sociālekonomiskai raksturošanai

Administratīvi teritoriālo vienību raksturošanai, sevišķa nozīme ir kompleksiem indikatoriem, lai raksturotu situāciju kopumā un atklātu cēloņsakarības.

Kompleksi indikatori pašvaldību sociālekonomiskai raksturošanai un analīzei Latvijā ir maz izmantoti, ir veikts samērā maz pētījumu to izstrādei, trūkst analīzei nepieciešamie pamatdati, nav vienprātības par indikatorlielumiem vai lielumu kopām, kas būtu izmantojamas reģionālās plānošanas un attīstības dinamikas analīzē.

Lielu ieguldījumu kompleksu indikatoru izstrādē un to pielietojumā Latvijas teritoriālo vienību raksturošanai veikuši sekojoši Latvijas zinātnieki: LLU profesore B. Rivža (1996a; 1996b; 1997; 1999) , LLU profesors P. Rivža (1996a; 1996b; 1997; 1999), LU profesore A. Melluma (1996a; 1996b; 2000), LLU profesore M. Krūzmētra (1997; 1999), LU profesors E. Vanags (2004; 2005), LU profesors emeritus O. Krastiņš (2004; 2005), LU docente I. Vilka (2004).

Promocijas darbā ar faktoru analīzes palīdzību **sintezēts u - indekss**, kurš ietver sevī kompleksu faktoru ietekmi, un ir uzskatāms par novadu sociālekonomiskā stāvokļa kompleksu raksturotāju jeb indikatoru.

Faktoru analīze ir statistiska metode, kuru lieto, apstrādājot lielus eksperimentālo datu masīvus, lai samazinātu mainīgo skaitu, kā arī mainīgo savstarpējo sakarību struktūras noteikšanai.

Faktoru analīzes izvēli promocijas darbā noteica šīs metodes būtība – noskaidrojot kopsakarības starp sākotnējām pazīmēm, kondensēt tās un iegūt mazāku skaitu pētāmo faktoru, ar kuru palīdzību analizēt jaunprojektētās 102 pašvaldības Latvijā. Pētījumam izvēlētas dažādu statistisko rādītāju grupu pārstāvētas 15 pazīmes, - teritoriju, iedzīvotājus, ekonomiskā stāvokļa, infrastruktūru raksturojošie rādītāji, kuri ar faktoru analīzes palīdzību tika kondensēti 3 kompleksos faktoros. Novērtējot faktoru analīzes objektivitātes pierādošos rādītājus: Anti-image korelācijas matricu, Bartletta un Kaizera- Maiera- Olkina testu, faktoru īpašvērtības, turpmākajiem pētījumiem tika izmantots rezultāts ar iegūtiem **3 kompleksiem faktoriem**:

1. *ekonomiskās vides faktors*, kurš izskaidro 44.5% no kopējās dispersijas;
2. *sociālās vides faktors*, kurš izskaidro 28.1% no kopējās dispersijas;
3. *demogrāfiskās slodzes faktors*, kurš izskaidro 9.55% no kopējās dispersijas.

Transformējot katru novadu par 3 dimensijas objektu ar 3 koordinātēm - attiecīgo komplekso faktoru vērtībām, ir **sintezēts u - indekss**, kurš ietver sevī katra kompleksā faktora ietekmi, un ir uzskatāms par novada sociālekonomiskās stāvokļa kompleksu raksturotāju (1):

$$u_i = \frac{\sum_{j=1}^m e_j \cdot x_{ij}}{\sqrt{\sum_{j=1}^m e_j^2}},$$

(1)

kur

e_j – īpašvektora koordinātes,

x_{ij} – j-tā faktora vērtība i-tajam novadam,

m – komplekso faktoru skaits.

Tālākajā pētījuma stadijā katra novada novērtējums no 3 dimensiju telpas tika projicēts uz vienu dimensiju, - uz **u asi**, sakārtojot 102 pašvaldības pēc u–indeksa vērtībām. Tika iegūts rezultāts, ka **u vērtības** ir no **-0.848 līdz 9.034 (-0.848 ≤ u ≤ 9.034)**. **Latvijā lielākā daļa pašvaldību ir ar izteikti zemām sociālekonomiskā indeksa vērtībām**. Republikas nozīmes pilsētās u–indeksa vērtība pārsniedz vairāk nekā 1.5 reizi pārējās novērotās vidējās vērtības, savukārt, **Rīgai u–indeksa vērtība uzrādīta ekstremāli liela** (u=9.034), pārsniedzot citas novērotās vērtības pat vairāk nekā 5 reizes. **Sliktākie 10 kompleksā rādītāja novērtējumi pamatā ir novadiem no Latvijas austrumu daļas** (Aglonas novadam: u=-0.85; Zilupes u=-0.73; Kārsavas u=-0.65; Krustpils u=-0.61; Varakļānu u=-0.605; Viļakas u=-0.599; Aknīstes u=-0.543; Mazsalacas un Rāznes u=-0.488; Neretas u=-0.482), **labākie 10**, - ir **republikas nozīmes pilsētām vai novadiem no Latvijas centrālās daļas** (Stopiņu novadam u=0.372; Cēsu u=0.389; Rēzeknes

pilsētai $u=0.692$; Salaspils $u=0.715$; Ādažu $u=0.772$; Jelgavas pilsētas $u=1.07$; Liepājas pilsētas $u=1.32$; Daugavpils pilsētas $u=1.434$; Ventspils pilsētas $u=1.689$; Rīgai $u=9.034$).

70% pašvaldību kopējā u – indeksa vērtība ir zem Latvijas vidējā ($u=0$), un tikai 30% tā ir augstāka par Latvijas vidējo vērtību (4. tabula).

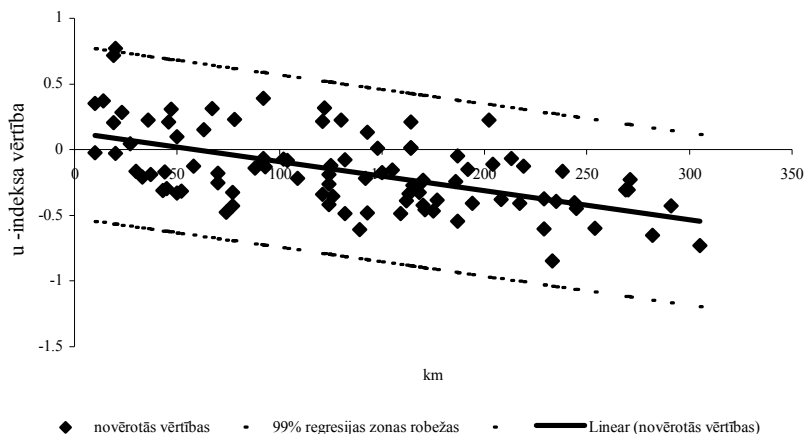
4. tabula

Jaunveidojamo 102 pašvaldību sadalījums pēc u - indeksa

N. p. k.	Indeksa vērtība	Pašvaldību skaits	Pašvaldību sadalījums, %
1.	vairāk par 0.1	26	25%
2.	no 0 līdz 0.1	5	5%
3.	no -0.1 līdz 0	9	9%
4.	no -0.2 līdz -0.1	15	15%
5.	no -0.3 līdz -0.2	11	11%
6.	līdz -0.3	36	35%

Avots: autore konstrukcija un aprēķini

Ievērojam pašvaldību novērtējumu saistību ar to atrašanās vietu, - attālumu no Latvijas galvaspilsētas Rīgas. Tika noteikts, ka starp jaunveidojamo novadu (izņemot republikas pilsētas un Rīgu) attālumu līdz Latvijas galvaspilsētai Rīgai un u – indeksa vērtībām pastāv vidēji cieša, negatīva korelācija (korelācijas koeficients $r = -0.6$). Pētījumā noskaidrots, ka palielinoties novada attālumam līdz Rīgai, novada u – indeksa vērtība samazinās (2. attēls).

Av

ots: autore konstrukcija un aprēķini

2. attēls. u – indeksa vērtības atkarībā no pašvaldības attāluma līdz Rīgai

Izmantojot lineārās regresijas vienādojumu starp attālumu līdz Rīgai un u–indeksa vērtībām, var noteikt, ka jaunveidojamā novada attālumam no Rīgas palielinoties par 1 km, u – indeksa vērtība samazinās par 0,0022, līdz ar to pierādīta novadu sociālekonomiskās situācijas saistība ar attālumu no Rīgas (2).

$$\hat{y}_i = -0.0022x_i + 0.1304$$

(2)

kur

\hat{y}_i – ar regresijas modeli iegūtais u–indeksa novērtējums;

x_i – novada attālums līdz Rīgai.

Gan u-indeksa analīze, gan klāsteru analīzes rezultāti, kuri apkopoti promocijas darba 5. nodaļā, apstiprina Latvijas nevienmērīgās attīstības tendenci, iezīmējot katra Latvijas kultūrvēsturiskā novada individualitāti un nepieciešamības. Labāka sociālekonomiskā situācija ir tām pašvaldībām, kuras atrodas Latvijas vidusdaļā, - Zemgalē un Pierīgā (reģiona vidējā u – indeksa vērtība 0.243), nākamās ir Kurzemes pašvaldības (reģiona vidējā u – indeksa vērtība 0.099), tad Vidzemes pašvaldības (reģiona vidējā u – indeksa vērtība -0.189), bet, salīdzinot Latvijas reģionus, vissliktākā sociālekonomiskā situācija uzrādās pašvaldībās, kuru kultūrvēsturiskā vieta ir Latgale (reģiona vidējā u – indeksa vērtība -0.287).

6. LATVIJAS ADMINISTRATĪVI REĢIONĀLĀ IEDALĪJUMA SINTĒZE

Nodaļā 32 lapas, 21 attēls, 11 tabulas.

Promocijas darba 6. nodaļā apkopoti pētījuma rezultāti par Latvijas teritorijas nevienmērīgo attīstību, administratīvā centra atrašanās vietas nozīmi, - sniegts teorētiskais pamatojums administratīvās teritorijas centra izvietojumam teritorijas “smaguma centrā”. Pētījumā ar klāsterizācijas metodi un klasiskā transporta uzdevuma matemātiskā modeļa palīdzību veikta Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma sintēze. Promocijas darba 6. nodaļā iztirzāti pētījuma rezultāti par Hierarhiju analīzes pielietojumu lēmuma pieņemšanā par Latvijas administratīvi reģionālo iedalījumu.

6.1. Latvijas teritorijas nevienmērīgā attīstība

Latvijas teritorijas kopējām iezīmēm, attīstības tendencēm, noskaidrota valsts saimnieciskās produktivitātes jeb ekonomiskās situācijas raksturotāja - iekšzemes kopprodukta - dinamika. Attiecīgās teritorijas ekonomiskās kapacitātes raksturošanai izvēlēts IKP²² uz vienu iedzīvotāju.

²² IKP - iekšzemes kopprodukts

Latvijā kopumā IKP uz vienu iedzīvotāju laika posmā no 1997. gada līdz 2005. gadam pieaudzis par Ls 2445 jeb 264% (ar vidējo augšanas tempu 113%). Salīdzinot ar citām ES valstīm, -1997. gadā **IKP uz vienu iedzīvotāju Latvijā** ir tikai 33.1%, bet **2005. gadā jau 48.3% no ES vidējā līmeņa**.

Analizējot datus par IKP Latvijas reģionos, secinām, ka saimnieciskā produktivitāte Latvijas reģionos nav līdzvērtīga, - **Rīgas reģiona īpatsvars valsts ekonomikā veido būtisku daļu**, - 1997. gadā - 49.3%, 2005. gadā - 57.3% no Latvijas iekšzemes kopprodukta, atlikušo daļu veido pārējie Latvijas reģioni kopā. 2005. gadā IKP uz vienu iedzīvotāju Vidzemes reģionā uzrāda pat 9 reizes mazāku īpatsvaru Latvijas ekonomikā nekā Rīga, pārējie reģioni uzrāda tikai nedaudz lielāku īpatsvaru, - Zemgale 8 reizes mazāku vērtību nekā Rīgai, Latgale 7.5 reizes mazāku, Pierīga un Kurzeme gandrīz 5 reizes mazāku vērtību nekā Rīga.

Jāatzīmē, ka, lai uzlabotu kāda Latvijas reģiona sociālos un ekonomiskos rādītājus, **nepieciešama kompleksa pieeja attīstības veicināšanai ne tikai pa novadiem, bet arī augstākā, - reģionālā līmenī, jo reģioni iezīmē vienotas, kompleksas to problēmas arī novadiem.**

6.2. Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma modeļa izvēle

Promocijas darbā, izmantojot hierarhisko klāsterizācijas metodi rajonu attālumiem līdz potenciāliem centriem Latvijā un izmantojot matemātiskās optimizācijas metodes klasisko transporta uzdevumu, tika izstrādāti vairāki reģionālā iedalījuma modeļi.

Lēmuma pieņemšanai, kas ir sistēmas pētīšanas noslēguma etaps, promocijas darba pētījumos izmantota amerikāņu matemātiķa T. Saaty **Hierarhiju analīzes metode**. Hierarhiju analīzes metode ir sistemātiska procedūra jebkuras problēmas elementu hierarhiskai sakārtošanai. Problēma pakāpeniski tiek sadalīta arvien vienkāršākās daļās (dekompozīcija). Eksperti, kuri tiek pieaicināti problēmas izvērtēšanai, šīs daļas salīdzina pa pāriem un novērtē šo problēmas elementu mijiedarbības intensitātes pakāpi hierarhijā (sintēze).

Hierarhiju analīzes metodes algoritms pielāgots Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma variantu novērtēšanai. Problēmas elementu hierarhiju veido sākot ar virsotni - mērķi, promocijas darbā, - administratīvi reģionālais iedalījums, caur starplīmeņiem, kuros atrodas kritēriju grupas un kritēriji pašā zemākā līmenī atrodas alternatīvu uzskaitījums. Tā ir dominanšu hierarhija.

Pēc virsotnes (mērķa), otrajā līmenī piedāvātas piecas kritēriju grupas:

- *formālie kritēriji;*
- *iedzīvotāju intereses;*
- *pašvaldību intereses;*
- *valsts intereses;*
- *ES intereses.*

Trešajā līmenī izvietojas Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma variantu vērtēšanas kritēriji, sagrupēti pa grupām:

- *Formālie kritēriji:*
 - kopējā platība;
 - iedzīvotāju skaits;
 - attālums līdz apgabala centram;
 - atšķirības starp apriņķiem varianta ietvaros.
- *Iedzīvotāju intereses:*
 - apgabala centra (valsts u.c. iestāžu) aizsniedzamība;
 - informētības pakāpe;
 - iedzīvotāju kopības sajūta;
 - kultūras un etnisko tradīciju saglabāšana.
- *Pašvaldību intereses:*
 - pašvaldību funkciju veikšana;
 - attīstības plānošanas uzlabošana;
 - projektu veidošanas un realizācijas uzlabošana;
 - kultūrvides saglabāšanas uzlabošana;
 - teritorijas pārzināšana.
- *Valsts intereses:*
 - valsts funkciju veikšana;
 - reģionu attīstības plānošanas uzlabošana;
 - reģionu attīstības veicināšana;
 - ierēdņu skaita samazināšana;
 - ES struktūrfondu izmantošana.
- *ES intereses:*
 - integrācijas veicināšana;
 - ES robežu nostiprināšana;
 - sadarbība ar valsts institūcijām;
 - ES interešu pārstāvība.

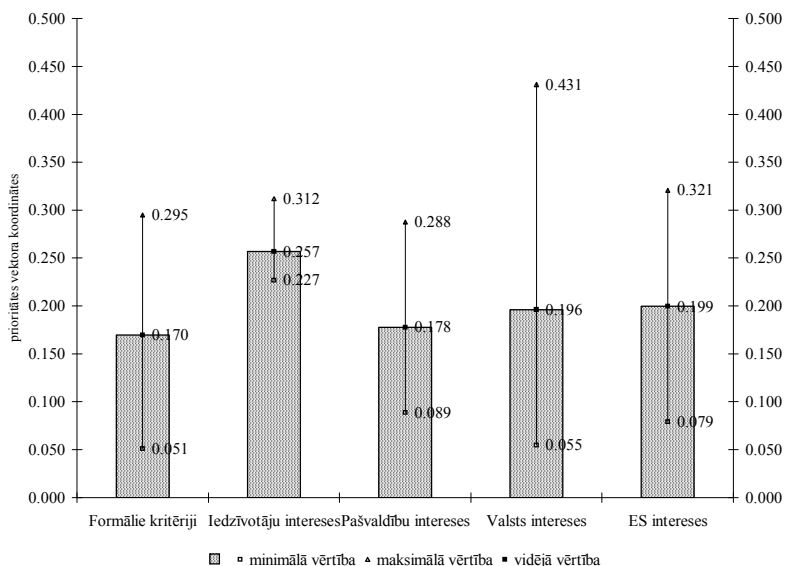
Ceturtajā (zemākajā) līmenī norādīti vērtējamie, iepriekš izstrādātie Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma varianti, kurus jānovērtē attiecībā pret otrā un trešā līmeņa kritērijiem.

Analīzei tika pakļauti sekojoši Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma pilnveidei izstrādāti varianti:

- iepriekš izstrādāti, LR Zinātņu Akadēmijas Ekonomikas Institūta rīcībā esoši varianti Latvijas iedalījumam 5, 6, 7, 9, 10 vai 26 reģionos;
- pēc Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma variantu strukturālā raksturojuma iegūtie (E variants (5 apgabali), 7 apgabalu koriģētais variants, 8 apgabalu koriģētais variants, sintezētais 9 apgabalu variants).

Latvijas administratīvi reģionālo iedalījuma variantu vērtējumu sniedza sekojoši eksperti - *Valsts administratīvi reģionālā iedalījuma projekta (1999)* darba grupas dalībnieki: 2 LLU profesori, 2 LLU EF Reģionālās attīstības novirziena maģistri, kā arī promocijas darba autore.

Apkopojot visu ekspertu vērtējumus par *kritēriju grupām*, iegūts, ka **augstākais vidējais vērtējums** ir kritēriju grupai **Iedzīvotāju intereses** – ar prioritātes vektora koordināti 0.257. Tālāk seko *Valsts intereses* un *ES intereses* ar ļoti līdzīgu vērtējumu (attiecīgi 0.196 un 0.199), un noslēdz kritēriju grupu ranžējumu *Pašvaldību intereses* un *Formālie kritēriji* (attiecīgi 0.178 un 0.173). Katrai kritēriju grupai bez attiecīgo prioritāšu vektora koordināšu aritmētiskā vidējā vēl ir parādīta tā minimālā un maksimālā vērtība. Vismazākā amplitūda starp minimālo un maksimālo prioritātes vektora koordināti ir kritēriju grupai *Iedzīvotāju intereses*, bet vislielākais – *Valsts interesēm*. Tas nozīmē, ka eksperti vienprātīgi ir atzinuši kritēriju grupu *Iedzīvotāju intereses* par svarīgāko (3. attēls).

Avots: autore konstrukcija pēc Valsts administratīvi reģionālā iedalījuma projekts, 1999

3. attēls. Ekspertu vērtējums par kritēriju grupām

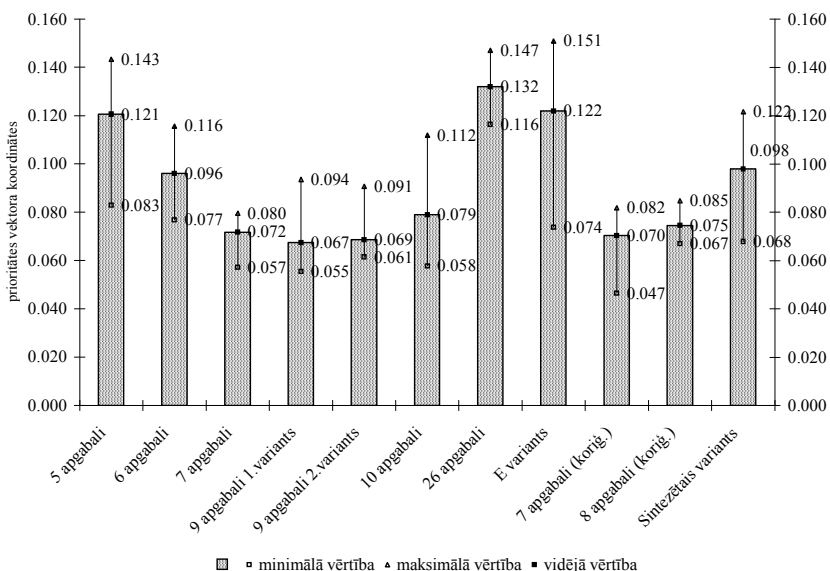
Formālo kritēriju grupā vidējo augstāko vērtējumu ir ieguva kritērijs *Attālumš līdz apgabala centram*, kritēriju grupā *Iedzīvotāju intereses* visaugstāk tika vērtēts kritērijs *Apgabala centra (valsts u.c. iestāžu) aizsniēdzamība*.

Savukārt starp *pašvaldību interešu grupas* kritērijiem visaugstāko vērtējumu ieguva kritērijs *Teritorijas pārzināšana*. Eksperti *Valsts funkciju veikšanu* ir novērtējuši, kā svarīgāko kritēriju 4. kritēriju grupā *Valsts intereses*. Pēdējā kritēriju grupā *ES intereses* eksperti visaugstāk novērtējuši kritēriju *ES interešu pārstāvība*.

Pēc kritēriju izvērtēšanas, eksperti analizēja **11** alternatīvus Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma variantus pēc katra no **22** kritērijiem.

Pēc *pirmās grupas* kritērijiem augstākos vidējos vērtējumus ir ieguvuši E variants, 5 apgabalu variants un sintezētais variants, *iedzīvotāju interešu kritēriju grupā* un *pašvaldību interešu kritērijiem* visaugstāko vērtējumu ieguvīs Latvijas administratīvais iedalījums 26 apgabalos. Savukārt pēc *valsts interešu kritērijiem* augstāko vērtējumu ir ieguvusi E variants nedaudz apsteidzot 5 apgabalu variantu. Jāatzīmē, ka no *valsts interešu* kritēriju viedokļa zemāko vērtējumu ir ieguvusi 26 apgabalu variants. Arī pēc *ES interešu kritērijiem* tika iegūti līdzīgi rezultāti, - augstākais vērtējums 5 apgabalu variantam, nedaudz zemāks E variantam, arī pēc šiem kritērijiem 26 apgabalu variants ir ieguvusi viszemāko vērtējumu.

Kopējais visu modeļu izvērtējums pēc visiem 22 nedefinētajiem kritērijiem uzrādīts sekojošā attēlā (4. attēls).

Avots: autores konstrukcija pēc Valsts administratīvi reģionālā iedalījuma projekts, 1999

4. attēls. Ekspertu kopējais vērtējums

Augstākos vērtējumus ieguvuši un būtu interesanti apspriešanai sekojoši trīs Latvijas iespējamie administratīvi reģionālā iedalījuma varianti: **26 apriņķu, E un 5 apgabalu varianti** (prioritātes vektora koordinātes attiecīgi bija 0.132, 0.122 un 0.121).

Likumā “Par Latvijas Republikas administratīvo teritoriju izveidošanu un apdzīvoto vietu statusa noteikšanu” norādīts, ka **apriņķu kategorijā** ieskaitāmas teritoriāli vienotas vietējo pašvaldību administratīvās teritorijas, kurās dzīvo ne mazāk kā **200 tūkstoši pastāvīgo iedzīvotāju**. Formāli pielāgojot likumā noteikto normu, Latvijā būtu iespējams veidot līdz 11 apriņķiem (2007. gada sākumā Latvijā ir 2281305

iedzīvotāji). Analizējot Latvijas statistikas reģionu datus, secinām, ka likumā noteiktajam pastāvīgo iedzīvotāju skaitam atbilst visi pašreizējie Latvijas statistikas reģioni, - 2007. gada sākumā pastāvīgo iedzīvotāju skaits Rīgas reģionā bija 722485, Pierīgā – 373198, Vidzemē – 240347, Kurzemē 306052, Zemgalē – 284669 un Latgalē – 354554, visos vismaz 200 tūkstoši. Eiropā nepastāv noteiktas prasības ne par reģiona lielumu, ne iedzīvotāju skaitu, līdz ar to, jebkuru no sintezētajiem variantiem varētu apspriest kā iespējamo Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma variantu. Tomēr, balstoties uz plašo pētījumu rezultātiem, izvērtējot ārvalstu pieredzi, uzskatu, ka valsts varas un pārvaldes decentralizācijas un demokratizācijas nostiprināšanai, ilgtspējīgas un līdzsvarotas ekonomiskās izaugsmes veicināšanai Latvijā ieteicams veidot administratīvi reģionālo iedalījumu 5 apriņķos ar vēlētam reģionālām pašvaldībām.

NOSLĒGUMS

Slēdzieni

1. Promocijas darba pētījumu programmā nedefinētie darba uzdevumi izpildīti, tā mērķis sasniegts un izvirzītā hipotēze pierādīta.
2. Autore veiktie pētījumi ir teorētiski un praktiski nozīmīgi, ar iegūtajiem rezultātiem būtiski papildināta un attīstīta reģionālās ekonomikas teorētiskā bāze, - izanalizēta administratīvi teritoriālā iedalījuma veidošanās pieredze ES valstīs, izvērtēta tās vēsturiskā attīstība Latvijā.
3. Reģionālās ekonomikas teorētiskā bāze papildināta ar autore pilnveidotajām definīcijām terminiem *administratīvā teritorija* un *administratīvi teritoriālais iedalījums*.
4. Pētījumu rezultātā izstrādāts komplekss indikators *u-indekss* novadu sociālekonomiskā stāvokļa raksturošanai un novērtēšanai.
5. Izmantojot klāsteru analīzes un optimizācijas metodes veikta Latvijas reģionālā iedalījuma sintēze.
6. Lēmuma pieņemšanai par Latvijas administratīvi reģionālo iedalījuma modeli pielietota un ieteikta hierarhiju analīzes metode.

Galvenie secinājumi

1. Administratīvi teritoriālo iedalījumu veidošanas pieredzei Eiropā ir nozīmīga loma Latvijas administratīvi teritoriālā iedalījumu reformēšanai:
 - ES 20. gs. beigās raksturīga reģionalizācija ar reģionu nozīmes kvalitatīvu pieaugumu;
 - Eiropas vietējās pašvaldības hartā formulēts mūsdienīgs pašvaldības jēdziens, - vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās

- robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs;
- Eiropas vietējo pašvaldību harta norāda, ka viens no katras demokrātiskas iekārtas galvenajiem pamatiem ir vietējā vara, un vietējās pašvaldības principam ir jābūt atzītam valsts likumdošanā;
 - ES iezīmējas subsidiaritātes princips, - kompetenču nodošana pēc iespējas tuvāk iedzīvotājam;
 - Eiropā vērojama pašvaldību struktūru daudzveidība pilnvaru, funkciju un atbildības sadalījumā;
 - Reģionālo pašvaldību darbības pieredze Eiropā liecina, ka tās veicina ekonomisko izaugsmi valstī, ilgtspējīgu attīstību, publisko pakalpojumu kvalitātes paaugstināšanu un demokrātijas nostiprināšanu;
 - ES valstu pašvaldību reformām raksturīgas kopējas iezīmes:
 - virzība uz decentralizāciju un pašvaldību autonomiju,
 - demokrātijas nostiprināšana,
 - pašvaldību darbības efektivitātes palielināšanās,
 - pašvaldību sadarbība noteiktu funkciju veikšanai,
 - pašvaldību principi iekļauti valstu Konstitūcijās (izņemot Lielbritāniju, kurā nav Konstitūcijas un Latviju),
 - Eiropas valstīs ir akceptēta Eiropas Vietējo pašvaldību harta,
 - tiek praktizēta demokrātiska sarunu sistēma ar valdību un reģionālajām pašvaldībām,
 - pašvaldībām ir tiesības organizēt konsultatīvos vietējos referendumus,
 - pēdējos gados vērojama izteikta tendence pastiprināties reģionālo pašvaldību lomai.
 - ES valstu pašvaldību reformu atšķirīgās iezīmes:
 - dažāds centrālai valdībai pakārtots administratīvi teritoriālo līmeņu skaits no viena līdz trim,
 - atšķirīgi nosacījumi attiecībā uz elektorātu,
 - pašvaldību budžeta ieņēmumu un izdevumu dažāda struktūra,
 - atšķirīga nostāja pašvaldību līdzdalībai kapitālsabiedrībās.
 - Dānijas pašvaldību sistēmas veidošanās un darbības princips tika izmantots kā paraugs Latvijas pašvaldību sistēmas atjaunošanas posmam 20. gs. beigās.
2. Informācijas tehnoloģiju attīstība kā cēlonis rada priekšnoteikumus lielāku pašvaldību izveidei un sekmīgai administratīvi teritoriālās reformas norisei Latvijā.
 3. E-pārvaldes izveide sekmētu labāku, lētāku un demokrātiskāku pārvaldi Latvijā; valsts un pašvaldību institūciju darbā līdz ar e-pārvaldes ieviešanu tiktu nodrošināta lielāka atklātība un caurspīdīgums.
 4. Pēc neatkarības atgūšanas, 20. gs. 90. gados Latvijā notikusi valsts varas un pārvaldes demokratizācija un decentralizācija, kas cieši saistīta arī ar pašvaldību sistēmas attīstību, iezīmē tendenci mainīt pastāvējušo administratīvi teritoriālo iedalījumu atbilstoši mainītajām politiskajām un laikmeta prasībām:

- vēsturiski Latvijas teritorija tikusi iedalīta prezidiātos, vaivadijās, pilsnovados jeb stārastijās, apriņķos, rajonos, pagastos, ciemos, pamatā saglabājot divu līmeņu pārvaldi zem valsts pārvaldes struktūrām;
 - 20. gs. beigās Latvijā tiek izstrādāti un pieņemti pašvaldību attīstībai nozīmīgi likumi un normatīvie dokumenti, reglamentējot administratīvo teritoriju izveidošanu, pašvaldību darbības vispārīgos noteikumus un ekonomisko pamatu, pašvaldību kompetenci;
 - 1992. gadā Latvijas Republikas Augstākā Padome uzsāka Administratīvi teritoriālās reformas politisko, dokumentāro un metodoloģisko sagatavošanu.
 - 1998. gada 21. oktobrī tiek pieņemts Administratīvi teritoriālās reformas likums, nosakot kārtību, kādā tiek veikta pagastu un pilsētu administratīvi teritoriālā reforma, kādas administratīvās teritorijas izveidojamas, realizējot reformu, definē: reformas mērķi; tās laika grafiku, procesu, finansiālo atbalstu, kā arī reformas koordināciju;
 - no 1996. gada līdz 2008. gada 1. janvārim Latvijā ir izveidojušies tikai 36 novadi, kas uzskatāmi pierāda lēnu administratīvi teritoriālās reformas gaitu Latvijā.
5. Administratīvi teritoriālā reforma Latvijā realizējama, to cieši saistot ar valsts kopējām reģionālās attīstības pamatnostādnēm:
- pašvaldību princips nostiprināms Latvijas Republikas Satversmē;
 - Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2007. – 2013. gadam iestrādāti uzdevumi īstenot reģionālo reformu, izveidojot ekonomiski attīstīties spējīgus reģionus un reģionālās pašvaldības;
 - Administratīvi teritoriālās reformas likuma 1. pantā norādītais likums par apriņķu pašvaldību izveidošanu līdz 2008. gadam nav izstrādāts un pieņemts;
 - Latvijas politiķu vidū nav konsekvences par jautājumu, kādā secībā veikt reģionālo teritoriālo reformu: paralēli vietējo pašvaldību teritoriālajai reformai, vai apsteidzot to, vai arī pēc vietējo pašvaldību teritoriālās reformas pabeigšanas, un vai Latvijā ir nepieciešams veidot daudzlīmeņu pašvaldību modeli.
6. Administratīvi teritoriālās reformas veikšanai Latvijā par pamatu tika izraudzīts 2001. gadā SIA “Sigma serviss”, Kuldīgas rajona padomes un Kurzemes attīstības aģentūras kopīgi izstrādātais 102 novadu projekts:
- par apvienoto pašvaldību teritoriju konsolidēšanas pamatkritērijiem tiek ieteikts (*Pašvaldību administratīvi teritoriālā iedalījuma projekts, 2001*):
 - iedzīvotāju skaits jaunveidojamās pašvaldības teritorijā nedrīkst būt mazāks par 5000;
 - jaunveidojamā teritorijā jābūt attīstības centram ar iedzīvotāju skaitu no 2000 līdz 25000;
 - jaunveidojamās teritorijas ceļu tīklam jābūt virzītam no teritorijas atsevišķām daļām uz administratīvo centru;

- attālumš no jaunveidojamās teritorijas administratīvā centra līdz robežai nedrīkst pārsniegt 30 km;
 - ar faktoru analīzes metodi sintezēts u - indekss, kurš ietver sevī faktoru kompleksu ietekmi, un ir uzskatāms par novadu sociālekonomiskā stāvokļa kompleksu raksturotāju jeb indikatoru;
 - iezīmējas pašvaldību atšķirības Latvijā pa kultūrvēsturiskajiem reģioniem; pašvaldību sociālekonomiskais novērtējums ir saistīts ar pašvaldību atrašanās vietu un attālumu no valsts galvaspilsētas.
7. Latvijas sociālo un ekonomisko rādītāju uzlabošanai nepieciešama kompleksa pieeja attīstības veicināšanai ne tikai pa novadiem, bet arī augstākā, - reģionālā līmenī, - reģioni iezīmē vienotas, kompleksas to problēmas arī novadiem:
 - ilgtspējīgas un līdzsvarotas ekonomiskās izaugsmes veicināšanai Latvijā ieteicams veidot administratīvi reģionālo iedalījumu 5 apriņķos ar vēlētam reģionālām pašvaldībām;
 - labvēlīgu un līdzvērtīgu vides, dzīvošanas un darba apstākļu veidošanai visos Latvijas reģionos, mazinot un novēršot nevēlamās reģionālās atšķirības, Latvijā ir likumsakarīgi un lietderīgi veidot divu līmeņu tiešās vēlēšanās vēlētu pašvaldību sistēmu;
 - realizējot administratīvi teritoriālā iedalījuma reformu, jāņem vērā pašvaldību ekonomiskā, ģeogrāfiskā un vēsturiskā vienotība.
 8. Lēmuma pieņemšanai par Latvijas administratīvi reģionālā iedalījuma variantu, lietojama analītiskā hierarhijas metode.
 9. Pamatojoties uz autores pētījumu rezultātiem, Latvijā ir ekonomiski lietderīga sekojoša divu līmeņu pašvaldību struktūra:
 - novadu līmenī: 102 novadi;
 - reģionālajā līmenī: 5 apriņķi.

Galvenās problēmas un to risinājumu iespējas

1. problēma

Latvijā 20. gs. beigās uzsāktās administratīvi teritoriālās reformas lēnā gaitā bremsē ilgtspējīgas un līdzsvarotas, vienmērīgas ekonomiskās izaugsmes attīstību visā valsts teritorijā.

Iespējamais risinājums:

- ieteikt RAPLM, konsultācijās ar vietējām pašvaldībām, Latvijas Pašvaldību savienību, Latvijas Pilsētu savienību, Latvijas Pagastu apvienību sistemātiski aktualizēt un izskaidrot reformas kavēšanās sekas un ietekmi uz pievilcīgas uzņēmējdarbības vides izveidi visā Latvijā;
- ieteikt pašvaldību vadītājiem intensificēt plašu izskaidrošanas darbu iedzīvotājiem par reformas sociāliem un ekonomiskiem ieguvumiem.

2. problēma

Līdzsvarotu un homogēnu ekonomisko izaugsmi Latvijas teritorijā neveicina reģionālā līmeņa pašvaldību nevienmērīgā kapacitāte.

Iespējamais risinājums:

- aktualizēt divu līmeņu administratīvi teritoriālā iedalījuma ar tieši vēlētām vietējām un reģionālām pašvaldībām izveidi, stiprināt reģionu kapacitāti plānošanas jomā, nodrošinot reģionos gan materiāli tehnisko bāzi, gan cilvēkresursus;
- ilgtermiņā valsts teritorijas līdzsvarotu attīstību nodrošinātu sekmīga reģionālā reforma kompleksā ar valsts pārvaldes un administratīvi teritoriālo reformu;
- reģionālo pašvaldību izveide veicinātu ne vien ekonomisko izaugsmi, ilgtspējīgu attīstību valstī, bet arī publisko pakalpojumu kvalitātes paaugstināšanu un demokrātijas nostiprināšanu, un pievilcīgas uzņēmējdarbības vides nodrošināšanu;
- jāveido konkurētspējīgas reģionu pārvaldes struktūras, kuras nodrošinās ekonomisko, sociālo un teritoriālo sasaisti;
- ieteikt pašvaldībām aktīvi līdzdarboties informācijas tehnoloģiju sasniegumu pieejamības nodrošināšanai visā Latvijas teritorijā;
- ilgtspējīgas un līdzsvarotas ekonomiskās izaugsmes veicināšanai Latvijā ieteicams veidot administratīvi reģionālo iedalījumu 5 apriņķos ar vēlētām reģionālām pašvaldībām.

3. problēma

Latvijas politiķu vidū ir nekonsekvence jautājumā par daudzlīmeņu pašvaldību modeli un teritoriālās reformas procesu secību.

Iespējamais risinājums:

- Latvijas politiķiem ieteikt rast ātrāku kompromisu administratīvi teritoriālās reformas sekmīgai pabeigšanai, fokusējoties uz administratīvi teritoriālās reformas mērķi, - izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas, kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanai iedzīvotājiem;
- ieteikt Latvijas politiķiem, izmantojot zinātniskos pētījumus, rast politisko gribu paralēli vietējo pašvaldību reformai veikt reģionālā teritoriālā iedalījuma reformu, sekmējot policentriska reģiona modeļa izveidi Latvijā, paredzot valsts un reģionālo institūciju vienmērīgu izvietojumu visās reģiona pilsētās un pašvaldību centros, tādējādi paverot iespējas veidoties arī jauniem industriālajiem centriem, kuri sekmētu iedzīvotāju nodarbinātību.

4. problēma

Administratīvi teritoriālo reformu nesekmē nepilnības tiesību aktos.

Iespējamais risinājums:

- LR Saeimai sakārtot izmaiņas visos atbilstošajos normatīvajos dokumentos, kuri saistīti ar administratīvo teritoriju robežām, klasifikāciju un adresāciju, pašvaldību finansēm, to izlīdzināšanas sistēmu, pašvaldību kompetenci un organizatorisko struktūru, pašvaldību vēlēšanu sistēmu un deputātu statusu.

5. problēma

Praktiski nav pētījumu par novadu izveides sekām, to attīstības dinamiku un ietekmi uz līdzsvarotās, homogēnas ekonomiskās izaugsmes attīstību visā valsts teritorijā.

Iespējamais risinājums:

- Latvijas Pašvaldību savienībai sadarbībā ar Latvijas Zinātnes Padomi izsludināt attiecīgu projektu konkursu, nodrošinot atbilstošu finansējumu.

6. problēma

Administratīvi teritoriālā iedalījuma izveides, analīzes un dinamikas pētījumiem akūti trūkst pamatdati par zemākā līmeņa administratīvajām teritorijām, ir nepietiekams mācību metodiskās literatūras klāsts.

Iespējamais risinājums:

- ieteikt LR CSP publicēt pietiekami detalizētu informāciju un statistikas datus par visām Latvijas teritoriālajām vienībām;
- ieteikt Latvijas zinātniekiem izstrādāt mācību metodiskos materiālus par reģionālo datu apstrādes un analīzes iespējām;
- promocijas darba autorei, balstoties uz pētījumā izmantotajām metodēm un iegūtajiem rezultātiem, izstrādāt mācību metodiskos materiālos LLU EF bakalaura un maģistra studiju programmas Ekonomika apakšprogrammas Reģionālā attīstība un pārvalde studentiem studiju priekšmeta Reģionu analīzes metodes pilnveidei.

INTRODUCTION

Statement of the problem

During the transition period from the centralized planned economy model to the market economy there was the increase of unbalanced development of state regions and cities in Latvia. Since 1940 the state administration structure and regional policy in Latvia differed from the models of advanced European countries. During that period in the EU²³ countries the processes of the decentralization of power and finances took place in the favor of local authorities and regional governments, providing that the local and regional governments would solve and decide upon the issues left at their competence.

The role of self-governments increases regarding the regional development and policy, because it is the competence of self-governments to solve the issues that are important for the residents of a particular territory. The capacity of self-governments in Latvia is diminished by their fragmentation (relatively few residents on average) and low financial autonomy. In the small self-governments the level of socio-economical development is lower than in the large ones, because their budget resources are insufficient for investments, taking a credit or attracting funds, where the financial participation of self-government is needed. The administrative costs are comparatively high, but the administrative capacity – low due to the lack of lawyers, economists, financiers, personnel specialists, planners of territory and development, project managers. In the small self-governments the holding of more than one job takes place, and the employees have less opportunity to specialize. Such self-governments do not have sufficient technical and technological provision; there are limited possibilities for the development and submitting projects due to the lack of human resources. Many self-governments hardly can manage their day-to-day tasks, therefore, as a rule, they lack resources and possibilities to direct their activities towards the developmental issues.

In order our state would achieve sustainable and balanced development, the preconditions for the favorable and equivalent environmental, living and working conditions in all the regions of Latvia should be established, the unfavorable regional differences must be diminished and prevented, as well as the implementation of the territorial reform in Latvia should be facilitated. Since the beginning of 1990ies the processes of the decentralization and democratization of state power administration are topical in Latvia, because they are closely related to the development of self-governments. It is very important that the reforms, related to the self-governments, and the planning of regional development would not be disassociated.

The above mentioned problems indicated the necessity for the reform, and on October 21, 1998, the Saeima of the Republic of Latvia adopted Administrative-

²³ EU – European Union

Territorial Reform Law, providing the procedure in conformity with which this reform would be carried out and what administrative territories shall be established as a result of reform. The law provides for defining of criteria in conformity with which the administrative-territorial units shall be established, however, there still exists a problem in compliance with what criteria such units shall be determined and therefore – how many such units should be established.

The topicality of the reform is intensified by the progress towards the information society, i.e., towards such model of society that provides people with communication opportunities in a completely different environment. Instead of location of people, in this environment more important becomes the availability of qualitative, modern technology, ensuring real cooperation in the real time, when the main emphasis is laid on the use of data communication. Alongside with the progress of Latvia towards the information society, the amalgamation of rural communities and districts may take place and the larger territories (regions) may be established, because the informative networks would ensure sufficient links between the parts of territories.

The reinforcing factor for the author regarding the choice of the theme of Ph.D. paper was an opportunity to participate in the execution of the public procurement project “The State Administrative-Regional Division” in 1998-1999 together with the representatives of Institute of Economics of Latvian Academy of Sciences, Faculty of Geography and Earth Sciences of the University of Latvia, and LUA²⁴ Faculty of Economics, Institute of Informatics (since 2001 – Faculty of Information Technologies), Institute of Humanities (since 2001 – Faculty of Social Sciences).

The author Ph.D. paper has studied the problems of regional development, the development of administrative-territorial division and the issues of the organization of self-governments in Latvia already since 1996.

Significant contribution to the study of the problems of regional development and the issues of the organization, functioning and development of self-governments was given by both Latvian scientists and practitioners. In the alphabetic order: J. Bunkss (1995; 1998; 1999; 2000), A. Boruks (2000; 2004), I. Gaters (2002; 2003), A. Jaunsleinis (1999), R. Karnite (1999), S. Keiss (1999; 2001), O. Krastins (2004), J. Krumins (2000; 2002), M. Kruzmetra (1997; 1998; 1999; 2000; 2003), M. Kucinskis (2004; 2006), A. Melluma (1996; 1999; 2000), J. Pocs (1999), M. Pukis (1997; 1998; 1999), B. Rivza (1997; 1998; 1999; 2001; 2003), P. Rivza (1996; 1997; 1998; 1999; 2001; 2003; 2007), I. Skinke (1997; 1999), P. Skinkis (1997; 1999), A. Stokenbergs (2006; 2007), I. Vaidere (1999; 2006), I. Vanags (2004; 2006), E. Vanags (1993; 1997; 2001; 2004; 2005; 2006), I. Vilka (1997; 2001; 2004; 2006), E. Zalans (2007) a.o.

The author of Ph.D. paper has studied the experience of the European Union Member States regarding the establishment of the administrative-territorial division,

²⁴ LUA – Latvia University of Agriculture

reform and structure of self-governments, as well as she has studied the historical development of the administrative-territorial division of Latvia. There was also research performed on the legal and normative basis regarding the administrative-territorial division. As a result it should be pointed out that *regional policy and territorial statistics develop and change very rapidly in Latvia.*

Research limitations

Since the analysis of administrative-territorial division is related to a very wide range of issues from fields of both regional development and organization and functioning of self-governments, it is impossible to work on all the issues profoundly within one Ph.D. paper.

Therefore main attention is paid to the research on the processes of the development of administrative-territorial division both in Latvia and other countries, to the studies of the respective legal and normative basis, to the analysis of the project on the establishment of local governments in Latvia, as well as the issues regarding the development of administrative-territorial division at the regional level.

The data on the rural communities of Latvia, published by the LR Central Statistical Bureau until 1998 and available to public, formed the basis for the integrated description research on the new administrative-territorial division in the local governments. After 1998 the publications were issued only on the districts and larger cities, but there were no statistical data collections published on the administrative territories at the level of local governments (cities, rural communities, counties).

Research subject

In conformity with the statement of the problem, the administrative-territorial reform is determined as research subject.

Research object is the administrative-territorial division of Latvia.

Research hypothesis

Two-level administrative-territorial division in Latvia with directly elected local and regional governments is the instrument for the facilitation of balanced and sustainable state development.

The aim of Ph.D. paper

To study the development of the administrative-territorial division of Latvia, to analyze and evaluate the possible solutions, to develop the proposals for its improvement.

In order to achieve the goal, the objectives dealt with were to:

- evaluate the experience of the EU Member States regarding the establishment of the administrative-territorial division;
- study the historical development of the administrative-territorial division of Latvia;
- evaluate the legal and normative basis, binding for Latvia regarding the establishment of the administrative-territorial division;
- analyze and evaluate the process of the administrative-territorial reform in Latvia;

- analyze the socio-economical situation of the new model of counties;
- develop the proposals for the improvement of the administrative-regional division of Latvia.

Materials used for research:

For the development of Ph.D. paper the following sources were used: laws of the Republic of Latvia, Regulations of the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia, the materials of the Ministry of Economics of the Republic of Latvia, Latvian Association of Local and Regional Governments, Institute of Economics of Latvian Academy of Sciences, LR CSB²⁵ and the statistical data published by other organizations, the European Charter of Local Self-Government, scientific publications, materials of conferences and seminars, publications in periodicals and other information available to public.

Research methods applied:

For the development of the Ph.D. paper the author has applied generally adopted scientific research methods in economics, as well as qualitative and quantitative research methods.

The monographic, comparative, logical-constructive, survey, interview, synthesis, scientific inductive and deductive methods were applied to evaluate of the experience of the EU Member States regarding the establishment of the administrative-territorial division, to study historical development of the administrative-territorial division of Latvia, to evaluate the legal and normative basis, to analyze and evaluate the process of the administrative-territorial reform.

In order to evaluate the new model of counties, to analyze and synthesize the administrative-regional division of Latvia, the author applied SWOT analysis, the methods of data statistical analysis, including: correlation analysis, regression analysis, variance analysis, ranking, analysis of dynamics series, cluster analysis, factorial analysis.

The classical transport task was developed for the optimization of the administrative-regional division of Latvia.

The method of hierarchy analysis was applied to make the decision.

Research novelty:

- the theoretical basis of regional economics had been supplemented with the definitions of terms *administrative territory* and *administrative-territorial division* developed by the author of Ph.D. paper;
- the progress of the administrative-territorial reform in Latvia had been studied profoundly;

²⁵ LR CSB – Central Statistical Bureau of the Republic of Latvia

- a complex indicator had been developed for the description of socio-economic situation of counties;
- by means of the methods of cluster analysis and optimization there had been the synthesis of the regional division of Latvia carried out;
- the method of hierarchy analysis was applied for the decision making regarding the administrative-regional division of Latvia.

Scientific significance of research

The originality of the research results presented in Ph.D. paper has significantly supplemented and developed the theoretical basis of regional economics, - there had been analyzed the experience of the EU Member States regarding the establishment of the administrative-territorial division, the historical development of the administrative-territorial division of Latvia, developed the definitions of terms *administrative territory* and *administrative-territorial division*, developed a complex indicator for the description of socio-economic situation, synthesized the variants of state administrative-regional division.

Economic significance of research

The research results presented in Ph.D. paper may be used, when implementing the administrative-territorial reform in Latvia. The research result significantly supplement the study courses of both the sub-program “Regional Development and Management” of the academic higher education Bachelor’s study program “Economics” and the sub-program “Regional Development and Management” of the academic higher education Master’s study program “Economics”.

The results of the research performed within the framework of Ph.D. paper are presented in **six chapters**.

Chapter One deals with the theoretical discussion on the legal and theoretical basis of administrative-territorial division.

Chapter Two deals with the experience of European countries in relation to the establishment of administrative-territorial division, functioning of self-governments, administrative-territorial reforms.

Chapter Three deals with the historical development of the administrative-territorial division of Latvia and its changes till 1990.

Chapter Four deals with the research and analysis of the process of administrative-territorial reform in Latvia.

Chapter Five deals with the analysis of the project – administrative-territorial division into the local governments. The analysis is performed using the complex of indicators, developed for the characterization of socio-economical situation.

Chapter Six deals with the synthesis and description of the model, suitable for the administrative-regional division of Latvia.

At the **conclusion** of Ph.D. paper the author presents **statements, main conclusions**, as well as **main problems and their possible solutions**.

Theses of Ph.D. paper to be defended

1. Within the EU there is a variety regarding the establishment of administrative territories and there are no uniform requirements in relation to the size of administrative territories.
2. The administrative-territorial division of Latvia historically developed in conformity with the political system of the state.
3. The socio-economical situation of self-governments is related to their location in the country and to the distance between a particular self-government and the capital of the country.
4. In order to strengthen the decentralization and democratization of state power and administration, to facilitate the sustainable and balanced economy growth in all the territory of the Republic of Latvia, it is necessary to establish the administrative-territorial division with two-level self-governments, elected at the elections by secret ballot, equal, direct and universal elections.
5. It is advisable to establish the administrative-regional division in Latvia comprising 5 regions with elected regional governments.

1. LEGAL AND THEORETICAL BASIS FOR THE REFORM OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION

The chapter consists of 28 pages, comprises 1 figure and 1 table.

The chapter deals with the regionalization processes in Europe that began 1970ies. The author of Ph.D. paper has analyzed the legal and normative basis for the establishment of administrative territories, the role of information and telecommunication technologies in the increase of the scale of administrative territories, as well as specified the terminology, analyzed the preparation of territorial statistics in the EU and Latvia.

1.1. Regionalization Processes in European Countries

The end of the 20th century in Europe was characteristic with the beginning of regionalization processes, related to both the establishment of new political power level and the modification of the existing borders of administrative territories, and the increase of regional competences.

Regionalization processes in Europe may be divided in two stages:

- **The first stage of regionalization** could be observed in 1970ies;
- **The second stage of regionalization** was characteristic to the end of 1980ies.

For the first stage of regionalization the main motives were **democratization and decentralization**. Within this period, for instance, **Belgium**, as a result of four reforms (1970, 1980, 1988-89 and 1993) was transformed from a unitary state to a federal state, delegating the significant power and competences to the regions and counties. Whereas in **Spain** there were 17 autonomous regions established, in **Portugal** - 18 regions. **France**, for the purposes of planning, established 26 state regions by adopting a law on the establishment of self-governments in these regions. In **Italy** the regions have even the power to pass the laws in certain spheres, which assigns to Italy some attributes of a federal state. In **Denmark** and **Sweden** there were the reforms of the second-level self-governments implemented, thus developing regional governments on the basis of democratic elections.

Having analyzed, systemized, summarized the information sources, we can draw a conclusion that the EU does not set compulsory requirements to the inner (including regional) organization of states. However, in the middle of 1980ies there was accepted the necessity to **determine the regional development as the EU priority**. Thus **the second stage of regionalization** began.

At the end of the 20th century in Europe it was possible to observe gradual progress towards **the establishment of the politically autonomous self-governments; the principle of subsidiarity** was also observed that meant:

- the delegation of competence to the population as close as possible;
- a region must not interfere with the activities of local authorities;

- a state must not interfere with the regional activities;
- intergovernmental unions have no right to influence the activities of national governments within their competences.

The characteristic feature of **the second regionalization stage** in Europe is **the qualitative increase of regional significance**. Self-governments have become the subjects of developmental planning and management, during the last two decades it is possible to observe in Europe **explicit progress towards the resident** and his/her interests. With a view of this aim, self-governments establish "**One Stop Agency**", or a form of the rendering of services or the organization of administration, when a resident is receives services or decision by visiting the competent authority only once.

During the last decades in most of the countries it is possible to observe the tendency of the decentralization of state power and administration: part of the functions earlier performed at the central level of state is delegated to the self-governments.

In most of the EU Member States **the competence of the first level of basic level self-governments covers socially significant functions, the competence of the second level or regional governments** typically covers hospitals, cultural institutions of regional importance, roads, public transport, environmental protection, as well as regional planning.

Alongside with the regionalization processes, the discussions on the EU future take place in the EU on an ongoing basis – whether **the EU** should be transformed into **the EU federation** or **the union of national countries**, oriented towards the polycentristic development of the EU Member States, where a particular role is given to the increase of the regional administrative capacity of the Member States and therefore regions would have more opportunities to carry out the regional co-operation.

1.2. Legal and Normative Basis for the Development of Administrative Territories

According to the objectives set, the author of Ph.D. paper has performed research on the legal and normative basis regarding the establishment of administrative-territorial division by analyzing the legislation directly binding for Latvia regarding the establishment and reforming of the administrative-territorial division, classifying legal and normative documents as follows (Figure 1):

- **International Law;**
- **National Law of the Republic of Latvia:**
 - Legislation of the Republic of Latvia;
 - Regulations and Orders of the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia.

Figure 1. International and National Legal and Normative Documents of the Republic of Latvia, binding for the Administrative-Territorial Division of Latvia

On February 28, 1996, Latvia ratified the **European Charter of Local Self-Government**, adopted by the Council of Europe in 1985. The Charter provides precise **definition** of the modern territorial **self-government concept** that local self-government denotes the right and the ability of local authorities, within the limits of the law, to regulate and manage a substantial share of public affairs under their own responsibility and in the interests of the local population.

It is pointed out that local authority is one of the bases of democratic and decentralized state system, that the principle of local government shall be adopted by the state legislation and that the central or regional authority shall not dispute or limit the powers delegated to the local governments.

In 1997 Congress of European Local and Regional Authorities approved and announced the discussion on **European Charter of Regional Self-Government**, basically attributed the principles of European Charter of Local Self-Government to the next territorial division after the national state, suggesting that regional self-governments should become active participants of international relations, facilitate the cross-border regional co-operation, increase the regional role in the developmental planning and financing.

It is emphasized in the draft of the Charter that there is no hierarchical subordination between the regional and local governments and that **the councils or assembly of a regional government is elected at the elections by secret ballot, equal, direct and universal elections** or they are formed from the members of local governments, elected by residents. It should be mentioned that until 2008, European Charter of Regional Self-Government is still only at the draft level.

In 2004, 25 Member States of the EU signed the Treaty on the Establishment of **Constitution for Europe**, where would be worked out the principles of subsidiarity and proportionality for the implementation of the EU competences also in relation to the self-governments. It is provided that the EU institutions shall protect the rights of local and regional governments, consult with the local and regional governments regarding financial and administration issues, the EU shall respect the national identity of the Member States, their heritage of fundamental structures – political and constitutional, including regional and local governments. In France and the Netherlands there were referendums organized in 2005 on the ratification of Constitution for Europe. Since it was not ratified, its reviewing in other countries is postponed.

The author of Ph.D. paper believes that the norms and principles worked out in the Constitution for Europe concerning self-governments should be fostered, and that they will remain as a priority, no matter what modifications would be made to this document in future.

The author of Ph.D. paper finds that the main principles of European Charter of Local Self-Government and European Charter of Regional Self-Government are basically executed and observed in Latvia. The question may be concerning the application of some norms in Latvia:

- in the state Constitution – there are no self-governmental principles worked out in the Constitution (*Satversme*) of the Republic of Latvia;
- European Charter of Local Self-Government does not permit for the modification of the border of the territories of local authorities without prior consultation with the respective local authority, and suggests to carry out that by means of a referendum, if possible;

- the experience of the regional governments in Europe proves that regional governments, elected or formed from the members of local governments, elected by residents, facilitate the economy growth of the state, sustainable development, and the quality enhancement of public services and strengthening of democracy.

It should be pointed out that, at the beginning of 1990ies, the administrative-territorial division of Latvia did not meet the new requirements, set by the era and political system. At that time the alignment of the respective normative basis took place in Latvia. This process started with the law **“On the Establishment of the Administrative Territories of the Republic of Latvia and the Determination of the Status of Populated Area”** adopted by the Supreme Council of the Republic of Latvia on June 6, 1991. The law provided for the following principles:

- administrative territories;
- populated areas;
- naming and renaming of administrative territories and populated areas;
- accounting and registration of administrative territories and populated areas.

The law provides that administrative territory is a unit of division of the territory of Latvia wherein State administrative institutions and local governments perform administration within the competence thereof. The law provides that the Republic of Latvia consists of Vidzeme, Latgale, Kurzeme and Zemgale, and it is divided into the following administrative territories: districts, republic cities, but the districts of Latvia are divided into the following administrative territories: district towns, counties; later, on July 5, 2001, the amendments were made, - and counties.

The author of Ph.D. paper believes that by the above mentioned it is accepted that there is an administrative-territorial division in Latvia with the self-governments of two levels.

On September 28, 2006, the law was supplemented by Article 3.1, which provided for the principle of the establishment of administrative regions, - the administrative territories of the administrative regions shall be established and liquidated, their borders modified by the law adopted by the Saeima. The law provides that the category of administrative regions may comprise the administrative territories of local governments, inhabited by at least 200 thousand permanent residents. This, however, proves the aim of Latvia to preserve the administrative-territorial division with the self-governments of two levels.

The author would like to attract attention to the provisions worked out in the law in conformity with which the administrative territories of counties shall be established and liquidated, as well as their borders modified by the Cabinet of Ministers on the basis of the decisions taken by the concerned self-governments. According to the above mentioned, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that if the concerned self-governments have not expressed a wish to modify their borders or to establish the administrative territories of counties, and there is no decision taken by the

concerned self-governments, then there are no grounds for the establishing of modified administrative territory by force.

On May 19, 1994, the Saeima of the Republic of Latvia adopted the law “**On Local Governments**” that sets out the general provisions and economic basis for the activities of the local governments of Latvia, the competence of local governments, the rights and responsibilities of city or county councils (councils of rural communities) and their institutions, as well as of the chairpersons of city or county councils (councils of rural communities), the relations of local governments with the Cabinet and ministries, as well as the general provisions for relations among local governments.

In relation to the levels of self-governments in Latvia, the law “On Local Governments” also provides that there are two types of local governments in Latvia:

- **territorial local governments** - city, county and local governments of rural communities;
- **district local governments** - the district (regional) administration which, through the agency delegated by the territorial local governments – district council – and authorities and institutions established by the council, ensures the performance of the functions prescribed by law and functions delegated by the territorial local governments, observing the interests of the State and the residents of the relevant district administrative territory.

The most important law that regulates the administrative-territorial reform in Latvia and the issues related to it is “**Administrative-Territorial Reform Law**”, adopted on October 21, 1998. This law prescribes the procedures by which an administrative-territorial reform is performed and what administrative territories shall be established by implementing the reform.

“Administrative-Territorial Reform Law” in general defines the aim of the reform, the schedule of the reform, the process of the reform, the financial support of the reform, as well as the co-ordination of the reform.

In conformity with Article 2 of “Administrative-Territorial Reform Law”, the purpose of the administrative-territorial reform is to establish administrative territories capable of economic development with territorial local governments, which would ensure the provision of good quality services to residents. The law provides that there shall be the following administrative territories after the administrative-territorial reform in Latvia: administrative regions, counties, and republic cities (Article 5). The law provides that the administrative-territorial reform of territorial local governments shall be implemented until the local government elections of 2009, permitting that a territorial local government may take a decision regarding the establishment of a county by 31 January 2009 in accordance with the territorial division of counties specified by the regulations regarding the administrative-territorial division. The author of Ph.D. paper draws a conclusion that by the above mentioned date the local governments are allowed to amalgamate on a

voluntary basis, but only within the framework of the specified model of administrative-territorial division.

In relation to the reforming of regional governments, “Administrative-Territorial Reform Law” provides that an administrative territory that consists of the administrative territories of territorial local governments is **an administrative region**, and that a special law shall determine the establishment of the local governments of administrative regions. It should be pointed out that Article 5 provides that after the administrative-territorial reform in Latvia there shall be both counties and republic cities, and administrative regions – regional governments.

It should be pointed out that on September 22, 2005, there were significant amendments made to “Administrative-Territorial Reform Law”, by which there were corrected the unconformities concerning the terms. Until September 22, 2005, the dates mentioned in the law indicated the terms in the past. Although the provisions of the law were not met till the year 2005, it was envisaged that the administrative-territorial reform of local governments would be completed, according to the initiative of local governments – till December 31, 2003, but according to the projects developed by the Ministry of Environmental Protection and Regional Development – from January 1, 2004, till November 30, 2004. It should be pointed out that by December 31, 2000, the Cabinet of Ministers had to prepare the proposals concerning the division of state territory into administrative regions.

In 2005, unfortunately, Chapter III, providing for the procedure of the establishment of state division into administrative regions, was excluded from the original text of the law.

The author of Ph.D. paper has no information that by January 1, 2008, there would be developed and adopted a separate law on the establishment of administrative regions in Latvia. Thus, it is difficult for the researchers to follow the state policy in relation to the reform of administrative-territorial levels, if the law provides that after the administrative-territorial reform in Latvia there shall be both counties and republic cities, and administrative regions, which are the administrative territories of regional governments, but at the same time by the year 2008 there is no law in Latvia yet, which would provide for and regulate the establishment of administrative regions.

In conformity with the research objectives set, the author of Ph.D. paper has acquainted with and indicated several Regulations, issued by the Cabinet of Ministers, paying main attention to those Regulations, which were issued in compliance with the administrative-territorial reform and directly determined the modifications of the borders of administrative territories.

On September 4, 2007, in conformity with the draft suggested by the Cabinet of Ministers, there were developed important **Regulations No.596 “Regulations on the Administrative-Territorial Division of Local Governments”, issued by the Cabinet of Ministers**, providing for the administrative-territorial division of local governments in Latvia into 9 republic cities (there were two more cities added to

7 republic cities existing already earlier – Jekabpils and Valmiera were indicated as republic cities) and 103 counties. It should be pointed out that 34 self-governments of Latvia actively protest against the draft, developed by the Cabinet of Ministers and want to remain independent without amalgamation with other self-governments as a result of the administrative-territorial reform, therefore these self-governments have expressed a desire to start the necessary preliminary actions in order to protect their independence at the Constitutional Court of the Republic of Latvia.

The author of the Ph.D. paper considers regarding the above mentioned Regulations No.596, issued by the Cabinet of Ministers, that the rights of self-governments were not observed, while designing the new map of counties. For instance, on several occasions, when modifying the borders of self-governments, there was no public discussion organized as provided by the normative documents. The legislation also provides for the modification of a self-government, if it is in conformity with the decision taken by the council of the self-government.

Having analyzed legal and normative documents of different level and significance, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that the implementation of administrative-territorial reform should be closely related to the common basic approach to the regional development. Therefore the author's point of view is that a particular attention must be paid to the **Order No.198 "On the Basic Approach to the Regional Policy", issued by the Cabinet of Ministers on April 2, 2004**, where it is recognized that alongside with the state advancement, it is possible to observe greater differences between the developmental levels of separate regions. In the basic approach of the regional policy it is recognized that Latvia and its regions have low competitiveness in comparison to other regions of the European Union; there are major differences in the levels of socio-economic development between the regions of Latvia, and this phenomenon has a tendency to increase.

In order to achieve the aims of the regional policy, there are several directions of actions determined, including the following:

- to implement the administrative-territorial reform;
- to support the regional and local institutions in order to enhance their administrative capacity;
- to arrange the regional structures of state administration in conformity with the territories of planning regions and the territories of regional governments;
- to create preconditions for the increase of the international significance and competitiveness of Riga, the capital of the Republic of Latvia.

In order to implement the above mentioned approach to the regional policy, the Ministry of Regional Development and Local Government in 2006 developed **Latvian National Development Plan, 2007-2013**. The National Development Plan presents the main activities of the state for the next years, emphasizes the development model "an individual in the first place", indicates that Latvia should pay particular attention to the improvement of the quality of human resources, as well as states that good administration, capacitated self-governments and regions

ensuring growth are the prerequisites for the assured, stable and sustainable development of the state.

There is a necessity emphasized in the document to widen considerably the range of functions performed by regional governments (in comparison with the functions of existing districts) and to determine more stable basis for the financial revenues that would ensure higher autonomy level of these self-governments. At present, the regional reform and the administrative-territorial reform of local governments are particularly important within the context of regional development and planning.

In order to solve the problems, indicated in the Latvian National Development Plan, 2007 – 2013, the following objectives had been developed:

1. to complete the administrative-territorial reform of local governments, establishing territories of local governments – cities and counties – capable of acting;
2. to improve the system of self-governmental financing;
3. to implement the regional reform, establishing regions and regional self-governments capable of economic development.

1.3. The Role of Information and Telecommunication Technologies in the Development of Administrative Territories and Reform

Due to the rapid global development of information technologies and Internet, such revolutionary changes are taking place, which are named by using terms **information society, new economy** etc. We are witnesses of a new era – information era. The essence of the changes is that the new technologies and communication possibilities provide us with an opportunity to arrange many things in a more comfortable way and – it is the most important – with more efficiency. As a result, there is a significant increase of labor productivity, which, in its turn, is the reason for crucial changes in all the spheres of the society's life – social life, economy and politics.

Distance and state borders lose their significance. Therefore the main mission of state and self-governments is to ensure the competitiveness in the new era of information. It initiates the solution of such problems as the available infrastructure of telecommunications, the development of favorable environment for the business in the field of telecommunications, alignment of legislation for the electronization, the education of society in the age of information.

The development of information society had been set as a priority for the state development in Latvia. Only innovative approach, the use of the opportunities provided by increasing knowledge potential, the modification of traditional procedure in every sector and the practical use of the opportunities provided by information and communication technologies means new way of thinking and

acting. The result is qualitative changes – more efficient production and rendering of services, state administration and social policy.

On August 20, 2002, the Cabinet of Ministers of the Republic of Latvia adopted the conception of the e-administration of Latvia. The basis of the conception is a vision on Latvia as an advanced, dynamic and prosperous country, one of the basic features of which is the state administration – oriented towards the needs of population, democratic and efficient – that is able to ensure the competitiveness and welfare for both Latvia as a state and the population of Latvia in the age of information. The approach towards the modernization of state administration, presented in the conception, is related to all the state administration institutions, including the state institutions under the subordination and supervision of ministries, as well as self-governments.

The author of Ph.D. paper agrees that e-administration will ensure better competitiveness of state administration and self-government. **A dynamic and modern self-government will attract investors' attention, and it will facilitate the development of business environment, the increase of the number of workplaces, the improvement of population's economic situation, as well as the inflow of skilled labor force.** The establishment of e-administration would ensure more publicity and transparency in the functioning of state and self-governmental institutions. E-administration will ensure more convenient, better and more qualitative public services; it will allow for the more purposeful and efficient use of state and self-governmental funds; it will facilitate the strengthening of democracy and the increase of the participation of population in the state administration.

The author's point of view is that the development of information and telecommunication technologies creates preconditions for the successful implementation of administrative-territorial reform.

1.4. Terminology Problems

The author of Ph.D. paper has analyzed and specified such terms important for research as **territory, administrative territory, self-governments and region.**

The term **territory** most often is defined within the context of borders. According to the society's point of view, a territory is functional if it promotes the relationships between the groups of society and individuals, as well as a territory is an organizational framework for performing the tasks of state administration and development. Borders characterize the territory, however, the essence of territory is revealed through the role of the territory or its inner functions, including administrative functions.

According to the functional point of view, territories may be divided into three groups:

- *political* or administrative territories;
- *economic* or management territories;

- *belonging* or psychological or legal identity territories.

Political and economic territories are called **administrative territories**. They differ according to their main functions, reflecting the functional organization of geographical space, related to the control.

A state, being a social-political institution, develops **administrative-territorial division** – the territorial system of power execution or the territorial organization form of state administration. It is achieved within the framework of political aims and objectives. The sustainability of administrative-territorial division reflects both organizational peculiarities of state and organizational stability. The administrative-territorial division is basically established for the state administration purposes, mostly – for the solution of political problems. The administrative-territorial division and its structure reflect the specificity of the existing political or administrative organization.

The object of the administrative-territorial division is a territory – geographical space with its own administrative borders and administrative-territorial infrastructure – central administrative places and administrative links or communications, which may be called the structural elements of this object. Borders separate the territory to be administrated, delimit the territorial influence sphere of power or control. The central administrative place is the center of an administrative organization. But the links perform organizing functions. **Administrative-territorial division is very closely related to the economic life of the state, limiting or promoting its development.** Thus administrative-territorial division should be considered as one of the means to administrate and develop the environment of an individual's life.

While performing research, acquainting with various explanations of an administrative territory, the author of Ph.D. paper found out her own definitions of these terms. The author suggests supplementing the theory of regional economics with the definitions of terms *administrative territory* and *administrative-territorial division*.

The author suggests using the following **definitions** of *administrative territory* and *administrative-territorial division*:

Administrative territory is the geographical space of state, which, in conformity with the law, has socially significant functions, administration and management, corresponding to the resources, and the determined border and infrastructure.

Administrative-territorial division is, in conformity with the law, a system of the hierarchical administration organization of administrative territories.

One of the main types of territorial self-governing is a **self-government**. In the research, performed further, the author has used the definition provided in European Charter of Local Self-Government:

Local self-government denotes the right and the ability of local authorities, within the limits of the law, to regulate and manage a substantial share of public affairs under their own responsibility and in the interests of the local population.

When using the concept *region*, its meaning is related to both global scale and separate geographical units, to the local authorities immediately below the level of central government and to the administrative-territorial units of national states, the basis for which is the territorial and administrative power provided legally at the level of a national state. It functions in practice at the level of administration of the EU Member States and in the organization of the EU statistics and finance policy.

The author of Ph.D. paper supports to the use of the term *region* in a formal meaning of this word and agrees to *the definition* of the term *region* provided by the Assembly of European Regions:

The term ‘region’ covers in principle local authorities immediately below the level of central government, with a political power of representation as embodied by an elected regional council, or it has an association or a board, formed at the regional level by local authorities, which are one level lower.

1.5. Problems of Territorial Statistics

Within the framework of the regional policy of the European Union, there is the regional classification NUTS²⁶ used. The regional classification is determined by EUROSTAT²⁷, taking into consideration the institutional system of the Member States, to develop **a uniform division of territorial units for the establishment of regional statistics in the European Union.**

On May 26, 2003, European Parliament and Council of Europe adopted the Regulation (EC)No.1059/2003 “On the Establishment of Common Nomenclature of Territorial Units of Statistics (NUTS)”. It is provided that the division into NUTS levels depends on the number of residents in a particular territory:

- NUTS-I from 3 to 7 millions of residents,
- NUTS-II from 800000 to 3 millions of residents,
- NUTS-III from 150000 to 800000 of residents.

In Latvia the regional statistics is developed on the basis of the principles, worked out in the Nomenclature of Territorial Units of Statistics of the EU Member States. This hierarchical three-level classification is developed to ensure the uniform division of territorial units for the purposes of the EU regional statistics.

In Latvia there is determined the following application of NUTS to the administrative-territorial division of Latvia:

- NUTS I – all Latvia on the whole;
- NUTS II – all Latvia on the whole;
- NUTS III – six statistical regions (the region of Riga, the suburbs of Riga, Vidzeme region, Kurzeme region, Zemgale region, Latgale region).

²⁶ NUTS - Nomenclature of territorial units of statistics

²⁷ EUROSTAT – EU statistics service

The author of Ph.D. paper agrees to the point of view, expressed by E. Vanags, signature I. Vanags, O. Krastins, that in the age of information society **information should be considered a significant resource**, that alongside with the establishment of counties it is important to obtain more statistical information about the smallest territorial units, instead of losing it. These units – rural communities, district towns – will not be administrative-territorial units and they will not have the status of a self-government. The scientists have indicated that in Europe we can observe increase regarding the users' interest in relation not only to the quantitative statistics that reflects actual situation in the state, society, enterprises, but also in relation to the qualitative research, economical analysis and forecast. The author of Ph.D. paper agrees that sufficient totality of quantitative and qualitative statistical indicators will ensure an opportunity to analyze and improve all facets of the self-governmental functioning of newly established territories.

However, already 10 years there is a problem in Latvia regarding the statistical data on rural communities. The unavailability of statistical data on rural communities in Latvia since 1998 has negative influence on scientists, doctoral students, as well as Ph.D. paper author's work. This unavailability has negative influence on and encumbers data processing; determination, evaluation, forecasting of the regularity of processes and tendencies; the information about the lower level self-governments in Latvia becomes one-sided, stationary; and it is impossible to analyze dynamics, stability of features within the period of several years.

2. EUROPEAN EXPERIENCE OF THE DEVELOPMENT OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION

The chapter consists of 18 pages, comprises 1 figure and 3 tables. The author of Ph.D. paper has analyzed and summarized the information on the self-governmental system in both federal and unitary European states, as well as on the establishment of administrative-territorial division in such new Member States of the EU as Poland, Lithuania and Estonia.

Particularly significant contribution to the development of the self-governmental theory was given by Latvian scientists E. Vanags and I. Vilka, who had carried out research on the functioning of self-governments in the world.

The example of the principle of establishment and functioning of the self-governmental system in **Denmark** at the end of 1990ies was used as an example for the stage of the restoration of self-governmental system in Latvia. Denmark is one the most decentralized European countries. There are self-governments of two levels functioning in Denmark. The first level is formed by a municipality, which is a local government, the second level – regional governments. It should be pointed out that the process of self-governmental amalgamation in Denmark, like in Latvia, took place within a longer period of time - from 1959 till 1970. As a result of the reform, the number of local governments was significantly reduced, the self-governments

were restructured, new division of functions was introduced, as well as a new system of financing and financial equalization. The basic idea of the self-governmental reform in Denmark was the delegation of many functions from the level of central administration to the self-governments, and more efficient use of funds was emphasized as the main benefit. In 2003, setting the interests of population as the central needs, it was decided to continue the reform, which was started in 1970ies. Thus it became obvious that there is a necessity for the redivision of self-governmental functions. As a result, it was necessary to modify the structure of self-governments.

On January 1, 2007, Denmark started the implementation of the reform project providing that instead of previously existing 15 regions there would be 5 regions established and instead of 271 municipalities – 98 municipalities.

Having analyzed the modifications of administrative-territorial division in Denmark, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that the sustainability of administrative-territorial division in this country is closely related to the peculiarities of state organization and the changing demands of the era.

The administrative-territorial division of **Lithuania** had changed gradually since 1990ies – there were modifications made in 1994 and in the year 2000. At the beginning of 1990ies the self-governmental system in Lithuania had two levels. In 1995 the number of self-governments was reduced – from 581 to 56. This was achieved by liquidating the first-level self-governments and keeping only previously existing the second-level self-governments – the self-governments of districts and republic cities – as the only level of self-governments. As a result, the number of self-governments decreased more than 10 times. At the same time, as a result of the reform, there were 10 administrative counties established, however, it should be pointed out that at the level of counties there are no self-governments functioning, but the state administrative institutions. The administration of a county implements the state policy in the territory of a county, indirectly supervises self-governmental activities, co-ordinates co-operation between the state administrative institutions and self-governments.

At the beginning of 2008 there are 10 counties in Lithuania, which are divided into the territories of 60 local governments (municipalities). At present in Lithuania there are the second largest, according to the number of population, local governments in Europe (with the United Kingdom having the largest local governments. It should be pointed out that the Republic of Lithuania, in comparison with the three Baltic States – Latvia, Lithuania and Estonia – is the most centralized, because self-governmental activities are controlled by a governor, appointed by the state. The governor regulates the self-governmental activities.

Practice shows that Lithuania has established too large self-governments. This makes it difficult for the population to receive services, as well as to take part in the self-governmental activities. Therefore there is still a discussion going on in Lithuania on the number of self-governments, and there are projects to establish

from 80 up 90 local governments.

The author of Ph.D. paper suggests that Lithuanian example should be taken into consideration in Latvia, when planning the number of self-governmental levels, as well as the number of local governments in order to avoid making mistakes. For instance, local governments should not be established too large, which the residents of those self-governments would not accept. Unlike in Latvia, in Lithuania the principles of self-governments are recognized in domestic legislation – the Constitution of the Republic of Lithuania, where there is a chapter “Local Governments and Administration”.

In Lithuania lately the idea had been considered on the necessity to establish directly elected regional governments. In this case, the author of Ph.D. paper agrees to the point of view expressed by E. Vanags and I. Vilka that elected regional governments are more democratic and efficient than the state administrative institutions, appointed from above. It should be mentioned that Latvia, when implementing the administrative-territorial reform, should take into account Lithuanian example of sound practice.

Estonia, like Lithuania and Latvia, after regaining independence, began reforming the self-governmental system in 1990ies. In December 1990 there were the principles of self-governmental reform adopted in Estonia, based on the example of the neighboring country - Finland. The principles of the reform provided for the decentralization of state administration and transition from two-level self-government system to one-level system, where the district self-governments would be liquidated.

The territory of Estonia is divided into 15 counties, where the state administrative institutions function under the supervision of a governor; he represents the state interests in a county and co-ordinates co-operation between the state administrative institutions. A county is divided into cities and territories of rural municipalities (self-governments). There is local administration in the cities and the territories of rural self-governments. The territory of the rural municipality may consist of villages, rural communities and other types of settlement. The administration of the county is a territorially deconcentrated institution of the central governments. These institutions perform the supervision, consulting and co-ordination of local governments, and they co-operate with the regional alliances of local governments. Lately the governors of the counties of Estonia have emphasized the necessity to establish directly elected regional governments with wide range of functions and significant political autonomy.

Since 2005 there are 227 local governments in Estonia - 34 of them are the self-governments of cities, but 193 – rural self-governments. In the Constitution of Estonia, unlike in the Constitution (*Satversme*) of Latvia, there are self-governmental principles recognized, determining the guarantees of self-governments, as well as the Constitution provides for not modification of self-governmental borders without self-governmental acceptance. This should be taken

into account, when implementing the self-governmental reform in Latvia.

Table 1
Decentralized Administration in the European Union Member States

<i>Country</i>	<i>Municipality levels</i>	<i>Regional level</i>	<i>Intermediate level</i>	<i>Local government</i>
<i>Federal states</i>				
<i>Austria</i>	1	9 lands	-	2381 municipalities
<i>Belgium</i>	2	3 communities 3 regions	11 provinces	589 municipalities
<i>Germany</i>	2	16 lands	439 districts	13176 municipalities
<i>Unitary states</i>				
<i>Denmark</i>	2	-	15 counties	271 municipalities
<i>Finland</i>	1	19 regions, 1 autonomous region	12 provinces	446 municipalities
<i>France</i>	3	26 regions	100 departments	36678 municipalities
<i>Greece</i>	2	13 administrative regions	54 prefectures (state administration institutions)	1034 municipalities and communities
<i>Italy</i>	3	21 regions	103 provinces	8100 municipalities
<i>Ireland</i>	1	-	29 counties, 5 city councils	114 local governments
<i>Luxemburg</i>	1	-	-	118 governments
<i>The Netherlands</i>	2	-	12 provinces	489 municipalities
<i>Portugal</i>	2	2 autonomous regions	308 municipalities	4257 rural communities
<i>Spain</i>	3	19 regions	52 provinces	8108 municipalities
<i>Sweden</i>	2	2 regions	21 counties	290 communes
<i>United Kingdom</i>	2 or 1	4 nations (regions) 8 counties	35 counties	454 districts 8200 rural communities

Source: Author's design according to EUROSTAT, 2004

Having acquainted with the self-governmental structures of all the EU Member States, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that the main feature is the variety – there are no countries in the EU with the same organization and the distribution of powers, functions and responsibilities (Table 1).

Having studied the reforms of administrative-territorial division carried out in Europe, the author of Ph.D. paper found out the following **common features**:

- progress towards the decentralization and autonomy of self-governments;
- strengthening of democracy, increase of the efficiency of self-governmental functioning by applying modern management methods, involving population in the activities of self-governments and decision making;
- the cooperation between the self-governments is envisaged for performing of certain functions. It is particularly topical in countries with small communities;
- the self-governments of a lower level are not subordinated to the higher level self-governments;
- self-governments voluntarily unite in associations that ensure the protection of their interests;
- self-governmental principles are worked out in the Constitutions of the states (except Great Britain, which has no Constitution, and Latvia);
- European countries have accepted **European Charter of Local Self-Government**;
- the self-governments perform functions, provided by the law and delegated by the state;
- the supervision of self-governments is carried out only on the basis of decisions taken in conformity with the rule of law;
- the democratic system of dialogues with the state government and regional governments is applied in practice;
- it is possible to observe negative tendency of the separation of self-governmental reforms from the state administration reforms and regional development policy;
- self-governments have the right to organize consultative local referendums;
- during the last years **it is possible to observe the explicit tendency of the significance increase of regional governments.**

Differences between the self-governmental reforms in the EU Member states:

- different number of administrative-territorial levels under the central government – from one up to three;
- different conditions regarding electorate;
- different structure of the revenues and expenditures of self-governmental budget;
- different position concerning the participation of self-governments in capital companies.

3. THE DEVELOPMENT OF THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION IN LATVIA UNTIL 1990

The chapter consists of 9 pages, comprises 2 tables.

According to the defined research objectives, Chapter 3 of Ph.D. paper deals with

the historical development of the administrative-territorial division of Latvia. In order to find out the stability of the division, the author has chosen for the research purposes a relatively long period of time – from the years 801–888, when the first written evidence about the administrative-territorial division of Latvia is found, until 1990, when Latvia regained its independence.

The territory of Latvia was divided into presidates, voivodeships, castle-regions or elderships, administrative regions, rural communities, villages, districts, however, the administrative-territorial division in Latvia basically had 2 levels. The development of the administrative-territorial units in Latvia from 1582 till 1990 is summarized in the following table (Table 2).

Table 2
The Development of the Administrative-Territorial Units in Latvia, 1582-1990

<i>Periods of the change of units</i>	<i>Units of regional level</i>	<i>Units of local level</i>
Polish governing (1582 – 1630) in Latgale until 1772	presidates, since 1598 - voivodeships	castle-regions or elderships (in Latgale since 1630 – tracts)
Kurzeme Duchy and Kurzeme Province (1617 – 1816)	the lands of the great lord of the manor and the districts of the lord of the manor	-
Vidzeme under Swedish governing (1630 – 1713)	administrative regions	castle-regions, since 1688 – parishes
Russian Empire (until 1920)	administrative regions	In Vidzeme – parishes, since 1817 in Kurzeme and since 1819 in Vidzeme – rural communities
Republic of Latvia and Soviet Socialist Republic of Latvia (1920 – 1949)	administrative regions	rural communities (since 1945 – also villages)
Soviet Socialist Republic of Latvia (since 1949)	districts	villages

Source: *Šķinķis P., 1999.*

From 1941 till the end of 1980ies in Latvia, according to the political system of the state, when the collective farms were established, the territories of socialistic collective farms became the lowest units in the hierarchy of the administrative-territorial division in Latvia; village councils functioned as local centers for the political organization and implementation, as political-administrative units (Table 3).

Table 3**Changes of the Number of Administrative-Territorial Units in the Soviet Socialist Republic of Latvia**

<i>Year</i>	1941	1946	1950	1954	1958	1960	1965	1967
<i>Number of administrative regions, districts</i>	19 a.r. ²⁸	19 a.r.	58 d. ²⁹	58 d.	45 d.	32 d.	21 d.	26 d.
<i>Number of rural communities, village councils</i>	516 r.c. ³⁰	510 r.c., 1362 v. c. ³¹	1334 v. c.	1229 up to 708 v. c.	645 v. c.	628 v. c.	553 v. c.	468 v. c.

Source: *State Administrative-Regional Division Project, 1999*

For the development of a territorial structure the village councils were not as important as territories with the determined borders for the parts of geographical space; the administrative centers of the village councils were more important with the collective farms being organized around these centers. When Latvia regained its independence, the necessity emerged to modify the administrative-territorial division, which existed till 1990, in conformity with the changing political preconditions and the demands of era.

4. THE PROGRESS OF THE ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM IN THE REPUBLIC OF LATVIA

The chapter consists of 24 pages, comprises 1 figure.

Chapter 4 of Ph.D. paper deals with the analysis on the process of the administrative-territorial reform in Latvia – its beginning, implementation and progress. The author has performed detailed analysis on the main approaches to the issues of the reforming of administrative territories; there had been analyzed the developed projects.

Having analyzed the documents and the press materials, we can draw a conclusion that the elections, which took place in Latvia on December 10, 1989, were democratic, and the elected self-governments had a significant role in regaining independence of Latvia.

After the regaining of independence the processes of the democratization and decentralization of state power began. There were developed and adopted laws and normative documents, important for the development of self-governments,

²⁸ a.r. – administrative region

²⁹ d. - district

³⁰ r.c. – rural community

³¹ v. c. – village council

regulating the establishment of administrative territories, general provisions and economic basis of self-governmental functioning, the competence of self-governments.

According to the new requirements, set by the era, and the political necessity, there was the tendency of the consolidation of self-governments observed, and in 1992 the Supreme Council of the Republic of Latvia began preparation of documentary and methodological basis for the administrative-territorial reform.

On October 21, 1998, “**Administrative-Territorial Reform Law**” was adopted. This law prescribes the procedures by which an administrative-territorial reform of rural communities and cities is performed and what administrative territories shall be established by implementing the reform.

As of January 1, 2008, there are 551 administrative territories in Latvia:

At the regional level:

- 26 districts;
- 7 republic cities.

At the level of local governments:

- 52 district towns;
- 430 rural communities;
- 36 counties.

Having analyzed the development of processes, we can see that **from 1996, when the first amalgamation of self-governments took place, till January 1, 2008, there had been established only 36 counties in Latvia**, which is an obvious proof of slow progress of administrative-territorial reform in Latvia. Consequently, already many years the money of tax-payers is spent to support the administrative bodies of small self-governments, as well as hindering of efficient developmental projects takes place.

By the Order No.738 “**On the Model of the Establishment of Counties**”, issued by the Cabinet of Ministers on December 1, 2003, **the project on the establishment of 102 counties** was adopted **to implement the administrative-territorial reform in Latvia**. But the Order No.596 “**Regulations on the Administrative-Territorial Division of Local Governments**”, issued by the Cabinet of Ministers on September 4, 2007, determines the specified administrative-territorial division of local governments, - there will be 9 republic cities and 103 counties in Latvia. The response to this decision taken by the government was the active protest of the heads of 34 self-governments against the order issued by the Cabinet of Ministers.

Having analyzed the progress and the development of the process of territorial reform, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that during the period of time under research the politicians of Latvia are inconsistent concerning the strategic issues of the reform:

- whether it is useful to develop the multi-level model of self-governments in Latvia;
- on the liquidation of district and regional governments;

- in what consequence should be the regional-territorial reform implemented:
 - parallelly with the territorial reform of local governments;
 - prior to the reform of local governments;
 - after the completion of the territorial reform of local governments.

Due to strategic liability of the projects, developed by scientists and specialists, are not implemented.

5. THE ANALYSIS OF THE NEW MODEL OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL DIVISION IN 102 SELF-GOVERNMENTS

The chapter consists of 25 pages, comprises 16 figures and 6 tables.

Chapter 5 of Ph.D. paper deals with the analysis of the base model of project – the administrative-territorial division into 102 self-governments (*Project of the Administrative-Territorial Division of Self-Governments, 2001*).

In this chapter the author of Ph.D. paper has presented research results regarding the consolidation of local governments, analysis of the criteria concerning the establishment of administrative territories, the development of complex u-index indicator and its application for the integrated description of 102 self-governments, as well as for grouping of self-governments by means of cluster analysis.

5.1. The Project on the Establishment of 102 Self-Governments in Latvia

According to the research results, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that in Latvia small self-governments cause fragmentation of financial resources between so many self-governments, and this is a precondition for the uneconomical use of resources. In the administrative territories with small number of residents there is no sufficient infrastructure for performing self-governmental functions. The consolidation of the number of residents would increase the variety and quantity of self-governmental economical and social resources, the funds would be less spent for the personnel and administrative costs in small territories, the self-governments could perform more qualitative developmental planning and ensure the development, local governments could more influence the processes that take place at the state level, there would be the improvement regarding the equalization of population's socio-economic situation, there would be less necessity for the complex equalization of self-governmental funding.

The procedure of the territory determination of the amalgamated self-governments is based on the following criteria, pointed out in the *Project of the Administrative-Territorial Division of Self-Governments (2001)*, developed by "Sigma serviss" Ltd.,

Kuldīga District Council and Kurzeme Development Agency:

- the number of residents in the territory of a newly established self-government shall not be less than 5000;
- in the newly established territory there shall be a developmental center with the number of residents from 2000 up to 25000;
- the road network in the newly established territory shall go from the separated parts of the territory to the administrative center;
- the distance between the administrative center of the newly established territory to the border of the territory shall not exceed 30 km;
- individual analysis.

5.2. The Development of u-index for the Socio-Economic Description of Self-Governments

Complex indicators are particularly important for the description of administrative-territorial units, in order it would be possible to characterize the situation on the whole and to point out the causal relationship.

Complex indicators are rarely applied in Latvia for the description and analysis of the socio-economic situation of self-governments; relatively insignificant number of studies had been performed concerning their development; there is lack of basic data necessary for the analysis; there is no consensus on the values or sets of values of indicators, which would be possible to apply for the analysis of regional planning and developmental dynamics.

Significant contribution to the development of complex indicators and their application for the description of the territorial units of Latvia was given by such Latvian scientists: LUA Professor B. Rivza (1996a; 1996b; 1997; 1999), LUA Professor P. Rivza (1996a; 1996b; 1997; 1999), LU Professor A. Melluma (1996a; 1996b; 2000), LUA Professor M. Kruzmetra (1997; 1999), LU Professor E. Vanags (2004; 2005), LU Professor emeritus O. Krastins (2004; 2005), LU Docent I. Vilka (2004).

By means of factorial analysis there was **synthesized u-index** that comprises the influence of the complex of factors and should be considered the complex characterizer or indicator of the socio-economical situation of counties.

Factorial analysis is a statistical method, which is applied for the processing of large array of experimental data in order to decrease the number of variables, as well as for the determination of the structure of interconnection between variables.

The choice of factorial analysis for the development of Ph.D. paper was based on the essence of this method – by finding out the interconnection between the original indications, to condense them and to obtain a smaller number of factors to be studied, by means of which to analyze 102 newly designed self-governments in Latvia.

15 indications, represented by different groups of statistical indicators, were chosen for the research purposes. These indicators described a territory, residents, economic situation, and infrastructure. By means of factorial analysis these indicators were condensed into 3 complex factors. Having evaluated the indicators, proving the objectivity of factorial analysis: Anti-image correlation matrix, Bartlett's Test and Kaiser-Meyer-Olkin's Test, factorial eigenvalues, the author of Ph.D. paper for the further studies used the results with the obtained **3 complex factors**:

1. *Factor of economic environment*, which explains 44.5% of total variance.
2. *Factor of social environment*, which explains 28.1% of total variance.
3. *Factor of demographic load*, which explains 9.55% of total variance.

By transforming every region into a 3-dimensional object with 3 co-ordinates – the respective complex factorial values, the **u-index is synthesized**, which comprises the influence of every complex factor and is considered to be the indicator of the socio-economic situation of a county (1):

$$u_i = \frac{\sum_{j=1}^m e_j \cdot x_{ij}}{\sqrt{\sum_{j=1}^m e_j^2}}, \quad (3)$$

where

e_j – eigenvector co-ordinates,

x_{ij} – value of j-factor for i-county,

m – the number of the complex factors.

During the next research stage the evaluation of every county was projected from 3-dimensional space to one dimension - to **u axis**, arranging 102 self-governments according to u-index values. There was a result obtained that **u values** are from - **0.848** up to **9.034** ($-0.848 \leq u \leq 9.034$). **In Latvia most of the self-governments have considerably low values of socio-economic index.** In the republic cities u-index value is more than 1.5 times higher than other observed average values. But in **Riga u-index value is extremely high** ($u=9.034$), exceeding other observed values even more than 5 times. **The worst 10** evaluations of the complex indicator are basically in the counties of **Eastern Latvia** (Aglona county: $u=-0.85$; Zilupe county $u=-0.73$; Karsava county $u=-0.65$; Krustpils county $u=-0.61$; Varaklani county $u=-0.605$; Vilaka county $u=-0.599$; Akniste county $u=-0.543$; Mazsalaca and Razna county $u=-0.488$; Nereta county $u=-0.482$), **the best 10** evaluations are observed in **the republic cities or regions of the central part of Latvia** (Stopini county $u=0.372$; Cesis county $u=0.389$; county of Rezekne City $u=0.692$; Salaspils county $u=0.715$; Adazi county $u=0.772$; county of Jelgava City $u=1.07$; county Liepaja City

u=1.32; county of Daugavpils City u=1.434; county of Ventspils City u=1.689; Riga u=9.034).

70% of self-governmental total u-index value are below the average value observed in Latvia (u=0), and only in 30% of cases it is higher than the average value of Latvia (Table 4).

Table 4

Division of 102 Self-Governments to be Formed According to u-index

<i>No.</i>	<i>Index value</i>	<i>Number of self-governments</i>	<i>Division of self-governments, %</i>
1.	more than 0.1	26	25%
2.	from 0 up to 0.1	5	5%
3.	from -0.1 up to 0	9	9%
4.	from -0.2 up to -0.1	15	15%
5.	from -0.3 up to -0.2	11	11%
6.	up to -0.3	36	35%

Source: *Author's design and calculations*

The author of Ph.D. paper has observed the connection between the evaluation of self-governments and their location – the distance between a particular self-government and Riga – the capital of Latvia. It was established that there is relatively close, negative correlation (correlation coefficient $r = -0.6$) between the distance from the new counties to be established (except the republic cities and Riga) to Riga – the capital of Latvia – and u-index values. The research showed that alongside with the increase of the above mentioned distance, u-index value of a county decreases (Figure 2).

By means of linear regression equation between the distance to Riga and u-index values, it is possible to find out that if the distance from the new county to be established to Riga increases for 1 km, u-index value decreases for 0.0022. Thus it is proved that there is a connection between the socio-economic situation of counties and the distance between them and Riga (4).

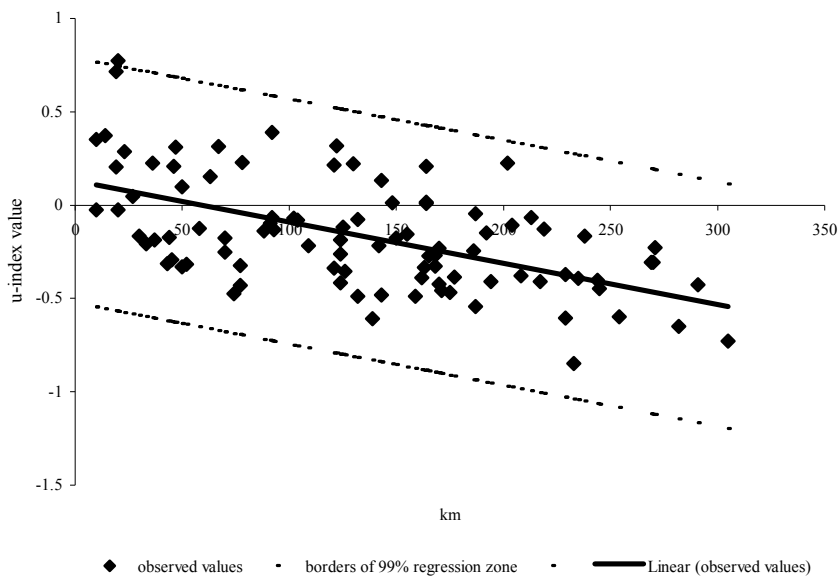
$$\hat{y}_i = -0.0022x_i + 0.1304 \tag{4}$$

where

\hat{y}_i – u-index evaluation obtained by means of regression model;

x_i – the distance between a county and Riga.

Both u-index analysis and the results of cluster analysis, summarized in Chapter 5 of Ph.D. paper, prove the tendency of the unbalanced development of Latvia, pointing out the individuality and needs of every cultural-historical region of Latvia.

Source: *Author's design and calculations*

Figure 2. U-Index Values, Depending on the Distance between a Self-Government and Riga

Better socio-economic situation is observed in the self-governments located in the central part of Latvia – in Zemgale region and the suburbs of Riga (the average u-index value of the region is 0.243), the next are the self-governments of Kurzeme region (the average u-index value of the region is 0.099), then – the self-governments of Vidzeme region (the average u-index value of the region is -0.189), but, in comparison to the regions of Latvia, the worst socio-economic situation is observed in the self-governments of Latgale region (the average u-index value of the region is -0.287).

6. THE SYNTHESIS OF THE ADMINISTRATIVE-REGIONAL DIVISION OF LATVIA

The chapter consists of 32 pages, comprises 21 figures and 11 tables.

Chapter 6 is the presentation of summarized research results on the unbalanced development of the territory of Latvia, the significance of the location of an administrative center – the author has presented the theoretical substantiation for the location of the center of an administrative territory in “the center of gravity” of the

territory. By means of the clusterization method and the mathematical model of the classical transport problem, the author of Ph.D. paper has performed the synthesis of the administrative-regional division of Latvia. Chapter 6 deals with the research results on the application of hierarchy analysis for the decision making concerning the administrative-regional division of Latvia.

6.1. The Unbalanced Development of the Territory of Latvia

For the common features, developmental tendencies of Latvia, the author of Ph.D. paper has found out the dynamics of Gross Domestic Product that describes the economic productivity or economic situation of the state. In order to describe the economic capacity of the particular territory, GDP³² per capita had been chosen.

In Latvia, within the period of time from 1997 till 2005, GDP per capita has increased for 2445 LVL or 264% (with the average increment rate 113%). In comparison to other EU Member States – in 1997 **GDP per capita in Latvia** is only 33.1%, but **in 2005** it is already **48.3% of the average EU level**.

Having analyzed the data on GDP in the regions of Latvia, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that the economic productivity in the regions of Latvia is not equivalent. **The proportion of Riga region constitutes a significant part of the state economy:** in 1997 - 49.3%, in 2005 - 57.3% of the Gross Domestic Product of Latvia; the rest of GDP is given by all other regions of Latvia together. In 2005 GDP per capita in Vidzeme region contributed even 9 times less proportion in the economy of Latvia than Riga; other regions had only a bit higher proportion: Zemgale - 8 times less value than Riga, Latgale - 7.5 times less, suburbs of Riga and Kurzeme - almost 5 times less value than Riga.

It should be pointed out that in order to improve the social and economic indicators of Latvia, **the complex approach is needed not only for the facilitation of development in the counties, but also at a higher – regional – level. The regions show common, complex problems that are characteristic also to the counties.**

6.2. The Choice of the Model of the Administrative-Regional Division of Latvia

There were several models of regional division developed in Ph.D. paper by applying the hierarchical cluster method to the district distances to the potential centers in Latvia and by applying the classical transport task of mathematical optimization method.

For the decision making, which is the final stage of system studies, the author of Ph.D. paper used **the method of hierarchy analysis** developed by American mathematician T. Saaty. The method of hierarchy analysis is a systematic procedure

³² GDP – Gross Domestic Product

for the hierarchical arrangement of the elements of any problem. The problem is gradually divided into simpler parts (decomposition). The experts, asked to evaluate the problem, compare the pairs of these parts and evaluate the intensity degree of the interaction of the problem elements in the hierarchy (synthesis).

The algorithm of the method of hierarchy analysis had been adjusted for the evaluation of the variants of the administrative-regional division of Latvia. The hierarchy of problem elements is developed starting from the top – the aim of Ph.D. paper – the administrative-regional division, through the intermediate levels, where the criteria groups and criteria are situated. The alternatives are listed at the lowest level. It is the hierarchy of dominants.

After the top (aim), at the second level there are five criteria groups offered:

- *formal criteria;*
- *interests of residents;*
- *interests of self-governments;*
- *state interests;*
- *the EU interests.*

At the third level there are the evaluation criteria of the administrative-regional variants of Latvia located. The criteria are grouped:

- *Formal criteria:*
 - common area;
 - number of residents;
 - distance to the county center;
 - differences between the administrative regions within the variant.
- *Interests of residents:*
 - the accessibility of the county center (state and other institutions);
 - the degree of the possession of information;
 - togetherness of residents;
 - preservation of cultural and ethnic traditions.
- *Interests of self-governments:*
 - performing of self-governmental functions;
 - improvement of developmental planning;
 - improvement of project development and implementation;
 - improvement of the preservation of cultural environment;
 - management of territory.
- *State interests:*
 - performing of state functions;
 - improvement of the developmental planning of regions;
 - facilitation of regional development;
 - reduction of civil servants;
 - the use of the EU structural funds.
- *The EU interests:*
 - facilitation of integration;
 - strengthening of the EU borders;

- co-operation with state institutions;
- representation of the EU interests.

At the fourth (the lowest) level there are indicated the variants of the administrative-regional division of Latvia to be evaluated. These variants had been developed in prior and they should be evaluated in comparison to the second and third level criteria.

The following variants, developed for the improvement of the administrative-regional division of Latvia, were analyzed:

- in prior developed variants, which were at the disposal of the Institute of Economics of Latvian Academy of Sciences and corresponded to the division of Latvia in 5, 6, 7, 9, 10 or 26 regions;
- the variants obtained according to the structural description of the administrative-regional division of Latvia (E variant (5 counties), the improved variant of 7 counties, the improved variant of 8 counties, the synthesized variant of 9 counties).

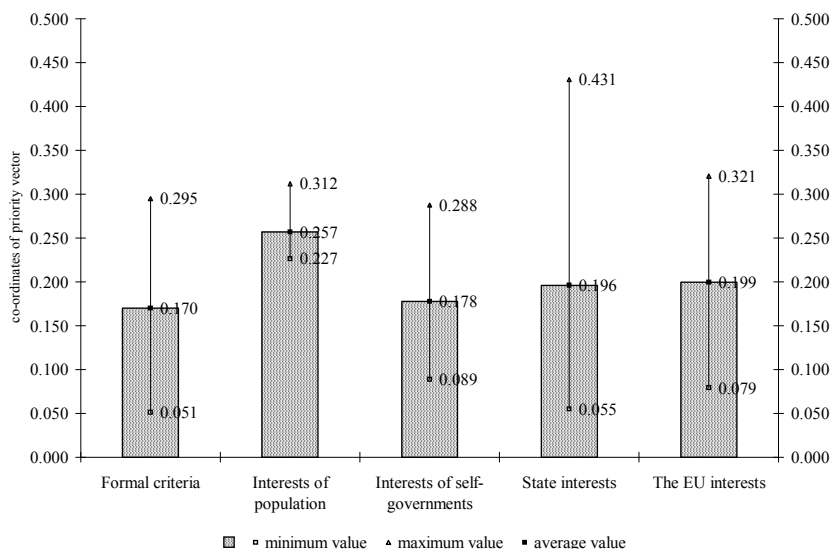
The evaluation of the variants of the administrative-regional division of Latvia was given by the following experts – the members of the working group of *State Administrative-Regional Division Project (1999)*: 2 LUA Professors, 2 LUA FE master course students, studying in the specialization course Regional Development, as well as the author of Ph.D. paper.

Having aggregated the evaluation given by all experts according to *the criteria groups*, the author of Ph.D. paper obtained that **the highest mean evaluation** has the criteria group ***Interests of residents*** with the co-ordinate of priority vector 0.257. The next group is *State interests* and *The EU interests* with very similar evaluation (0.196 and 0.199, respectively), and the last groups are *Interests of self-governments* and *Formal criteria* (0.178 and 0.173, respectively). In addition to the mean of the co-ordinates of priority vector, its minimum and maximum value for each group of criteria are shown. The smallest amplitude between the minimum and maximum co-ordinate of priority vector has the criteria group *Interests of residents*, but the greatest – the group *State interests*. It means that all experts considered the criteria group *Interests of residents* to be the most important (Figure 3).

In the group of *Formal criteria* the highest mean evaluation obtained the criterion *Distance to the county center*. In the group of criteria *Interests of residents* the highest evaluation was given to the criterion ***The Accessibility of the county center (state and other institutions)***.

But among the criteria of *Interests of self-governments* the highest evaluation was obtained by the criterion ***Management of territory***. The experts have evaluated the criterion *Performing of state functions* as the most important in the 4th group of criteria *State interests*. In the last group of criteria *The EU interests* the experts had given the highest evaluation to the criterion *Representation of the EU interests*.

After the evaluation of criteria, the experts analyzed **11** alternative variants of the administrative-regional division of Latvia according to each of **22 criteria**.

Source: Author's design according to State Administrative-Regional Division Project, 1999

Figure 3. Experts' Evaluation According to Criteria Groups

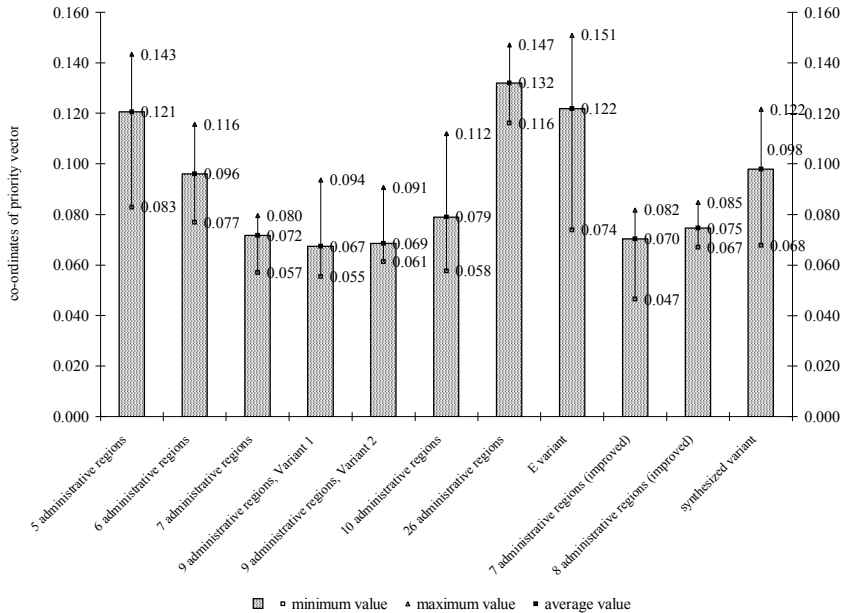
According to the criteria of *the first group*, the highest mean evaluation was obtained by E variant, the variant of 5 counties and the synthesized variant. In the group *Interests of residents* and in the group *Interests of self-governments* the highest evaluation was obtained by the administrative division of Latvia into 26 counties. But in the group *State interests* the highest evaluation was obtained by E variant that received a little bit higher evaluation than the variant of 5 counties. It should be pointed out that the lowest evaluation in the group *State interests* was given to the variant of 26 counties. According to the criteria *The EU interests* there were similar results obtained – the highest evaluation was given to the variant of 5 counties, a little bit less – to E variant. According to these criteria, the lowest evaluation was again given to the variant of 26 counties.

The total evaluation of all models according to all 22 defined criteria is shown in the figure below (Figure 4).

The highest evaluations have been obtained and it is worth to discuss the following three possible variants of the administrative-regional division of Latvia: **variants of 26 administrative regions, E and 5 administrative regions** (co-ordinates of priority vector were 0.132, 0.122 and 0.121, respectively).

The law “*On the Establishment of the Administrative Territories of the Republic of Latvia and the Determination of the Status of Populated Area*” provides that **the category of administrative regions** shall comprise territorially united

administrative territories of local governments, inhabited by at least **200 thousand permanent residents**.

Source: *Author's design according to State Administrative-Regional Division Project, 1999*

Figure 4. The Total Evaluation given by Experts

Formally adapting the provisions of the law, it is possible to establish up to 11 administrative regions in Latvia (at the beginning of 2007 there were 2281305 residents in Latvia). Having analyzed the regional statistical data of Latvia, the author of Ph.D. paper draws a conclusion that all present statistical regions of Latvia correspond to the number of permanent residents provided by the law. At the beginning of 2007 in the region of Riga the number of permanent residents was 722485, in the suburbs of Riga – 373198, in Vidzeme – 240347, in Kurzeme 306052, in Zemgale – 284669 and in Latgale – 354554; in all of them there were at least 200 thousand of permanent residents. There are no uniform provisions in Europe regarding the size of a region or the number of its residents, therefore any of the synthesized variants could be discussed as a possible variant of the administrative-regional division of Latvia. However, on the basis of the wide range of research results, having evaluated the experience of other countries, the author opinion is that in order to strengthen the decentralization and democratization of state power and administration, to facilitate the sustainable and balanced economy

growth in Latvia, it is advisable to establish the administrative-regional division comprising 5 administrative regions with elected regional governments.

CONCLUSION

Statements

1. The work tasks defined within the work program of research are accomplished, the aim is achieved and the hypothesis is proved.
2. The research performed by the author of Ph.D. paper is theoretically and practically significant, the obtained results have significantly supplemented and developed the theoretical basis of regional economics, - there had been analyzed the experience of the EU Member States regarding the establishment of the administrative-territorial division, the historical development of the administrative-territorial division of Latvia.
3. The theoretical basis of regional economics had been supplemented with the definitions of terms *administrative territory* and *administrative-territorial division* developed by the author of Ph.D. paper.
4. As a result of research performed, there had been developed complex indicator *u-index* for the description and evaluation of the socio-economic situation of counties.
5. The synthesis of the regional division of Latvia had been carried out by means of the methods of cluster analysis and optimization.
6. The method of hierarchy analysis was applied and suggested for the decision making regarding the model of the administrative-regional division of Latvia.

Main conclusions

1. The experience regarding the establishment of the administrative-territorial division in Europe has significantly influenced the reforming of the administrative-territorial division of Latvia:
 - the of the 20th century in the EU is characteristic with the regionalization with the qualitative increase of the significance of regions;
 - European Charter of Local Self-Government provides precise definition of the modern territorial self-government concept that local self-government denotes the right and the ability of local authorities, within the limits of the law, to regulate and manage a substantial share of public affairs under their own responsibility and in the interests of the local population;

- European Charter of Local Self-Government emphasizes that local authority is one of the main bases of democratic state system, and the principle of local government shall be adopted by the state legislation;
 - the principle of subsidiarity is observed in the EU – the delegation of competence to the population as close as possible;
 - it is possible to observe in Europe the variety concerning the division of powers, functions and responsibilities between the self-governmental structures;
 - the experience of the regional governments in Europe proves that they facilitate the economy growth of countries, sustainable development, the quality enhancement of public services and strengthening of democracy;
 - The characteristic common features of the self-governmental reforms in the EU Member States:
 - progress towards the decentralization and autonomy of self-governments,
 - strengthening of democracy,
 - increase of the efficiency of self-governmental functioning,
 - the co-operation between the self-governments for performing certain functions,
 - self-governmental principles are worked out in the Constitutions of the states (except Great Britain, which has no Constitution, and Latvia),
 - European countries have accepted European Charter of Local Self-Government,
 - the democratic system of dialogues with the state government and regional governments is applied in practice,
 - self-governments have the right to organize consultative local referendums,
 - during the last years it is possible to observe the explicit tendency of the significance increase of regional governments.
 - Differences between the self-governmental reforms in the EU Member states:
 - different number of administrative-territorial levels under the central government – from one up to three,
 - different conditions regarding electorate,
 - different structure of the revenues and expenditures of self-governmental budget,
 - different position concerning the participation of self-governments in capital companies.
 - The example of the principle of establishment and functioning of the self-governmental system in Denmark was used as an example for the stage of the restoration of self-governmental system in Latvia at the end of the 20th century.
2. The development of information technologies creates preconditions for the establishment of larger self-governments and successful implementation of administrative-territorial reform in Latvia.
 3. The development of e-administration would facilitate better, cheaper and more democratic administration in Latvia; the establishment of e-administration

would ensure more publicity and transparency in the functioning of state and self-governmental institutions.

4. After regaining of independence, in 1990ies the processes of the decentralization and democratization of state power administration took place in Latvia. These processes were closely related also to the development of self-governmental system, and they outlined the tendency to change the existing administrative-territorial division according to the changed political and age requirements:
 - historically the territory of Latvia was divided into presidates, voivodeships, castle-regions or elderships, administrative regions, districts, rural communities, villages, basically preserving the two-level administration under the state administration structures;
 - at the end of the 20th century there were developed and adopted laws and normative documents in Latvia. They were important for the development of self-governments and regulated the establishment of administrative territories, general provisions and economic basis of self-governmental functioning, the competence of self-governments;
 - in 1992 the Supreme Council of the Republic of Latvia began preparation of political, documentary and methodological basis for the administrative-territorial reform;
 - on October 21, 1998, “Administrative-Territorial Reform Law” was adopted. This law prescribes the procedures by which an administrative-territorial reform is performed and what administrative territories shall be established by implementing the reform. “Administrative-Territorial Reform Law” defines: the aim of the reform, the schedule of the reform, the process of the reform, the financial support of the reform, as well as the co-ordination of the reform;
 - from 1996 till January 1, 2008, there had been established only 36 counties in Latvia, which is an obvious proof of slow progress of administrative-territorial reform in Latvia.
5. The administrative-territorial reform should be implemented in Latvia, closely relating it to the main approach of the state general regional development:
 - the self-governmental principle should be worked out in the Constitution (*Satversme*) of the Republic of Latvia;
 - in the Latvian National Development Plan, 2007-2013, there are worked out the objectives to implement the regional reform, establishing regions and regional governments capable of economic development;
 - the law on the establishment of local governments of administrative regions, provided by Article 1 of “Administrative-Territorial Reform Law”, has not been drafted and adopted;
 - the politicians of Latvia are inconsistent concerning the implementation of regional-territorial reform: whether to implement it parallelly with the territorial reform of local governments or prior to it, or to execute the regional-territorial

reform after the completion of the territorial reform of local governments, and whether it is necessary to develop the multi-level model of self-governments in Latvia.

6. As the basis for the implementation of administrative-territorial reform in Latvia was chosen the project of 102 counties, developed by “Sigma serviss” Ltd., Kuldīga District Council and Kurzeme Development Agency in 2001:
 - The following criteria are suggested as the basic criteria for the consolidation of the territories of amalgamated self-governments (*Project of the Administrative-Territorial Division of Self-Governments, 2001*):
 - the number of residents in the territory of a newly established self-government shall not be less than 5000;
 - in the newly established territory there shall be a developmental center with the number of residents from 2000 up to 25000;
 - the road network in the newly established territory shall go from the separated parts of the territory to the administrative center;
 - the distance between the administrative center of the newly established territory to the border of the territory shall not exceed 30 km;
 - by means of factorial analysis there was synthesized u-index that comprises the influence of the complex of factors and should be considered the complex characterizer or indicator of the socio-economical situation of counties;
 - there can be differences observed between self-governments in Latvia according to the cultural-historical regions; the evaluation of the self-governmental socio-economic situation is related to the location of self-governments and to the distance between a particular self-government and the capital of the country.
7. In order to improve the social and economic indicators of Latvia, the complex approach is needed not only for the facilitation of development in the counties, but also at a higher – regional – level. The regions show common, complex problems that are characteristic also to the counties:
 - to facilitate the sustainable and balanced economy growth in Latvia, it is advisable to establish the administrative-regional division comprising 5 administrative regions with elected regional governments;
 - in order to establish the preconditions for the favorable and equivalent environmental, living and working conditions in all the regions of Latvia, diminishing and preventing the unfavorable regional differences, it is natural and useful to develop two-level system of directly elected self-governments;
 - when implementing the administrative-territorial division reform, it should be taken into account the economic, geographical and historical unity of self-governments.
8. The method of analytical hierarchy should be applied for the decision making regarding the variant of the administrative-regional division of Latvia.

9. According to the research results obtained by the author of Ph.D. paper, it is economically advisable to use the following structure of two-level self-governments in Latvia:
- at the level of counties: 102 counties;
 - at the regional level: 5 administrative regions.

Main Problems and Their Possible Solutions

Problem No.1

The slow progress of the administrative-territorial reform, started at the end of the 20th century in Latvia, hinders the development of the sustainable and balanced, homogeneous economy growth in all the territory of Latvia.

Possible solution:

- to suggest to the Ministry of Regional Development and Local Government, when consulting with local governments, Latvian Association of Local and Regional Governments, Alliance of Latvian Towns, Association of Latvian Municipalities, consistently emphasize and explain the consequences of reform delay and its influence on the development of attractive business environment in all the territory of Latvia;
- to suggest to the heads of self-governments to intensify the activities in relation to the explanation provided for the population on the social and economic benefits from the reform.

Problem No.2

The heterogeneous capacity of regional level self-governments does not facilitate the balanced and homogeneous economic development in the territory of Latvia.

Possible solution:

- to suggest to the Ministry of Regional Development and Local Government to emphasize the establishment of the two-level administrative-territorial division with directly elected local and regional governments, to strengthen the regional capacity regarding planning by ensuring regions with both technical provision and human resources;
- on a long-term basis the balanced development of the state territory would be ensured by the successful regional reform in combination with the state administration and administrative-territorial reform;
- the establishment of regional governments would facilitate not only economy growth, sustainable development of the state, but also the quality enhancement of public services and strengthening of democracy, and ensuring of attractive business environment;

- there should be established competitive regional administration structures, which would ensure the links between economic, social and territorial spheres;
- to suggest to the self-governments to take active part in ensuring the availability of the achievements of information technologies in all the territory of Latvia;
- in order to facilitate the balanced economy growth in Latvia, it is advisable to establish the administrative-regional division of 5 administrative regions with elected regional governments.

Problem No.3

The politicians of Latvia are inconsistent concerning the issue of the multi-level model of self-governments and the process consistency of territorial reform.

Possible solution:

- to suggest to Latvian politicians from different levels to find a compromise in order to complete successfully the administrative-territorial reform as soon as possible by focusing on the aim of administrative-territorial reform – the establishment of administrative territories capable of economic development, the provision of good quality services to residents;
- to suggest to Latvian politicians to find the political volition to implement the reform of regional-territorial division alongside with the reform of local governments by facilitating the establishment of polycentric regional model in Latvia, envisaging steady distribution of state and regional institutions in all the regional cities and self-governmental centers, thus providing opportunities for the development of new industrial centers, promoting the employment of population.

Problem No.4

The gaps in legislation do not facilitate the process of the administrative-territorial reform.

Possible solution:

- the Saeima of the Republic of Latvia should align legislation by making amendments in the normative documents, related to the borders of administrative territories, their classification and addressing, finances of self-governments, their equalization system, competence and organizational structure of self-governments, the system of self-governmental elections and the status of members of self-governments.

Problem No.5

Practically there is no research performed on the consequences of the establishment of counties, the dynamics of their development and influence on the balanced, homogeneous economy growth in all the territory of Latvia.

Possible solution:

- Latvian Association of Local and Regional Governments in collaboration with the Latvian Council of Sciences should announce the corresponding project tender, ensuring the respective funding.

Problem No.6

There is lack of basic data on the lower level administrative territories, necessary for the research on the establishment, analysis and dynamics of the administrative-territorial division; there is insufficient supply of teaching/study aids.

Possible solution:

- to suggest to LR CSB to publish more detailed information and statistical data on the all territorial units of Latvia;
- to suggest to Latvian scientists to develop the teaching/study aids on the possibilities to process and analyze regional data;
- on the basis of the research methods applied and results obtained, the author of Ph.D. paper should develop teaching/study aids to improve the study course *Methods of Regional Analysis* for the students of the sub-program *Regional Development and Management* of the academic higher education Bachelor and Master's study programs *Economics*, implemented at the LUA FE.